

ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษา
แห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

ศรารักษ์ หงสะมัต

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2555

**The Satisfaction of the Users on the Service of Learning Resources
at the Snamjan Palace**

SARARAK HONGSAMAT

**A Term Paper Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Education Management
Graduate School, Dhurakij Pundit University**

2012

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์ ดร.กล้า ทองขาว ผู้อำนวยการหลักสูตรมหาบัณฑิต ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.พิมพ์ใจ ภิบาลสุข และ อาจารย์โชติ แยมแสง อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการดำเนินการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จสมบูรณ์ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือและแบบสอบถามเพื่อช่วยให้มีความถูกต้องตรงตามเนื้อหา ขอขอบพระคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่พระราชวังสนามจันทร์ และเจ้าหน้าที่ พระที่นั่งพิมานมงกุฏ สำนักพระราชวัง ที่อำนวยความสะดวกตลอดจนนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่เข้าเยี่ยมชมพระราชวังสนามจันทร์และได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณนางเพชร ภูริวัฒน์ ผู้อำนวยการสำนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้สนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาและเหนือสิ่งอื่นใดผู้ศึกษาขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ที่ได้ให้ความรู้และสนับสนุนทุนการศึกษาจนสำเร็จการศึกษา

คุณค่าและประโยชน์ที่ได้จากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอมอบแต่บิดา มารดา ญาติ พี่น้องและเพื่อนๆ ทุกคนที่ให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้ศึกษาจนเป็นผลให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี

สรารักษ์ หงสะมัต

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	7
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	8
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 แนวคิดเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 หลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการบริการ.....	13
2.2 หลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับความพึงพอใจ.....	16
2.3 หลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้.....	19
2.4 แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.....	36
2.5 การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	38
2.6 แหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์.....	54
2.7 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	68
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	74
3.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	74
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	76
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	76

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
4.1 ภูมิหลังของผู้รับบริการ.....	77
4.2 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษา แหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์.....	79
4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษา แหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์.....	91
5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	92
5.1 สรุปการวิจัย.....	92
5.2 สรุปผลการวิจัย.....	93
5.3 อภิปรายผล.....	97
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	100
บรรณานุกรม.....	102
ภาคผนวก.....	107
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ.....	108
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ.....	112
ภาคผนวก ค หนังสือขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถาม.....	114
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการศึกษา.....	116
ประวัติผู้เขียน.....	120

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 ข้อมูลภูมิหลัง สภาพของผู้รับบริการ.....	78
4.2 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์.....	80
4.3 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ.....	80
4.4 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามอายุ.....	81
4.5 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามสถานภาพ.....	83
4.6 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามระดับการศึกษา.....	84
4.7 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามอาชีพ.....	86
4.8 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้.....	88
4.9 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ด้านรูปแบบการจัดแสดง.....	88
4.10 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ด้านการให้บริการ.....	89
4.11 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม.....	90
4.12 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษา แหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ข้อเสนอแนะจาก ผู้รับบริการ.....	91

หัวข้อสารนิพนธ์	ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์
ชื่อผู้เขียน	สรารักษ์ หงสะมัด
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์โชติ เข้มแสง
สาขาวิชา	การจัดการการศึกษา
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ตามภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย และนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้าชมแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป โดยใช้วิธีการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 150 คน ได้แก่ นักเรียน จำนวน 50 คน นักศึกษา จำนวน 50 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 50 คน สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบที ค่าทดสอบเอฟ และค่าความแปรปรวน

ผลการวิจัยพบว่า (1) กลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง และเป็นผู้ที่มีอายุช่วง 18-30 ปี มากที่สุด ส่วนมากมีสถานภาพเป็นนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ในด้านสถานภาพกลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพเป็นนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป กลุ่มละ 50 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และมีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนและแก่นักศึกษา มีจำนวนเท่ากัน คือ 50 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาได้แก่ ข้าราชการ/พนักงาน/รัฐวิสาหกิจ พนักงานเอกชน และรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 22.0 10.0 และ 1.4 ตามลำดับ (2) ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ในภาพรวม พบว่า ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากในทุกด้านของงานบริการการศึกษา แห่งการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิหลังที่ ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจไม่ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน และกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกันจะมีความพึงพอใจในทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกัน และกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกันจะมีความพึงพอใจในด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านการให้บริการ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (3) ผลการศึกษามีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ดังนี้

(1) นำข้อมูลสถิติปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เยี่ยมชม มาวิเคราะห์แนวโน้มของผู้เข้าชมในอนาคต เพื่อนำไปวางแผนการจัดการแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

(3) เน้นการบริการเพื่อให้ผู้มาเยี่ยมชมได้รับความรู้จากการมาชมสถานที่

(4) หาแหล่งทุนเพื่อให้มีงบประมาณเพียงพอต่อการดำรงความเป็นแห่งการเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ

(5) ควรศึกษาให้ครอบคลุมทั้งปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภาวะคุกคาม เพื่อผลการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ให้เป็นแห่งการเรียนรู้ที่ทรงคุณค่าอย่างยั่งยืนต่อไป

Term Paper Title	The Satisfaction of the Users on Educational Services of Sanamchan Palace Learning Resources
Author	Sararak Hongsamud
Term Paper Advisor	Chot Yamsang
Department	Education Management
Academic Year	2011

ABSTRACT

The aims of this research are: 1. To study the satisfaction of the users on educational services of Sanamchan Palace Learning Resources according to the backgrounds of questionnaire fillers, and 2. To study suggestions in development of services of Sanamchan Palace Learning Resources. The data are collected from visitors with 15 years of age upward who come to visit Sanamchan Palace Learning Resources. The research instrument is a questionnaire. 150 populations are obtained by purposive sampling; they are 50 school students, 50 college student and 50 people in general. The data are analyzed by percentage, mean, standard deviation, T-test, and F-test and One Way ANOVAs.

The results of the study are found that: 1. The number of men is lower than of women, most of them are in 18-30 years of age and their status are students. Most of the samplings study in undergraduate level and hold a Bachelor degree. In occupation, 33.3 % are students, 20% government or state enterprise officials, 10% private sector officials and 1.4% employees. 2. In overall, the level of satisfaction in services of Sanamchan Palace Learning Resources is high. The samplings with different gender have no different level of satisfaction with a statistic level at 0.05. Those who have different age, occupation, status and educational background have statistically different satisfaction in services in physical conditions and surroundings. 3. The suggestions are as follows:

1. Personal data of the visitors should be brought into an analysis to predict the tendency of visitors to Sanamchan Palace Learning Resources in the future.

2. The services should be focused on giving knowledge to the visitors.

3. The financial fund raising should be conducted to support the improvement of the learning resources in aspects.

4. A further study should be conducted to find out internal factors, external factors, strength, weakness, chance and dangers to the Learning Resources in order to support the policy and administrative planning for a sustainable development of Sanamchan Palace Learning Resources.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและให้มีการปฏิรูปการศึกษา โดยกำหนดนโยบายให้เป็นยุทธศาสตร์ ในการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการศึกษาไทย ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยมและทักษะ และเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2542 ได้ประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บทด้านการศึกษาระดับแรกของไทย และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มีเป้าหมายให้จัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล (education for all) และให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (all for education) รวมทั้งจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาของคนทั้งมวล (education for problem) กฎหมายแม่บทดังกล่าวเป็นการเชื่อมต่อกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ และเป็นกรอบแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ โดยกำหนดให้คนไทยทุกคนมีสิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี จากรัฐอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องจัดบริการแบบพิเศษให้แก่ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 8 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษายึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดจนการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง สำหรับรูปแบบการจัดการศึกษานั้น ให้จัดเป็น 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และมาตรา 25 ระบุว่ารัฐต้องมีบทบาทในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้โดยสนับสนุนด้านการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล แหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจ
พอเพียงและมีประสิทธิภาพ

เจตนารมณ์สำคัญของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้โดยมุ่งหวังว่าจะนำไปสู่การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

ปัจจุบันมีองค์กรของรัฐ เอกชน รวมทั้งสถาบันทางสังคมต่างๆ ได้มีบทบาทสำคัญในการจัดแหล่งการเรียนรู้ด้านต่างๆ เพื่อวัตถุประสงค์ที่เหมือนหรือแตกต่างกัน การจัดแหล่งการเรียนรู้มีรูปแบบหลากหลายขึ้นอยู่กับปรัชญาหรือวัตถุประสงค์ และสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีทั้งสนองต่อเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วไป หรือเฉพาะกลุ่ม แหล่งเรียนรู้ที่จัดมีทั้งเพื่อเสริมพลังบุคคลทั้งด้านวิชาการ การปรับเปลี่ยนแนวคิดและเจตคติ การรักษาสีและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติตลอดไป รวมถึงการฝึกฝนทักษะด้านอาชีพ ฯลฯ

นอกจากนี้สถาบันทางสังคมได้ให้ความสำคัญในการจัดแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมได้แก่ สำนักพระราชวัง ร่วมมือกับสำนักบริหารการศึกษานอกระบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ภายในพระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต พระราชวังบางปะอิน และพระราชวังสนามจันทร์ โดยสำนักพระราชวัง จะพัฒนาสถานที่ให้มีความเหมาะสมกับการเป็นแหล่งเรียนรู้ และสำนักบริหารการศึกษานอกระบบ เป็นผู้ออกแบบและพัฒนาคู่มือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต พระราชวังบางปะอิน และพระราชวังสนามจันทร์ มีเอกลักษณ์ของตนเอง ที่แสดงออกมาในรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่นิยมกันในสมัยนั้นๆ รวมถึงการตกแต่งประดับประดาทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร ศิลปวัตถุ ที่เป็นเครื่องราชูปโภคของพระมหากษัตริย์ ในแต่ละรัชกาล นอกจากนี้ประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจยังเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่ให้ความเพลิดเพลิน สร้างจิตสำนึกในความรู้สึกรักและหวงแหนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติ สมควรได้รับการดูแลและรักษาอย่างดี เพื่อจะได้ไม่ต้องมีสภาพดั่งเช่น วังบูรพา ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นย่านการค้า เหลือเพียงชื่อเป็นอนุสรณ์ โดยไม่มีร่องรอยให้เห็นเลยว่าเคยเป็นวังมาก่อน

พระราชวังสนามจันทร์ สำนักพระราชวังได้จัดให้เป็นพิพิธภัณฑสถานที่ 6 และจัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ พร้อมเปิดให้เข้าชมมาตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2546 รวมทั้งมีการปรับปรุงและพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ เป็นแหล่งทัศนศึกษาที่สำคัญของนักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ ตลอดจนนักวิชาการ รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศทั่วไป

ตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังขึ้นหลายแห่ง เช่น พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน เป็นต้น แต่พระราชวังที่ทรงโปรดปรานที่สุด และเป็นพระราชวังที่ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นตั้งแต่ครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร และได้ก่อสร้างหรือซ่อมแซมต่อมาตลอดรัชสมัยของพระองค์นั้น ได้แก่ พระราชวังสนามจันทร์

พระราชวังสนามจันทร์ ซึ่งเป็นเขตพระราชฐานและพื้นที่ติดกับมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ พระราชวังสนามจันทร์แห่งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณซึ่งเดิมเรียกว่าเนินปราสาท พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังขึ้นเมื่อครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นแหล่งศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของนครปฐม และทรงพอพระทัยในภูมิประเทศที่มีทำเลดีเหมาะสำหรับตั้งมั่นรับข้าศึก เพราะขณะนั้นประเทศไทยกำลังถูกคุกคามจากประเทศมหาอำนาจ จึงเตรียมนครปฐมไว้เป็นเมืองหลวงที่สอง ต่อมาทรงก่อตั้งกองกำลังเสือป่า หรือกองพลเรือนเพื่อการป้องกันประเทศขึ้น ทรงโปรดเกล้าฯ ให้แปรสภาพพระราชวังสนามจันทร์ให้เป็นค่ายหลวงสนามจันทร์ สำหรับทำการซ้อมรบของกองเสือป่า พระองค์เสด็จมาประทับที่พระราชวังสนามจันทร์ทุกปี ณ พระราชวังแห่งนี้ ทรงให้กำเนิดวรรณคดีสำคัญของชาติหลายเรื่อง เช่น ท้าวแสนปม โรมิโอบุเลียมฉบับแปลเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ได้พระราชทานพระราชวังแห่งนี้แก่กระทรวงมหาดไทย เพื่อใช้เป็นที่ทำการของข้าราชการ มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2469 และเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2525 ชาวนครปฐมได้ร่วมกันสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประดิษฐานไว้ภายในบริเวณพระราชวังสนามจันทร์

พระราชวังสนามจันทร์ ได้มีการบูรณะหลายครั้ง ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากร หลังประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2536 กระทรวงมหาดไทยได้แจ้งเลขานุการพระราชวัง เพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลถวายคืนพระราชวังสนามจันทร์โดยจะส่งมอบพื้นที่ และพระที่นั่งต่างๆ เมื่อการก่อสร้างศูนย์ราชการจังหวัดนครปฐมแล้วเสร็จ การถวายคืนในส่วนแรกประกอบด้วย พระที่นั่ง 4 องค์ คือ พระที่นั่งพิมานปฐม พระที่นั่งอภิรมย์ฤดี พระที่นั่งวัชรนิรมยา และพระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ ส่วนที่คืน อาคาร และทรัพย์สินที่เหลือ จะมีการถวาย หลังเสร็จสิ้นการสำรวจความเรียบร้อย พร้อมกันนี้ มหาวิทยาลัยศิลปากรยังได้ถวายคืนพระตำหนักที่อยู่ในความดูแลอีก 3 องค์ ให้กับสำนักพระราชวัง เช่นกัน ได้แก่ พระตำหนักชาลิมงคลอาสน์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เป็นที่พักตลอดช่วงปลายรัชกาล โดยเป็นพระตำหนักสีไข่ไก่ มีลักษณะคล้ายปราสาท สถาปัตยกรรมเป็นแบบเรอเนซองของของฝรั่งเศส ผสมผสาน แนวฮาล์ฟทิมเบอร์ของอังกฤษ แบ่งออกเป็น 2 ชั้น ชั้นบนเป็น ห้องทรงพระอักษร ห้องบรรทม และห้องทรง ส่วนชั้นล่างเป็นห้องรอเฝ้าฯ และเคยใช้เป็นสำนักงานของดุสิตสมิต รายสัปดาห์ ด้านหน้าพระตำหนักจะมี “อนุสาวรีย์ย่าแหล่” สุนัขตัวโปรด ตั้งเป็นสัญลักษณ์สำหรับพระตำหนักอีก 2 องค์ คือ พระตำหนักมารีราชรัตนบัลลังก์และพระตำหนักทับขวัญ ล้วนมีตำนานน่าสนใจ โดยเฉพาะตำหนักคู่แรก สร้างขึ้นคู่กับพระตำหนักชาลิมงคลอาสน์ มีถนนทางเดินทำเป็นสะพานเชื่อมจากชั้นบน ใช้เป็นที่ประทับของฝ่ายใน ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบนีโอคลาสสิก มี 2 ชั้น ทำด้วยไม้สักทอง ทาสีแดง ซึ่งมหาวิทยาลัยศิลปากรได้บูรณะขึ้นใหม่ และส่งมอบให้ สำนักพระราชวัง เพื่อเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ รัชกาลที่ 6 ส่วนพระตำหนักทับขวัญ มีลักษณะเป็นเรือนไทยโบราณ ทรงใช้เป็นที่ตั้งของกองบัญชาการ เสือป่า กองเสนาน้อยราชนครรักษาพระองค์

ในปัจจุบันพระราชวังสนามจันทร์อยู่ในความดูแลของสำนักพระราชวัง โดยเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2546 คณะกรรมการอำนวยการบูรณะพระราชวังสนามจันทร์ ซึ่งมีสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เป็นองค์ประธาน ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย นายนาวิน ชันธิรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐมในขณะนั้น และมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ลิขิต กาญจนารักษ์ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ได้น้อมเกล้าฯ ถวายคืนพระราชวังสนามจันทร์ แก่สำนักพระราชวัง

คุณค่าของพระราชวังสนามจันทร์

คุณค่าของพระราชวังสนามจันทร์นั้น อาจจำแนกออกได้ 2 ประการด้วยกัน ดังนี้

1. คุณค่าทางสถาปัตยกรรม พระราชวังสนามจันทร์นั้น สร้างขึ้นในขณะที่อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกกำลังมีบทบาทอย่างสูง ในสังคมไทย นับว่าเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่เข้มข้นในทางวัฒนธรรม ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงสะท้อนออกมาในรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความหลากหลาย กล่าวคือมีทั้งแบบอาคารที่เป็นแบบไทยประเพณี เช่น พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ เรือนทับขวัญ แบบอาคารที่เป็นแบบตะวันตก เช่น พระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ พระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์ และยังมีแบบอาคารที่เป็นแบบผสมผสานของอิทธิพลตะวันตกกับแบบอาคารท้องถิ่นอัน ได้แก่ เรือนที่พักข้าราชการชั้นสูงหรือผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท เช่น เรือนพระนนทิการ เรือนทับเจริญ เรือนพระชนศวร ทั้งยังมีสิ่งก่อสร้างที่มีโครงสร้างทันสมัย เช่น สะพานรามประเวศน์ เป็นต้น

แต่ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เด่นของพระราชวังสนามจันทร์ คือ ความแยบยลในการวางผังซึ่งมีการนำน้ำเข้ามาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในผังบริเวณ ทำให้เกิดประโยชน์ในการใช้สอยต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เกิดทัศนสิ่งงดงาม และยังใช้ในการแบ่งเขตพระราชฐานอีกด้วย นอกจากนี้การวางผังบริเวณของพระราชวังสนามจันทร์นั้น ผู้ออกแบบสามารถนำน้ำเข้ามาใช้เป็นองค์ประกอบหลักของพระราชวังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนรูปแบบทางสถาปัตยกรรมนั้นก็มีความหลากหลาย กล่าวคือมีทั้งแบบไทยประเพณี แบบตะวันตก ตลอดจนแบบอาคารที่มีการผสมผสานลักษณะสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกเข้ากับแบบท้องถิ่น กลุ่มอาคารที่สร้างขึ้นในพระราชวังจึงมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของรูปแบบงานสถาปัตยกรรมในรัชสมัยได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดีหากพิจารณาอย่างกว้างๆ อาจกล่าวได้ว่าสถาปัตยกรรมในพระราชวังสนามจันทร์นั้นเป็นสิ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของรูปแบบงานสถาปัตยกรรมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่

2. คุณค่าทางประวัติศาสตร์พระราชวังสนามจันทร์นั้นเปรียบเสมือนอนุสรณ์สถานที่สะท้อนให้เห็นถึงพระราชบุคลิกภาพและรสนิยมส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นที่โปรดปรานในรัชสมัย เช่น

2.1 ทรงมีความผูกพันกับองค์พระปฐมเจดีย์ ลักษณะทางกายภาพของพระราชวังสนามจันทร์ คือการสร้างแนวแกนตะวันออก-ตะวันตก เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์พระปฐมเจดีย์กับพระราชวังสนามจันทร์

2.2 ทรงมีความรักในงานวรรณกรรมและทรงมีความผูกพันกับมิตรแท้ของพระองค์ คือ “ย่าเหล” ทางกายภาพเราสามารถเราสามารถมองเห็นได้จากกลุ่มอาคาร พระตำหนักชาลีมงคล อาสน์ พระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์ และอนุสาวรีย์ย่าเหล

2.3 ทรงมีความรักในศิลปะการละคร ในพระราชวังสนามจันทร์มีโรงซ้อม ซ้อมโขน ละคร และมีโรงละคร ขณะประทับที่พระราชวังสนามจันทร์ก็ได้ทรงจัดให้มีการแสดงโขน ละคร อยู่เนืองๆ

2.4 เสือป่าเป็นกิจกรรมซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้พระราชทานกำเนิด และได้มีการซ้อมรบเสือป่าที่พระราชวังสนามจันทร์ หลายครั้ง พระตำหนักทับแก้วและพระตำหนักทับขวัญ ก็ได้เคยเป็นที่ตั้งของกองบัญชาการเสือป่า กองเสนาน้อยราบเขารักษาพระองค์ และกองบัญชาการเสือป่า กองเสนาน้อยราบหนักรักษา พระองค์ ตามลำดับ

2.5 กลุ่มเรือนเดี่ยวที่เป็นที่พักข้าราชการบริหารชั้นสูงนั้น สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่ม บุคคลซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดในราชสำนัก เช่น เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี พักอยู่ที่เรือนพระนนทิกาล พล เอกเจ้าพระยารามราฆพ พักอยู่ที่เรือนทับเจริญ หม่อมเจ้าชวลิต เกษมสันต์ พักที่เรือนเอกทันต์ เป็นต้น

คุณค่าของพระราชวังสนามจันทร์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง กล่าวคือพระราชวังสนามจันทร์เป็นพระราชวังในรัชสมัยแต่เพียงแห่งเดียวที่มีลักษณะทางกายภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงโลกสวนพระองค์ ของสิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 โดยเฉพาะได้สะท้อนให้เห็นถึง พระอุปนิสัยซึ่งเป็นพระคุณลักษณะเฉพาะพระองค์บางประการ เช่น ความผูกพันกับองค์ พระปฐมเจดีย์ ความรักในงานวรรณกรรมและการละคร ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงเหล่า ข้าราชการซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทอีกด้วย

ฉะนั้นจึงนับได้ว่าพระราชวังสนามจันทร์เป็นอนุสรณ์สถานที่สำคัญยิ่งแห่งองค์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชสมัยองค์ที่ 6 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาถึงงานบริการการศึกษาแหล่ง เรียนรู้ โดยเป็นกรณีศึกษาในฐานะแหล่งการเรียนรู้ จากความคิดเห็นของผู้รับบริการที่มีต่องาน บริการการศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทางการใช้ประโยชน์ ในฐานะแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและกิจกรรมการเรียนการสอน ของสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการดำรงไว้ซึ่งคุณค่า ทางประวัติศาสตร์ ช่วงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ตามภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

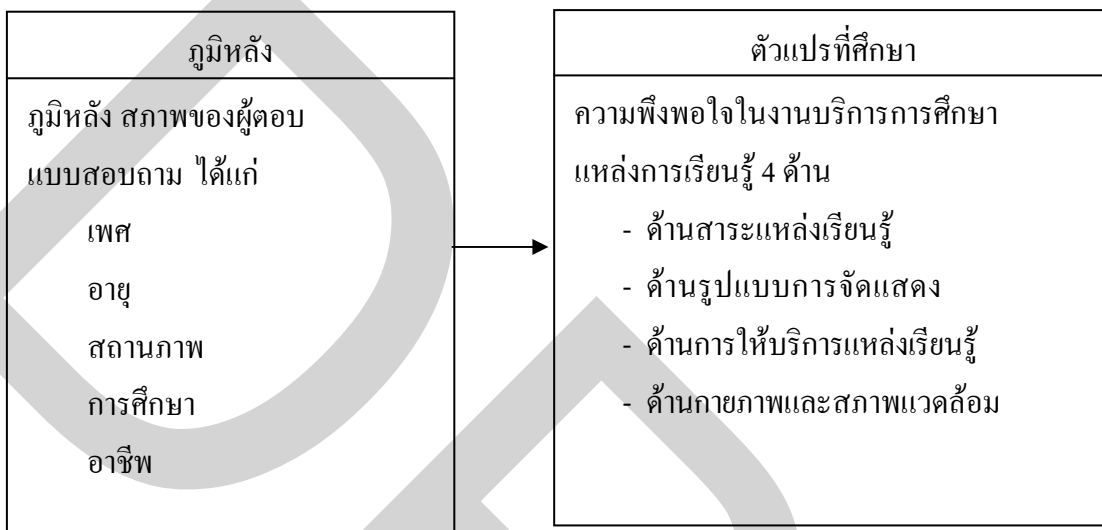
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้รับบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ประกอบด้วย นักเรียน นักศึกษา บุคคลทั่วไป ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไปโดยไม่จำกัดเพศ

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ภูมิหลัง ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น เพศ อายุ สถานภาพการศึกษา อาชีพ
2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความพึงพอใจในงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้ 4 ด้าน ประกอบด้วย
 1. ด้านสาระแห่งเรียนรู้
 2. ด้านรูปแบบการจัดแสดง
 3. ด้านการให้บริการแห่งเรียนรู้
 4. ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ มีกรอบแนวคิดในการทำวิจัย ดังนี้

นิยามคำศัพท์โดยเฉพาะ

แห่งการเรียนรู้ หมายถึง สถานที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคล กลุ่มบุคคล ทุกเพศ ทุกวัย เข้าศึกษาหาความรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสามารถ ตามความต้องการและโอกาสโดยศึกษาจาก แหล่งความรู้ ในการศึกษา เรื่องนี้ หมายถึง โบราณวัตถุ โบราณสถานที่มิได้สร้างขึ้นหรือพัฒนาเพื่อการศึกษาหรือ เพื่อการเรียนรู้โดยตรงแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม และการดำรงไว้ ซึ่งคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ ช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภูมิหลัง สภาพ หมายถึง ภูมิหลัง สถานภาพของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษา แห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ประกอบด้วย

1. เพศ ได้แก่ เพศชาย และเพศหญิง
2. อายุ ได้แก่
 - 2.1.1 15 – 17 ปี
 - 2.1.2 18 – 30 ปี
 - 2.1.3 31 – 40 ปี

- 2.1.4 41 – 50 ปี
- 2.1.5 ตั้งแต่ 51 ปี ขึ้นไป
- 3. สถานภาพ ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป
- 4. การศึกษา ได้แก่
 - 4.1.1 ไม่ได้ศึกษา
 - 4.1.2 ระดับประถมศึกษา
 - 4.1.3 มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช
 - 4.1.4 ระดับอนุปริญญา หรือ ปวส
 - 4.1.5 ระดับปริญญาตรี
 - 4.1.6 สูงกว่าปริญญาตรี
- 5. อาชีพ ได้แก่
 - 5.1.1 นักเรียน
 - 5.1.2 นักศึกษา
 - 5.1.3 ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 - 5.1.4 พนักงานเอกชน
 - 5.1.5 ธุรกิจส่วนตัว
 - 5.1.6 รับจ้างทั่วไป
 - 5.1.7 เกษียณ
 - 5.1.8 แม่บ้าน
 - 5.1.9ว่างงาน
 - 5.1.10 อื่น ๆ (โปรดระบุ)

งานบริการการศึกษา “แหล่งการเรียนรู้” หมายถึง งานบริการการศึกษาของแหล่ง

การเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ หมายถึง ข้อมูล และความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม ได้แก่
 - ความรู้ที่มีเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์
 - ความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน
 - ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
 - ความรู้เกี่ยวกับราชสำนัก ราชประเพณี
 - ความรู้ที่ได้รับเกิดการกระตุ้นเตือน,ปลุกจิตสำนึก

2. ด้านรูปแบบการจัดแสดง หมายถึง การเสนอเรื่องราวด้วยกระบวนการต่างๆ ได้แก่
 - การจัดแสดงศิลปกรรม โบราณวัตถุ
 - สถาปัตยกรรมทัศน์และโบราณสถาน
 - ความเชื่อมโยงของศิลปกรรม โบราณวัตถุโบราณสถาน
 - เทคนิคการถ่ายทอด / อุปกรณ์ สื่อความหมาย
 - การแสดง การละเล่น
3. ด้านการให้บริการแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การให้บริการข้อมูลข่าวสาร และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ได้แก่
 - คู่มือ แผ่นพับ โปสเตอร์เกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์
 - การให้บริการของวิทยากร มัคคุเทศก์
 - การบริการของเจ้าหน้าที่
 - ช่วงเวลาการเปิดให้บริการ
 - การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์
4. ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม หมายถึง การจัดการสิ่งต่างๆ ด้านระบบสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆพระราชวังสนามจันทร์ ได้แก่
 - จัดสภาพสื่อให้เห็นการอนุรักษ์ศิลปกรรม โบราณวัตถุโบราณสถาน
 - การจัดการสภาพภูมิทัศน์ภายนอก
 - การจัดการด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้เข้าชม
 - การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ให้บริการที่จอดรถ ห้องน้ำ ฯลฯ
 - ความสะดวก ในการการเดินทางมายังพระราชวังฯ

ผู้รับบริการ	หมายถึง	บุคคลที่เป็นชาวไทยมีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไปโดยไม่จำกัดเพศ รวมถึงผู้รับความสะดวกจากผู้ให้บริการแหล่งเรียนรู้โดยเสียค่าบริการด้วย
ความพึงพอใจ	หมายถึง	ความรู้สึกในทางที่ดีของบุคคลให้ได้รับการตอบสนองเกี่ยวกับความรู้สึกตัว การรับรู้ อารมณ์ และสภาพแวดล้อม

พระราชวังสนามจันทร์ หมายถึง พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่จังหวัดนครปฐม เป็นโบราณสถานที่สำคัญอัน ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงข้อค้นพบอันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริการในการให้บริการการศึกษาแหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์
2. เป็นข้อมูลในการพัฒนางานบริการการศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิดเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งในการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสาระสำคัญของงานวิจัย ดังนี้

- 2.1 หลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการบริการ
- 2.2 หลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 2.2.1 ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 2.2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ
 - 2.2.3 ความพึงพอใจกับการให้บริการ
 - 2.2.4 ความพึงพอใจของผู้รับบริการ
- 2.3 หลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับแห่งการเรียนรู้
 - 2.3.1 ความสำคัญและความหมายของแห่งการเรียนรู้
 - 2.3.2 ความเป็นมา แนวคิด และหลักการในการจัดแห่งการเรียนรู้
 - 2.3.3 ประเภทของแห่งการเรียนรู้
 - 2.3.4 รูปแบบการจัดกิจกรรมและสื่อของแห่งการเรียนรู้
- 2.4 แห่งการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
- 2.5 การจัดตั้งแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 2.5.1 ความสำคัญ ความหมาย การเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 2.5.2 แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 2.5.3 สภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2.6 แห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์
- 2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 หลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการบริการ

2.1.1 ความหมายของการบริการ

Gronroos (1990 อ้างถึงใน อเนก ทิพย์บรรจง, 2544) ได้ให้ความหมายของการบริการในเชิงปฏิสัมพันธ์ของลูกค้ากับผู้บริการว่าการบริการ หมายถึง กิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมที่มีลักษณะที่ไม่อาจจับต้องได้ ซึ่งโดยทั่วไปจำเป็นต้องเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าและพนักงานบริการ และลูกค้ากับบริบทสินค้าหรือลูกค้ากับระบบของการให้บริการ บริการที่ได้จัดไว้เพื่อช่วยให้ผ่อนคลายปัญหาของลูกค้า

กรมการปกครอง (อ้างถึงใน สุพร จงอุดมการณ์, 2547) การบริการ หมายถึง การรับใช้ประชาชน การต้อนรับให้สะดวก ให้ความเป็นธรรม และให้ความสงเคราะห์ การรับใช้ ความจำกัดในขอบเขตแห่งตำแหน่งหน้าที่ราชการผู้นั้น

Lynn Der Wagon (1997 อ้างถึงใน สุพร จงอุดมการณ์, 2547) การบริการ (Services) เป็นบางสิ่งบางอย่างที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องได้ เพราะเป็นผลลัพธ์ที่ขึ้นกับลูกค้าจากปัจจัยของการติดต่อสื่อสารและความเข้าใจรับรู้ของลูกค้าซึ่งเป็นการรับรู้ในเรื่องคุณภาพของผลผลิตและการบริหารองค์การขององค์กรที่ส่งมอบผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้า

วัชร วัชรเสถียร (2539) ได้กล่าวถึง และได้ให้ความหมายการบริการที่เกิดจากจิตใจเอื้ออาทรเป็นธรรมและเสมอภาคว่าการบริการ หมายถึง การกระทำที่เกิดจากจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เอื้ออาทรมีน้ำใจไมตรีให้ความเป็นธรรมและเสมอภาค ซึ่งการให้บริการจะมีทั้งผู้ให้และผู้รับบริการจะเกิดความประทับใจหรือเกิดทัศนคติที่ดีต่อการบริการดังกล่าว

จารุบุณณ์ ปาณานนท์ (2533) ได้กล่าวว่า คุณภาพของบริการว่า มีความหมายหลายประการ คือ บริการดี ราคาจับได้ หรือความพอใจของผู้ซื้อ การบริการที่มีคุณภาพจะเกิดความประทับใจไปนาน การบริการที่มีคุณภาพจึงเหมือนกับการให้ประโยชน์สุข ซึ่งมีคุณค่าต่อชีวิตคุณภาพของบริการจึงเป็นมาตรฐานที่ใช้วัดระดับการบริการว่าดี ตรงกับความคาดหวังของผู้บริโภคหรือผู้รับบริการเพียงใด กล่าวคือ ถ้าการบริการที่คาดหวังว่าจะได้มากกว่าการบริการที่เราได้รับจริง ผลคือ คุณภาพของการบริการนั้นใช้ไม่ได้ แต่ถ้าการบริการที่คาดหวังจะได้รับเท่ากับการได้รับจริง ผลคือ คุณภาพของการบริการนั้นน่าพอใจ แต่ถ้าการบริการที่เราคาดหวังว่าจะได้รับน้อยกว่าการบริการที่เราได้รับ ผลคือ คุณภาพของการบริการนั้นดีเยี่ยม สำหรับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพของการบริการมี 10 ประการด้วยกันดังนี้

1. ไว้ใจได้ หมายถึง การบริการนั้นต้องคงเส้นคงวา และไว้ใจได้

2. ความพร้อม หมายถึง การบริการที่พร้อมตลอดเวลา ผู้ให้บริการมีความเต็มใจและได้เตรียมตัวที่จะให้บริการอยู่เสมอ

3. ความสามารถ หมายถึง ผู้ให้บริการจะต้องมีทักษะและความรู้ในการให้บริการนั้น

4. ความสามารถในการเข้าถึง หมายถึง ความว่า จะต้องง่ายต่อการติดต่อ ไม่มีพิธีการซับซ้อนไม่เสียเวลารอคอยนาน

5. ความมีอัธยาศัย หมายถึง ความสุภาพอ่อนน้อม เป็นมิตร และเข้าใจความรู้สึกของลูกค้า

6. การสร้างความสัมพันธ์ หมายถึง การติดต่อให้ข่าวสารลูกค้า ด้วยภาษาที่ลูกค้าเข้าใจ รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า

7. เชื่อถือได้ หมายถึง การบริการนั้นมีความซื่อตรงเชื่อถือและวางใจได้

8. มั่นคงปลอดภัย หมายถึง การบริการจะต้องไม่เป็นที่สงสัย ปราศจากการเสี่ยงและอันตราย

9. รู้จักและเข้าใจลูกค้า หมายถึง พยายามทำความเข้าใจถึงความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าและให้บริการที่ทำให้ลูกค้าคิดว่าเป็นความใส่ใจเฉพาะตัว

10. พยายามให้สิ่งที่ลูกค้าสัมผัสได้ หมายถึง การเน้นเป็นพิเศษในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นรูปธรรม บุคลากร ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่สามารถสัมผัสได้

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การบริการ หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่เป็นนามธรรม ที่ผู้ให้บริการเสนอต่อผู้รับบริการ อันจะก่อให้เกิดความพึงพอใจในกิจกรรมที่ให้บริการ ซึ่งถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่องค์กรคาดหวังว่าเป็นผลผลิตที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านการกระบวนการผลิต และการนำเสนอสินค้าและบริการ รวมถึงการรับผิดชอบแก่ผู้รับบริการเพื่อตอบสนองต่อความพึงพอใจ และพึงประสงค์ของลูกค้าในคุณภาพของการบริการนั้น ไม่ว่าจะเป็นการบริการของภาครัฐ หรือการจัดการภาคเอกชนในปัจจุบันจะต้องมีความเหมาะสม สร้างความประทับใจที่ดีต่อประชาชนหรือลูกค้าที่มาใช้บริการ

2.1.2 ความสำคัญของการบริการ

ปัจจุบันการบริการมีความสำคัญ และบทบาทเป็นอย่างมากต่อองค์กรไม่ว่าทั้งภาครัฐและเอกชน เนื่องจากการปรับตัวและปัญหาในระบบเศรษฐกิจต่างมีการแข่งขันที่ค่อนข้างรุนแรงและเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวของการผลิตสินค้าทำให้สินค้าเกิดการขยายตัวเร็วมาก เพื่อให้ทันต่อภาวะการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ การบริการจึงมีบทบาทต่อความสำเร็จขององค์กรในเชิงพาณิชย์และบริการของภาครัฐซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้บริโภคหรือผู้บริการอันก่อให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมากมาย (สุชาดา วงษ์ชัยภูมิ : 2551)

2.1.3 ลักษณะของการบริการ

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2542) สรุปว่า การบริการ มีลักษณะเฉพาะซึ่งทำให้การวางแผนการตลาดแตกต่างจากการวางแผนการตลาดสินค้าอื่นๆ และมีอิทธิพลต่อการกำหนดกลยุทธ์การตลาดมาก ลักษณะเฉพาะของการบริการมีดังนี้ ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangibility) ไม่สามารถแบ่งแยกการให้บริการได้ (Inseparability) มีความหลากหลาย (Heterogeneity) มีลักษณะสูญเปล่า ไม่สามารถเก็บสะสมไว้ได้ ไม่คงทน (Perish ability)

วัชร วัชรเสถียร (2539) ให้ความเห็นว่า การบริการ มีคุณลักษณะแตกต่างกันออกไปจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทั่วไป ได้กล่าวถึงคุณลักษณะการบริการไว้ดังนี้ การบริการในกิจกรรมหรือการกระทำที่ผู้ให้บริการปฏิบัติต่อผู้รับบริการขณะที่รับบริการผู้ซื้อ หรือผู้รับบริการไม่ทราบล่วงหน้าได้ว่าจะได้รับการปฏิบัติอย่างไร จนกว่ากิจกรรมการบริหารจะเกิดขึ้น การตัดสินใจจะซื้อบริการจึงจำเป็น ขึ้นอยู่กับความไว้วางใจ ซึ่งแตกต่างจากการซื้อสินค้าที่ไปให้ผู้บริโภคสามารถหยิบจับตรวจสอบสินค้าจะได้รับคุณภาพหรือการอ้างอิงประสบการณ์ ผู้ที่เคยใช้บริการมาแล้ว

จิตตินันท์ เศษะคุปต์ (2538) ได้พูดถึงคุณลักษณะของการบริการถึงความแตกต่างจากตัวสินค้าว่าเป็น 1) สาธารณะสำคัญของการไว้วางใจ 2) สิ่งที่ต้องจับต้องไม่ได้ 3) ลักษณะที่แยกกันไม่ได้ 4) ลักษณะไม่คงที่ 5) ลักษณะไม่สามารถเก็บไว้ได้ 6) ลักษณะที่ไม่สามารถแสดงความเป็นเจ้าของ

จากลักษณะของการบริการ สรุปได้ว่า การบริการเป็นกิจกรรมที่ไม่อาจจับต้องได้ ไม่สามารถแบ่งแยกการให้บริการได้ มีความหลากหลาย มีลักษณะสูญเปล่าไม่สามารถเก็บสะสมไว้ได้ ไม่คงทน เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่ให้บริการและคนรับบริการ การตัดสินใจจะซื้อบริการจึงจำเป็น ขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของผู้ซื้อบริการ ซึ่งแตกต่างจากการซื้อสินค้าทั่วไป

2.1.4 คุณภาพของการให้บริการ

จรัส สุวรรณเวลา (2539) คุณภาพของการให้บริการ ประชาชนแต่ละประเภทอาจมีคุณลักษณะแตกต่างกันออกไป ตัวแปรที่จะนำมาใช้กำหนดคุณภาพของการบริการมีดังนี้ คือ ความถูกต้องของกฎหมาย ความเพียงพอ ความทั่วถึง เท่าเทียม ไม่มีข้อยกเว้น ไม่มีอภิสิทธิ์ ความสะดวกรวดเร็ว เชื่อถือได้ ความได้มาตรฐานทางเทคนิคหรือทางวิชาการ การเรียกเก็บค่าบริการที่เหมาะสม ต้นทุนการให้บริการต่ำ และความพอใจ ประทับใจของผู้ใช้บริการ Katz & Danet (อ้างถึงใน สุพร จงอุดมการณ์, 2547) แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมในการให้บริการ การบริการที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุดคือ การให้บริการที่ไม่คำนึงถึงตัวบุคคลเป็นลักษณะการให้บริการที่ปราศจากอารมณ์และไม่ชอบพอใจเป็นพิเศษ ทุกคนจะได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกันตามหลักเกณฑ์เมื่ออยู่ใกล้สภาพที่เหมือนกัน โดยมีหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) การติดต่อ

เฉพาะงาน (Specificity) 2) การปฏิบัติโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน (Universalism) 3) การวางตนเป็นกลาง (Affective Neutrality)

2.1.5 เป้าหมายของการบริการ

Katz & Danet (อ้างถึงใน สุพร จงอุดมการณ์, 2547) แสดงให้เห็นถึง เป้าหมายของการบริการว่า การบริการนั้น มีเป้าหมายหลักของการบริการที่พิจารณาจากผลที่เกิดแก่ผู้รับบริการ ได้แก่ ความเข้าใจ ความพอใจ และการสนับสนุน นั่นก็คือ เป้าหมายของการบริการนั้นมีเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ ที่องค์การทางธุรกิจหรือราชการต่างก็มุ่งที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายได้ตลอดเวลา คือ คุณภาพ (Quality) การตอบสนองความพอใจให้กับลูกค้า (Customer Satisfactions)

สรุปได้ว่า การบริการควรเป็นกิจกรรมที่เกิดจากจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทร เกิดจากจิตใจที่มีน้ำใจ ไมตรี มุ่งให้ความสะดวกเป็นธรรม เสมอภาค โดยการบริการนั้นมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าได้รับสินค้าที่มีคุณภาพที่สุดและการบริการที่ดีที่สุด

2.2 หลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับความพึงพอใจ

2.2.1 ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับความพึงพอใจ (อรัชพร, 2550)

ความหมาย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สมใจชอบ ส่วนพจนานุกรมทางด้านจิตวิทยา (Chaphin, 1968) ให้ความหมายว่าเป็นความรู้สึกของผู้ที่มารับบริการต่อสถานประกอบการ ตามประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าไปติดต่อขอรับบริการในสถานบริการนั้นๆ

ความพึงพอใจ เป็นสิ่งที่เกิดกับบุคคลเมื่อได้รับการตอบสนองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม

ความพึงพอใจ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Satisfaction” ได้มีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

พิณ คงพูล (อ้างถึงใน สุคนธ์ธาร สุรเดชพิภพ, 2549) ได้สรุปว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกรัก ชอบ ยินดี เต็มใจหรือมีเจตคติที่ดีของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อได้รับผลตอบแทนตามความต้องการทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ

วันเพ็ญ แต่งตั้ง (2546) ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติทางด้านบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ แต่ทั้งนี้ ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับค่านิยมและประสบการณ์ที่ได้รับ ความพึงพอใจเป็นเพียงปฏิกิริยาด้านความรู้สึก (Reactionary feeling) ต่อสิ่ง

เร้าหรือสิ่งกระตุ้น (Stimulant) ที่แสดงออกมา (Yield) ในลักษณะของผลลัพธ์สุดท้าย (Final Outcome) ของกระบวนการ การประเมิน (Evaluative Process) โดยบ่งบอกถึงทิศทางของผลการประเมิน (Direction of Evaluative result) ว่าขึ้นไปในลักษณะทิศทางบวก (Positive Direction) หรือ ทิศทางลบ (Negative Direction) หรือไม่มีปฏิกิริยา คือ เฉยๆ ต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นนั้นก็ได้

2.2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ

ความพึงพอใจของผู้รับบริการ เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกลงในทางบวกของผู้รับบริการต่อการให้บริการ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการที่สำคัญๆ มีดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539)

1) สถานที่บริการ การเข้าถึงการบริการได้สะดวกเมื่อประชาชนมีความต้องการ ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการบริการ ทำเลที่ตั้ง และการกระจายสถานที่บริการให้ทั่วถึง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนจึงเป็นเรื่องสำคัญ

2) การส่งเสริมแนะนำการบริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการเกิดขึ้นได้จากการได้ยินข้อมูลข่าวสารหรือผู้อื่นกล่าวถึงคุณภาพของการบริการไปในทางบวกซึ่งหากตรงกับ ความเชื่อถือที่มีก็จะมีความรู้สึกกับบริการดังกล่าวอันเป็นแรงจูงใจผลักดันให้มีความต้องการ บริการตามมาได้

3) ผู้ให้บริการ ผู้บริหารการบริการ และผู้ปฏิบัติบริการล้วนเป็นบุคคลที่มีบทบาท สำคัญต่อการปฏิบัติงานบริการให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจทั้งสิ้น ผู้บริหารการบริการที่ วางนโยบายการบริการ โดยคำนึงถึงความสำคัญของประชาชนเป็นหลักย่อมสามารถตอบสนอง ความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจได้ง่ายเช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติงานหรือพนักงานบริการ ตระหนักถึงประชาชนเป็นสำคัญ แสดงพฤติกรรมบริการและสนองบริการที่ลูกค้าต้องการ ความสนใจเอาใจอย่างเต็มที่ด้วยจิตสำนึกบริการของการบริการ

4) สภาพแวดล้อมของการบริการ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศของการบริการมี อิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ลูกค้ามักชื่นชมสภาพแวดล้อมของการบริการเกี่ยวข้องกับการออกแบบอาคารสถานที่ ความสวยงามของการตกแต่งภายในด้วยเฟอร์นิเจอร์และการให้สี สัน การจัดแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนตลอดจนการออกแบบวัสดุเครื่องใช้งานบริการ เป็นต้น

5) กระบวนการบริการมีวิธีการนำเสนอบริการในกระบวนการเป็นส่วนสำคัญใน การสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน ประสิทธิภาพของการจัดการระบบการบริการส่งผลให้ การปฏิบัติงานบริการลูกค้ามีความคล่องตัวและสนองความต้องการของประชาชนได้อย่าง ถูกต้องมีคุณภาพ

จากปัจจัยดังกล่าว สรุปได้ว่าความพึงพอใจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามปัจจัยแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งผันแปรไปตามปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความคาดหวังของบุคคลในแต่ละสถานการณ์ ช่วงเวลาหนึ่งบุคคลอาจจะไม่พอใจต่อสิ่งหนึ่งเพราะไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ แต่ในช่วงหนึ่งหากสิ่งที่คาดหวังไว้ได้รับการตอบสนองอย่างถูกต้อง บุคคลก็สามารถเปลี่ยนความรู้สึกเดิมต่อสิ่งนั้นได้อย่างทันทีทันใด นอกจากนี้ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่สามารถแสดงออกในระดับมากน้อยได้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของการประเมินสิ่งที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวังไว้ ส่วนใหญ่ประชาชนจะใช้เวลาเป็นมาตรฐานในการเปรียบเทียบความคาดหวังจากบริการต่างๆ

2.2.3 ความพึงพอใจกับการให้บริการ

มณีวรรณ ต้นไทย (2533, อ้างในวันเพ็ญ แต่งตั้ง) กล่าวว่าไว้ว่า ความพึงพอใจกับการให้บริการ เป็นระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการได้รับบริการในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านความสะดวกที่ได้รับ
2. ด้านคุณภาพของบริการที่ได้รับ
3. ด้านตัวเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ
4. ด้านระยะเวลาในการดำเนินการ
5. ด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ

2.2.4 ความพึงพอใจของผู้รับบริการ

Oliver (1980, อ้างในวันเพ็ญ แต่งตั้ง) กล่าวว่าไว้ว่า ภาวะการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกที่เกิดจากการประเมินเปรียบเทียบประสบการณ์ การได้รับบริการที่ตรงกับสิ่งที่ลูกค้าคาดหวัง หรือดีเกินกว่าความคาดหวังของลูกค้า บุคคลนั้นจะรู้สึกเกิดความพึงพอใจในทางตรงกันข้ามความไม่พึงพอใจ หมายถึง ภาวะการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางลบที่เกิดจากการประเมินเปรียบเทียบประสบการณ์การได้รับบริการที่ต่ำกว่าความคาดหวังของลูกค้า

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่กล่าวข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมของผู้ให้บริการและคุณภาพของงานบริการ ลักษณะที่เหมือนกันในเชิงรูปแบบของการให้บริการเชิงคุณภาพ ได้แก่ ความสะดวก รวดเร็วของบริการ ความเพียงพอของอุปกรณ์ เครื่องมือ ความเอาใจใส่ของผู้ให้บริการและความถูกต้องของงานที่ให้บริการ สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวสนับสนุนให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจในบริการนั้นๆ

2.3 หลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้

2.3.1 ความสำคัญ ความหมาย และบทบาทของแหล่งการเรียนรู้

ความสำคัญ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ให้ยึดหลักในการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต กล่าวคือ

“มาตรา 22 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด” ฉะนั้นผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อ และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตนและพัฒนาตนเองได้

“มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ”

กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดให้การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้

ในโลกแห่งความเป็นจริง โรงเรียนไม่ใช่สถานที่เพียงแห่งเดียวที่ให้ความรู้ ให้วิถีทางการศึกษาและให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาใน

โรงเรียน แต่หากสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนตามสถานที่ต่างๆ อย่างจริงจัง แม้ว่าจะไม่ได้รับวิถีทางการศึกษา แต่ก็สามารถนำความรู้ที่ตนเองได้รับไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพจนประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด จึงนับได้ว่าสถานที่เหล่านี้มีบทบาทสำคัญยิ่ง เป็นโรงเรียนธรรมชาติที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และเรียนได้โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน เรียนแล้วรับรู้ได้ด้วย โดยที่โรงเรียนธรรมดาไม่สามารถสอนได้ (วิจารณ์ พานิช, 2004 อ้างถึงในอมรทิพย์ เจริญผล, 2550) และประเวศ วะสี ได้ให้ทัศนะไว้ในทำนองเดียวกันว่าการศึกษาคควรเป็นวิถีชีวิต ฉะนั้น การศึกษาไม่ใช่เรื่องของโรงเรียนเท่านั้น ทุกส่วนในสังคมควรมีส่วนในการศึกษา (all for education) แต่ที่ผ่านมา สังคมไทยเน้นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน (formal education) เป็นสำคัญ ทำให้เกิดการละเลยต่อกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (informal education) การที่ระบบ

การศึกษาของไทยจำกัดตัว หรือเปิดตัวอยู่กับโรงเรียนเท่านั้น ทำให้การศึกษาไทยขาดการมีส่วนร่วมอันหลากหลายของสังคม ขาดพลัง ขาดคุณภาพ ขาดความถี่กัก ขาดความสนุก และมีปัญหามากมาย ซึ่งสำคัญมากที่สุดเพราะชีวิตมนุษย์เรียนรู้ได้ตลอดเวลา ตลอดชีวิต สังคมและผู้บริหารการศึกษา ผู้กำหนดนโยบายการศึกษา จำเป็นต้องตระหนักและเห็นความสำคัญอย่างมากในการที่จะจัดระบบสังคมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้กลายเป็นสังคมฐานความรู้ (knowledge based society) เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ของโรงเรียน อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติ (ประเวศ วะสี, อ้างถึงในอมรทิพย์ เจริญผล, 2550)

ตามปกติมนุษย์ใช้การศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ นอกกระบวน และตามอัธยาศัย ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยผสมผสานวิธีการเรียนรู้จากการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบเข้าด้วยกัน เป็นกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาหาความรู้จาก “แหล่งเรียนรู้” เป็นการศึกษาหาความรู้จากความรู้ที่มีอยู่ในแหล่งเรียนรู้เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นนอกรั้วโรงเรียน เป็นการแสวงหา สะสมความรู้ ทักษะและทัศนคติให้เกิดความกระฉ่างชัดจากประสบการณ์และนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาตามความต้องการของตนเองต่อไป แหล่งเรียนรู้ในประเทศไทยมีอยู่มาก บางแห่งทำหน้าที่เป็นสถานที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้มาเยือนได้โดยสมบูรณ์ บางแห่งมีความรู้ที่จะให้แก่ผู้เรียนหลากหลายสาขาวิชา แต่ไม่มีใครรู้ว่ามีแหล่งเรียนรู้เหล่านี้อยู่ ดังนั้น จึงควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) กำหนดกระบวนการบริหาร คือ ระบุเรื่องการจัดการให้ชัดเจน โดยมีผู้จัดการทำหน้าที่เชิงบริหารจัดการ ซึ่งอาจจะเป็นปราชญ์ ผู้รู้ หรือเป็นพระภิกษุสงฆ์ก็ได้ โดยทำหน้าที่ประสานงานร่วมกับบุคคลอื่น อาทิ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะร่วมมือกันพัฒนาความรู้ ร่วมกันจัดทำเนื้อหาสาระ รูปแบบ และกระบวนการที่จะถ่ายทอดความรู้

2) สร้างระบบเครือข่าย แหล่งเรียนรู้ทำงานคนเดียวไม่ได้ต้องมีเพื่อนร่วมงานเช่น พิพิธภัณฑ์ อาจมีเพื่อนร่วมงานหลายประเภท ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ด้วยกันเอง สถาบันการศึกษา บุคคลได้แก่ กลุ่มที่จบการศึกษาแล้ว กลุ่มที่มาให้ความช่วยเหลือแก่พิพิธภัณฑ์ อาทิ กลุ่มอาสาสมัคร องค์กรวัฒนธรรม เช่น ห้องสมุด โบราณสถาน ชมรมกีฬา องค์กรทางศิลปะ และหน่วยงานวัฒนธรรมต่างๆ และเครือข่ายอื่นๆ เป็นการขยายพื้นที่การบริการแก่กลุ่มบุคคล เช่น โรงพยาบาล สำนักงานคุ้มครองเด็กและเยาวชนในทันตสถาน เป็นต้น การให้แหล่งเรียนรู้สร้างระบบเครือข่ายก็เพื่อประโยชน์ของการให้ความรู้ที่หลากหลาย กว้างขวาง และการได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน

3) การจัดทำกรอบแนวคิดแผนงาน โครงการ กิจกรรมเป็นรายปี ให้ผู้เรียนต่างภูมิภาค สามารถเข้าศึกษาหาความรู้ตามความต้องการได้อย่างเป็นระบบ

4) มีการเชื่อมโยงการเรียนการสอนกับการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

5) ส่งเสริมให้เป็นแหล่งรายได้ เศรษฐกิจชุมชน โดยมีการจัดการอบรมสาธิตวิธีผลิตผลิตภัณฑ์นานาชนิด

6) มีการประชาสัมพันธ์ผลงานให้แพร่หลาย

การเรียนรู้เสริมสร้างพลังอำนาจของมนุษย์ เป็นกุญแจเปิดประตูสู่นาคตที่สดใส การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นโอกาสและทางเลือก ให้ผู้เรียนได้เลือกเส้นทางการเรียนรู้ของตนเองตาม ความถนัดความสามารถ ทุกคนมีโอกาสเข้ารับการศึกษาอย่างทั่วถึงจากบริการของรัฐที่จัดไว้ให้ ด้วยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ที่ได้ เข้ามาร่วมมือกันจัดการศึกษาทั้งในโรงเรียน และนอกรั้วโรงเรียน แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ หลากหลายทั้งที่มีอยู่แล้ว และที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ ก็พร้อมที่จะเป็นแหล่งให้ความรู้ทักษะบันเทิง และนำมาซึ่งอาชีพให้แก่ผู้เรียนทำให้ผู้เรียนทุกเพศทุกวัยได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ อย่างจริงจัง ทำให้คนไทยทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษา เป็นผู้รู้เท่า ฉลาดทัน นำความรู้ที่ ได้รับนำพาประเทศสู่ความเจริญรุ่งเรืองเป็นประเทศแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง (อมรทิพย์ เจริญผล, 2550)

ความหมาย เมื่อพิจารณาคำว่า แหล่งการเรียนรู้จะพบว่าประกอบด้วยคำสำคัญอยู่ 2 คำ คือ คำว่า แหล่ง และคำว่า การเรียนรู้ ถ้าจะให้ความหมายตามคำศัพท์ คำว่าแหล่ง หมายถึง ถิ่นที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม ป่อเกิด แห่ง ที่ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน 2525,อ้างใน สิริยุพา สกุนตะเสถียร, 2545) ส่วนคำว่า การเรียนรู้ ซึ่งสรุปจากความหมายของนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศได้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนหรือในตัวบุคคลเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความคิดอันเนื่องมาจากการได้รับความรู้ ได้รับประสบการณ์ เมื่อศึกษาคำว่าแหล่งการเรียนรู้ทั้งในเชิงความหมายตามพจนานุกรมและความหมายในเชิงปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริง อาจสรุปในภาพรวมได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง สถานที่บริเวณ บุคคล กลุ่มบุคคล กิจกรรมซึ่งช่วยให้เกิดความรู้ เกิดประสบการณ์แก่ประชาชนได้ ดังนั้น แหล่งการเรียนรู้ อาจจะเป็นศาสนสถาน โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี ศูนย์การศึกษาในชุมชน ห้องสมุด สถานประกอบการ หน่วยงานต่างๆ สวนสาธารณะ อุทยาน ฯลฯ

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า “แหล่งเรียนรู้” ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

กูด (Good 1973 อ้างใน สิริยพา สกุนตะเสฐียร,2545) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่มีความรู้ค่าทางการศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ ห้องสมุด สวนสาธารณะ เป็นต้น

นิพนธ์ สุขปรีดี (อมรทิพย์ เจริญผล: 2550) กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนว่า หมายถึง พิพิธภัณฑ์ สถานที่ราชการ โบราณสถาน โรงภาพยนตร์ สวนสัตว์ โรงงาน สวนครัว แม่น้ำ ลำธาร และบุคคลที่โรงเรียนอาจเชิญมาเป็นวิทยากร หรือวิทยากรที่นักเรียนและครูออกไปสัมภาษณ์เยี่ยมเยียนเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา เช่น บุรุษไปรษณีย์ ตำรวจ ชาวสวน ชาวนา พ่อค้าหรือเจ้าหน้าที่ของทางราชการ

ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (อมรทิพย์ เจริญผล: 2550) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่ร่วมตัวเอง เมื่อได้ปฏิบัติสัมพันธ์ด้วยทางประสาทสัมผัสแล้วจะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความเท่ากัน ความเป็นไปต่างๆ และความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ รอบตัว ช่วยให้ทันโลก ทันเหตุการณ์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (อมรทิพย์ เจริญผล: 2550) ได้กล่าวถึงแหล่งการเรียนรู้ว่าเป็น “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” อันอาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน มีการประเมินและการวัดผลการเรียนที่มีลักษณะเฉพาะสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในชั้นเรียนหรือห้องเรียนนั้น ซึ่งมีการจัดแหล่งเรียนรู้อยู่มากมายทั้งที่เป็นภาครัฐและเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเป็นการเฉพาะแตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ หรือแม้แต่หอสมุดแห่งชาติ และอุทยานประวัติศาสตร์

บทบาท แหล่งเรียนรู้มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย (อมรทิพย์ เจริญผล: 2550) ดังนี้

1) แหล่งเรียนรู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ เรียนรู้ โดยการปฏิบัติจริง ทั้งการเรียนรู้ของคนในชุมชน และคนภายนอก

2) เป็นแหล่งทำกิจกรรม ทัศนศึกษา ฝึกงาน และประกอบอาชีพของผู้เรียน

3) เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยตนเอง

4) เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ

5) เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง

- 6) สามารถเผยแพร่ข้อมูล เข้าสู่ทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง ประหยัด และสะดวก
- 7) มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน
- 8) มีสื่อประเภทต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เสริมกิจกรรม

การเรียนการสอนและการพัฒนาอาชีพ

ยุทธศาสตร์การทำงานเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ระหว่างภาครัฐ เอกชน กับชุมชน ดังนี้

- 1) กำหนดภารกิจเฉพาะด้านของแต่ละแหล่งข้อมูลเพื่อให้การทำงานมีพลัง
- 2) มีการจัดการร่วมกัน โดยภาครัฐสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้คำปรึกษาทางวิชาการประสานการจัดกระบวนการกลุ่ม สร้างผู้นำเพื่อกระตุ้นให้เกิดแหล่งเรียนรู้และการจัดการที่ยั่งยืน

- 3) กำหนดรูปแบบและมาตรฐานการบริการขั้นพื้นฐานของแหล่งเรียนรู้
- 4) ใช้ทรัพยากรร่วมกัน
- 5) ดำเนินการในเชิงรุก โดยการปรับรูปแบบขององค์กรและบุคลากร

6) จัดตั้งกองทุนสนับสนุนและหาอาสาสมัครมาช่วย

7) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลระหว่างแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้จะต้องปฏิบัติตามแผนนโยบาย ต่อไปนี้ (อมรทิพย์ เจริญผล : 2550)

คือ

1) ให้แหล่งเรียนรู้เป็นองค์กรเปิดที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง

2) จัดกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษาและชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

3) นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เผยแพร่ความรู้ รวมทั้งพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

4) กระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรด้านต่างๆ ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นให้มีอำนาจจัดการแหล่งการเรียนรู้และได้รับการสนับสนุนในเรื่องข้อมูล รวมทั้งงบประมาณจากภาครัฐ สถานศึกษา นักวิชาการ และเอกชน

5) ให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อดำเนินงานในแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบ

6) ให้มีการจัดการเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการบริหารจัดการทรัพยากรการกำหนดกลไกการประสานประโยชน์ กำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบของเครือข่ายนั้นมีหลากหลาย

7) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนงานด้านแหล่งเรียนรู้กับต่างประเทศ

2.3.2 ความเป็นมา แนวคิด และหลักการในการจัดแหล่งเรียนรู้

ความเป็นมา ปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้ให้ความสนใจในการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อสนองการศึกษาตลอดชีวิตตามความแตกต่างของบุคคลในระดับต่างๆ เป็นจำนวนไม่น้อยและนับวันจะเพิ่มมากขึ้น เพราะได้ตระหนักดีว่าเป็นวิธีการให้การศึกษาตลอดชีวิตที่ถูกต้อง จึงถือได้ว่าเป็นการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล เนื่องจากการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นก่อให้เกิดการพัฒนาปัญญา นำมาซึ่งเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศทุกๆ ด้าน ในประเทศอังกฤษเมื่อดำเนินการเรื่อง ปฏิรูปการศึกษาแล้วพบว่า การสร้างลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้สำคัญที่สุด การเรียนรู้จึงเป็นวาระสำคัญแห่งชาติที่รัฐบาลต้องดำเนินการให้ประชาชนได้เข้าใจและซาบซึ้งกับมรดกวัฒนธรรมของชาติเป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญที่รัฐบาลอังกฤษกำหนดบทบาทให้เป็น “ชุมพลังแห่งการเรียนรู้” เป็น “แหล่งเรียนรู้” ที่สำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2544 : 7 อ้างใน สิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545)

แนวคิดในต่างประเทศแหล่งเรียนรู้ปรากฏขึ้นเมื่อต้นปีคริสต์ศักราช 1960 แนวคิดเดิมเป็นการบูรณาการระหว่างบริการโสตทัศนูปกรณ์กับบริการห้องสมุดเข้าเป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อสนองความต้องการเรียนรู้ทางการศึกษาของประชาชนในชุมชน โดยบรรณารักษ์มีส่วนช่วยให้แนวคิดในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งหมด เพื่อการเรียนรู้อย่างกว้างๆ โดยวิธีการศึกษาอย่างอิสระส่วนผู้ชำนาญด้านสื่อต่างๆ และด้านการอ่านได้ให้แนวคิดในการเรียนรู้โดยการใช้สื่อในรูปแบบต่างๆ ให้วิธีการวิเคราะห์กำหนด (diagnostic –prescriptive) แนวคิดเกี่ยวกับแบบของการเรียนรู้ (learning style) ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับสื่อที่มีใช้เพียงสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของแต่ละบุคคลได้ดีกว่าการบรรยายตามหนังสือที่เคยปฏิบัติมา ดังนั้น ประเทศตะวันตกบางประเทศได้จัดบริการดังกล่าวในรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเท่านั้น (กรมสามัญศึกษา : 2523 อ้างใน สิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545)

ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) เป็นบุคคลแรกในกลุ่มประสบการณ์ก้าวหน้า ซึ่งมีความเชื่อว่าประสบการณ์จะนำผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการลงมือกระทำหรือสัมผัสด้วยตนเอง โรงเรียนจึงควรจัดบรรยากาศและการสร้างสถานการณ์ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและหาประสบการณ์ด้วยตนเอง สถานการณ์ที่สร้างขึ้นจะต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวันเพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

ต่อมาในปีคริสต์ศักราช 1896 มีแนวคิดเรื่องการจัดห้องเรียนแบบยึดถือประสบการณ์จากการกระทำ โดยมีนักการศึกษาชาวอเมริกาชื่อ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้ตั้งโรงเรียนทดลองขึ้นที่เมืองชิคาโก (Chicago) มลรัฐอิลลินอยด์ (Illinois) การเรียนการสอนในโรงเรียนนี้แตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ คือผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนมากขึ้น มีโอกาสเลือกประสบการณ์ใน

การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพของตนเอง ผู้สอนไม่จำเป็นต้องให้ผู้เรียนที่เรียนเก่งและเรียนอ่อนทำทุกอย่างเหมือนกัน ในระยะหลัง เอ. เอส. นีล. (A.S.Neil) ได้สร้างโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill School) ขึ้น เป็นโรงเรียนกินนอน โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนที่สำเร็จออกไปมีความสุขในชีวิต ผู้เรียนจะได้เรียนตามความต้องการและความสนใจ มีอิสระในการประกอบกิจกรรมไม่กำหนดตารางและไม่แบ่งชั้นเรียน ต่อมาการเรียนการสอนได้เปลี่ยนไปโดยผู้เรียนได้ศึกษาตามลำพัง (independent study) เป็นการศึกษาแบบรายบุคคล (individualized instruction) บทบาทของผู้สอนเปลี่ยนจากผู้ควบคุมมาเป็นผู้ช่วยเหลือและแนะนำผู้เรียนให้เลือกปฏิบัติสิ่งที่ตนสนใจ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่มและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (บุญเกื้อ คอรวาเวช : 2530, อ่างในสิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545)

สำหรับประเทศไทย ดร.ชัยณรงค์ พรหมวงศ์ ได้เริ่มทดลองจัดศูนย์การเรียนรู้เป็นครั้งแรกที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2516 และได้นำมาทดลองกับนักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้เป็นการจัดแบบการจัดศูนย์วิชาการไว้ในห้องเรียน มีอุปกรณ์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ นักเรียนที่สนใจก็จะมารวมในศูนย์การเรียนรู้ ปฏิบัติกิจกรรม และใช้อุปกรณ์ตามที่กำหนดไว้ มีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือ ปรากฏว่าผลการทดลองเป็นที่น่าพอใจ เพราะเป็นการส่งเสริมความสนใจความถนัดของนักเรียนและช่วยไม่ให้นักเรียนเบื่อหน่ายต่อการเรียน ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจการทำงานร่วมกับผู้อื่น และเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในการจัดแหล่งเรียนรู้โดยทั่วไป (สิปปนนท์ เกตุทัต : 2542, อ่างในสิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545) กล่าวว่าการศึกษาไทยในอนาคตต้องจัดแหล่งเรียนรู้ในลักษณะเครือข่าย โดยให้ทุกคนในชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยว่าการศึกษาเพื่ออนาคต ต้องไม่เป็นระบบที่มีศูนย์กลางความรู้และการบริหารจัดการ แต่จะเป็นระบบที่ทุกคนทุกแห่งมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ มีกระจายอยู่ทั่วทุกถิ่นของประเทศไทยโดยไม่มีศูนย์กลางอยู่ที่ใดที่หนึ่งเพียงแห่งเดียว เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษาโดยให้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต และทุกส่วนในสังคมมีส่วนในการเกื้อหนุนการศึกษาด้วยจัดให้แหล่งเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง การนำเอาวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้มารวมไว้ที่ใดที่หนึ่งในชุมชนเพื่อกระตุ้น ส่งเสริมสนับสนุน ให้ผู้เรียนเกิดความเปลี่ยนแปลงเจตคติพฤติกรรม ไปตามความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคลตลอดชีวิต แหล่งเรียนรู้อาจประกอบด้วยสื่อต่างๆ โสตทัศนูปกรณ์ที่จัดไว้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล โดยทั่วไปจะจัดเป็นมุมต่างๆ เช่น มุมหนังสือพิมพ์ มุมการเมือง มุมสุขภาพ มุมเกมส์ต่างๆ และวิดีโอ มุมการศึกษาต่อเนื่อง เป็นต้น (บุญเลิศ มาแสง:2531, อ่างในสิริยุพา

สกุนตะเสฐียร, 2545) และสุจิต ศิลารักษ์ (มปป, อ้างในสิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545) ได้กล่าวว่า สิ่งทีควรคำนึงในการจัดแหล่งเรียนรู้ต้องอยู่ภายใต้บรรยากาศที่จะทำให้ประชาชนได้รับความรู้ที่มีประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ที่มีอยู่ในแหล่งเรียนรู้มีเนื้อหาเหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด มีกิจกรรมที่จะมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่ม มีความรู้ที่ประชาชนจะไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้จริง เป็นต้น โดยต้องอาศัยความร่วมมือประสานงานกันทั้งภาครัฐและเอกชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีความสำนึกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งของการจัดแหล่งเรียนรู้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) ได้กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ ในลักษณะของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการว่า เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากครอบครัว จากสื่อ จากแหล่งความรู้ต่างๆ ในชุมชนเรียนรู้ได้ตลอดเวลาโดยได้แบ่งแหล่งที่จะให้ประชาชนได้เรียนรู้ตามอัธยาศัยออกเป็น 6 ประเภทหลักคือ

1. ห้องสมุดต่างๆ เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดวิทยาลัย ห้องสมุดของหน่วยงานเอกชน ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดวัด

2. เครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานอนามัยตำบล สำนัก

เกษตรตำบล สำนักวิชาต่างๆ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน แหล่งความรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือตามวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น อุทยานมัจฉา สวนสมุนไพร เป็นต้น

3. สื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วารสาร นิตยสาร จุลสาร ไปสเตอร์ เป็นต้น

4. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ ภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรมและองค์ความรู้ของชุมชน

5. สื่อพื้นบ้าน ได้แก่ เพลง ลิเก หมอลำ หนังตะลุง มโนราห์ ลำตัด

6. ครอบครัว ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การให้ความรู้ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ฯลฯ จากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย

พระพุทธรักษาภิกขุ (จากสุมน อมรวิวัฒน์ 2544 : 6) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้จากการดำเนินชีวิตการเรียนรู้จากธรรมในลักษณะของโรงเรียนของธรรมชาติว่า

“.....โรงเรียนนี้มีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง คำหู คำตาของท่านทั้งหลาย แต่ท่านก็ไม่รู้จัก แล้วมันก็น่าหืออย่างยิ่ง น่าหือเหลือประมาณที่ว่าโรงเรียนชนิดนี้มันมีอยู่ทั่วๆ ไป ทุกหนทุกแห่ง คำหู คำตาของท่านทั้งหลายจนไม่รู้จะตาอย่างไรแล้ว แต่ท่านก็ยังไม่ได้เข้าโรงเรียนเพราะว่าไม่รู้จักโรงเรียนนี้คือ โรงเรียนที่ท่านยังไม่รู้จัก โรงเรียนของพระธรรม โรงเรียนของพระพุทธเจ้า โรงเรียนของ

ธรรมชาติ เรียนได้โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนแล้วก็เรียนรู้ลักษณะที่โรงเรียนตามธรรมดาสามัญนี้ไม่ได้สอน ไม่รู้แล้วไม่ได้เรียน

ขอให้เราได้เข้าโรงเรียนดังกล่าวนี้กันเถิด เป็นโรงเรียนของพระธรรม เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้าพระองค์จริง เป็นโรงเรียนของธรรมชาติ ถ้ากล่าวกันอย่างธรรมดาสามัญมันเป็นโรงเรียนของธรรมชาติ จัดโดยธรรมชาติไม่เก็บค่าเล่าเรียน”

นั่นก็คือท่านกล่าวถึงว่าธรรมชาติหรือโลกของเราเป็นโรงเรียน โดยเรียนตามแนวทางคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (อ้างในสุนทร อมรวิวัฒน์ 2544) ได้ เน้นการเรียนรู้จากคนในชุมชนโดยกล่าวว่า

“ในชุมชนมีผู้รู้ด้านต่างๆ มากมาย มากกว่าครูที่สอนท่องหนังสือมากนัก เช่น ผู้รู้ทางเกษตรกรรม ทางช่าง มีศิลปิน ผู้รู้ทางศาสนา หมอพื้นบ้าน นักธุรกิจรายย่อย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ.....”

จากแนวคิดต่างๆ ข้างต้น สามารถสรุปเป็นแนวคิดได้ว่าบุคคลจะเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ตลอดเวลาโดยเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้จากสังคมใกล้ตัว ไปสู่สังคมภายนอก นับตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันสื่อมวลชน แหล่งชุมชน แหล่งนันทนาการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานบริการของรัฐ องค์กรเอกชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

หลักการ แหล่งเรียนรู้มีวิธีจัดได้รูปแบบขึ้นอยู่กับความพร้อมของประชาชน และสภาพของชุมชนนั้นๆ โดยมีองค์กรท้องถิ่นหรือประชาชนในหมู่บ้านเป็นหลักในการจัดตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, อ้างในสิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545) ได้กล่าวว่าวิธีการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแหล่งเรียนรู้นั้นจัดได้หลายลักษณะ คือ

1) จัดตามความพร้อมและศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ เพื่อการนำเสนอข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2) จัดตามสาระความรู้สอดคล้องกับหลักสูตรชาติ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้พบและมีส่วนร่วมในประสบการณ์ ได้ใช้ทรัพยากรต่างๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้สัมผัสกับความเป็นจริง สร้างองค์ความรู้เองจากประสบการณ์ของตนเองทั้งจากการสำรวจ ตรวจสอบ ทดสอบความรู้ที่ได้รับและหาข้อสรุป

3) จัดตามความต้องการของผู้เรียน เพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตลอดจนพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น

4) จัดโครงการหรือกิจกรรมที่รัฐบาลเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุน

การจัดการเรียนรู้นั้นมีหลายรูปแบบหลายวิธีทั้งที่เป็นแบบสัมผัส การสาธิต การทดลอง การเล่นเกมส์ การเล่นนิทาน การละเล่นพื้นบ้าน การฝึกปฏิบัติจากผู้รู้ การสร้างสรรค์จินตนาการของผู้เรียน เป็นต้น จากวิธีการเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นพบด้วยตนเอง สร้างความรู้ด้วยตนเอง อันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตได้มีการกำหนดคุณศาสตร์การเป็น “องค์กร” ทำหน้าที่เป็น “แหล่งเรียนรู้” ให้สมบูรณ์ไว้ 7 ประการ (สิริยุพา สกุนตะเสถียร, 2545) กล่าวคือ

1. วัตถุประสงค์ โดยกำหนดให้นำการศึกษามาเป็นเครื่องมือสร้างฐานความรู้โดยกำหนดไว้ในพันธกิจของแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้ชัดเจน
2. มาตรฐาน การบริหารการศึกษาต้องจัดทำให้เป็นมาตรฐานสากล รวมทั้งการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จให้เป็นเอกสารสำหรับหน่วยงานอื่นใช้ประโยชน์
3. เพื่อนร่วมงานหรือหุ้นส่วน การทำงานต้องทำงานกับบุคคลหลายฝ่ายจึงจะสามารถให้การบริการในฐานะ “แหล่งเรียนรู้” ได้อย่างเต็มที่
4. ทักษะและขีดความสามารถ บุคลากรของแหล่งเรียนรู้ต้องร่วมมือใกล้ชิดกับนักวิชาการอาชีพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้
5. การฝึกอบรม การฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องและบุคลากรของแหล่งเรียนรู้ต้องได้รับการอบรมและทำงานร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มพูนพัฒนาศักยภาพของตน
6. ขยายเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชาติ โดยใช้ประโยชน์ของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ประชาชนทุกคน จากทุกแห่งของประเทศต้องมีโอกาสได้เข้าถึงข้อมูลของแหล่งเรียนรู้ได้ แหล่งเรียนรู้ทุกพื้นที่ต้องสามารถประสานเชื่อมโยงกันอันที่จะสร้างและขยายเพื่อเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชาติตลอดจนระดับนานาชาติ
7. การวิจัย เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่จะเป็นพื้นฐานข้อมูลให้แหล่งเรียนรู้ได้ปรับสภาวะการทำงาน การเตรียมความพร้อมของบุคลากรและอุปกรณ์เพื่อการบริการให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้เรียนรู้ที่หลากหลาย

จากการศึกษาความเป็นมาแนวคิดและหลักในการจัดแหล่งเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดแหล่งเรียนรู้ให้เป็นแหล่งข้อมูล กิจกรรม และกระบวนการจนผู้เรียนรู้เกิดการเรียนรู้และการศึกษาต่อเนื่อง ควรให้โอกาสแก่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับความรู้และทุกอาชีพมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้ มีประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงถึงกัน จึงจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างมีความสุข แหล่งเรียนรู้หมู่บ้านจะเป็นศูนย์การศึกษาตลอดชีวิตของท้องถิ่นที่เหมาะสมที่สุดในปัจจุบัน และการที่โรงเรียนจะใช้

แหล่งเรียนรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาได้ดึ้นั้น บุคลากรของโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้เพียงพอทั้งในด้านรายละเอียดของแหล่งเรียนรู้ วิธีการใช้แหล่งเรียนรู้ และการบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลอีกด้วย

2.3.3 ประเภทของแหล่งเรียนรู้

จากการศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในประเทศไทย พบว่า มีแหล่งการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่างๆ กระจายอยู่ทั่วไปทุกจังหวัด แต่นายแพทย์ประเวศ วะสี เห็นว่ายังมีแหล่งเรียนรู้ที่มากมายในสังคมที่ควรมีส่วนร่วมในการศึกษา ซึ่งได้แก่

1. ครอบครัว เป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะพ่อแม่ย่อมมีความรักลูกของตนเองมากที่สุด และปกป้องคุ้มครองให้ลูกปลอดภัยจากภัยอันตรายต่างๆ ครอบครัวจึงเป็นฐานของการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่สุด

2. ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐานของการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม จิตใจ และสุขภาพ

3. องค์การทางศาสนา เป็นทรัพยากรทางสังคมที่มีอยู่อย่างทั่วถึง สามารถแสวงหาคำตอบที่บางเรื่องโรงเรียนของรัฐบาลก็ไม่มีคำตอบ เช่น จริยธรรม

4. สื่อมวลชน และสื่อเพื่อการศึกษา สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง แต่ขณะนี้ยังใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้น้อย

5. องค์การพัฒนาเอกชน

6. กองทัพ กองทัพมีทรัพยากรมหาศาล รวมทั้งสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ควรจะนำเข้ามา ร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วย

7. สถานประกอบการและหน่วยปฏิบัติการแหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวป้อนข่าวสาร ข้อมูลสู่ประชาชนมีมากมายหลายประเภท เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการนำแหล่งเรียนรู้มาใช้ให้ถูกต้อง ตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ จึงได้มีผู้แยกประเภทแหล่งเรียนรู้ไว้ ดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ (2537, อ่างในสิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545) ได้แบ่งประเภททรัพยากรหรือแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย สิ่งที่เป็นตามธรรมชาติ เช่น แสงแดด น้ำ อากาศ แผ่นดิน ที่ดิน สัตว์ พืช ป่า ภูเขา แร่ธาตุต่างๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในท้องถิ่นนั้น

2. ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ประชาชนหรือบุคคลประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะ และบุคคลจากท้องถิ่นอื่นเข้าเยี่ยมชม หรือผู้ที่รับเชิญมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนในบางโอกาส เช่น พระ เจ้าหน้าทีทางการเกษตร เจ้าหน้าที่อนามัย ผู้ทรงคุณวุฒิ พ่อค้า เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

3. ทรัพยากรในลักษณะที่เป็นสถาบันในท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรต่างๆ เช่น วัด ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานีอนามัย ศาลาประชาคม เทศบาล กลุ่มการเมือง เป็นต้น

4. ทรัพยากรทางเทคนิค หมายถึง สิ่งที่แสดงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านต่างๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ ช่วยให้เด็กเกิดจินตนาการ เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์

5. ทรัพยากรธรรมในรูปของกิจกรรมท้องถิ่น อาจเป็นกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณี การปฏิบัติงานของสถานที่ราชการหรือหน่วยงาน กิจกรรมและความเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาพต่างๆ ในท้องถิ่น ซึ่งโรงเรียนอาจนำนักเรียนไปศึกษาหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ เช่น การรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาด การส่งเสริมสนับสนุนการออกเสียงเลือกตั้งและกระบวนการประชาธิปไตยในท้องถิ่น การปรับปรุงแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของชุมชน เป็นต้น

6. ทรัพยากรด้านการเงิน หมายถึง ทรัพยากรในรูปการเงินทั้งทางตรงและทางอ้อม จากผู้มีฐานะดี จากผู้ที่ยินดีจะบริจาค จากผู้ที่ต้องการจะสละทรัพย์สินโดยตรง

สุจิต ศิลารักษ์ (ม.ป.ป, อ่างในสิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสามารถจัดให้มีรูปแบบต่างๆ ออกไปได้ตามชนิดของการจัด ซึ่งอาจจะแยกได้ ดังนี้

1. แหล่งเสนอข้อมูลข่าวสาร คือ เป็นที่รวบรวมข่าวสารที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในชนบท ซึ่งอาจประกอบด้วยหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ต่างๆ แผ่นปลิว แผ่นพับ และเอกสารทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้

2. แหล่งที่เป็นสถานที่ต่างๆ ที่ให้คุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น โบสถ์ วัด และ ศิลปะที่มีคุณค่าควรอนุรักษ์ไว้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นผลส่งเสริมการเรียนรู้ช่วยให้เกิดความหวงแหนในคุณค่าทางวัฒนธรรม อันเป็นมรดกของคนไทย

3. แหล่งที่เป็นบุคคลหรือกลุ่มคน หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญมีความสำเร็จในการประกอบอาชีพเป็นบุคคลที่ซึ่งสามารถหาได้ในท้องถิ่น ควรนำมาให้ความรู้แก่บุคคลอื่น

4. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ตลอดจนหัตถกรรมพื้นเมือง จะเห็นได้ว่ามีอยู่กระจัดกระจายทั่วไปและแตกต่างกันออกไปแต่ละหมู่บ้าน แหล่งเรียนรู้ชนิดนี้ช่วยให้มองเห็นความสำคัญของท้องถิ่นของตนเอง ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านั้นให้มีประโยชน์สืบไป

5. แหล่งส่งเสริมกิจกรรม เช่น การจัดกิจกรรมทางอนามัย อาชีพ นิทรรศการ อภิปราย การให้ความรู้บางเรื่องเพื่อส่งเสริมความเข้าใจและนำไปใช้ชีวิตประจำวัน เป็นการเพิ่มเติมความรู้เดิมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

สุมน อมรวิวัฒน์ จัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ที่รัฐและประชาชนจัดขึ้น เช่น อุทยานการศึกษาในวัด ในชุมชน อุทยานแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์ศิลปาชีพ ศูนย์เยาวชน เป็นต้น
2. แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากิน เช่น โบสถ์ วิหาร ตลาด แปลงเกษตร เป็นต้น
3. ประเพณีและพิธีกรรม เช่น ประเพณีในท้องถิ่น พิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมาของแต่ละชุมชน
4. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ลำธาร แม่น้ำ คลอง บึง

สุมน อมรวิวัฒน์ (2544) จากบทความชื่อ “กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน” ได้อธิบายถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนพร้อมทั้งยกตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ซึ่งท่านได้ข้อมูลมาจากการศึกษาของกาญจนา เอกะวิภาค (2541) จากบทความของท่านนั้นพอสรุปได้ว่าท่านได้จัดกลุ่มของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้เป็นประเภท 4 ประเภทดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้น เช่น อุทยานการศึกษาในวัด และในชุมชน อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติทางทะเล อุทยานแห่งชาติในท้องถิ่นแถบภูเขา ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์ศิลปาชีพ ศูนย์เยาวชน ศูนย์หัตถกรรมชุมชน ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติ ฯลฯ
2. สถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญในวัด ตลาด ร้านขายของชำ ลานนวดข้าว โรงงานขนาดเล็กในหมู่บ้าน
3. ประเพณี พิธีกรรม ได้แก่ ประเพณีต่างๆ พิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมาของแต่ละชุมชน
4. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่า ห้วย หนอง คลอง บึง ที่ชาวบ้านมาหาอาหาร เก็บหน่อไม้ เก็บเห็ด หาปลา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ทิพย์สุดา สุเมธเสนีย์ และคณะ, 2539) ได้ทำการศึกษา “การศึกษาในวิถีของชุมชนรูปแบบและการปฏิบัติ” ซึ่งได้กล่าวถึงความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการสร้างความรู้แก่เด็กนักเรียนและแก่ประชาชนในชุมชน ผู้ศึกษาได้นำเสนอตัวอย่างกรณีศึกษาของทุกภาคทั่วประเทศ ซึ่งพอสรุปได้ว่าในแต่ละชุมชนมีแหล่งการเรียนรู้ อย่างหลากหลายนอกเหนือจากโรงเรียน ได้แก่

1. สถานประกอบการในชุมชน เช่น โรงงานปุ๋ย โรงงานแปรรูปยางพารา ร้านค้า
2. กลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มทำมะขามแก้ว กลุ่มทำดอกไม้อื่นๆ ธนาคารข้าว ธนาคารกระป๋อง

3. กลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อกิจกรรมเฉพาะอย่าง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน

4. พิธีกรรมและวัฒนธรรม เช่น พิธีกรรมบวชป่า กลุ่มคนตรีพื้นบ้าน ประเพณีของชุมชน

5. สวนสมุนไพร

สุมาลี สังข์ศรี แบ่งแหล่งเรียนรู้เป็น 7 ประเภท

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามวิถีการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพในชุมชน

3. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

4. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเกษตร การแกะสลักงานไม้ เป็นต้น

5. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นหน่วยงาน องค์กรของรัฐและเอกชน

6. แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อต่างๆ

7. แหล่งเรียนรู้ที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้นเพื่อการศึกษาโดยตรง เช่น ห้องสมุดประจำชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แปลงสาธิตทางการเกษตร เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ตามแนวคิดของนักวิชาการสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติ

2. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล สมาคม ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องต่างๆ

3. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ สถาบัน และหน่วยงานที่มนุษย์สร้างขึ้น และสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

4. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร กิจกรรมหรือการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ ตลอดจน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และประเพณี

จากการศึกษาหลักการ แนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ และประเภทของแหล่งเรียนรู้โดยนักวิชาการต่างๆ ที่ได้เสนอไว้ อาจวิเคราะห์ประเภทแหล่งเรียนรู้ตามแนวคิดนักวิชาการที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 สรุปได้ 4 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ทะเล ป่าไม้ ป่าชายเลน ดิน หิน แร่ พืช สัตว์ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ทะเล อ่าว แสงแดด อากาศ รวมถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

2. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล สวมคม หมายถึงบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถพิเศษ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งแบ่งออกเป็นวิทยากรทั้งในและนอกท้องถิ่น ได้แก่ บุคคลที่มีความสำเร็จในการประกอบอาชีพด้านธุรกิจ ด้านอุตสาหกรรม ด้านการเกษตร ช่างฝีมือ นักดนตรี นักกีฬา จิตรกร อาชีพนักธุรกิจ นายธนาคาร บุคคลที่เป็นตัวแทนทางราชการ ได้แก่ ตำรวจ ทหาร อนามัย พนักงานดับเพลิง ศึกษานิเทศน์ พัฒนาการ บุคคลที่เป็นตัวแทนองค์กรต่างๆ ได้แก่ เทศบาล นักการเมือง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ พระสงฆ์ แม่ชี

3. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ สถาบัน หน่วยงาน ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ศูนย์วัฒนธรรม โรงเรียน สถานประกอบการ วัดหรือสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ปุชนิยสถาน ท้องฟ้าจำลอง สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ ตลาด สถานที่สำคัญทางราชการ เป็นต้น

4. แหล่งเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ได้แก่ โสตทัศนอุปกรณ์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสิ่งประดิษฐ์ หรือสิ่งที่แสดงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีพื้นบ้าน กิจกรรมการเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขและปรับปรุงสภาพต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น การรณรงค์เพื่อความสะอาด การส่งเสริมสนับสนุนการเลือกตั้งหรือกระบวนการประชาธิปไตยในท้องถิ่น วัฒนธรรม พิธีหรือประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต การละเล่นพื้นเมือง เป็นต้น

2.3.4 รูปแบบการจัดกิจกรรมและสื่อของแหล่งเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่า แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งไม่ได้มีสาระความรู้เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น แต่จะมีความรู้สะสมและซ้อนทับปะปนกันอยู่เป็นจำนวนมาก คุณลักษณะ และปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำไปสู่การพิจารณาประเมินศักยภาพ และคัดเลือกแหล่งเรียนรู้เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย ปัจจัย 10 ประการ คือ

1. ความหลากหลายของทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้
2. ความโดดเด่นของทรัพยากรแหล่งเรียนรู้
3. กิจกรรมภาคปฏิบัติ
4. ความน่าสนใจของทรัพยากรที่มีอยู่ในแหล่ง
5. ความหลากหลายของความรู้ที่มี
6. การดูแลรักษาสภาพแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม
7. การเข้าถึง
8. ความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ประเภทวิทยากร/ผู้แนะนำ

9. ความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ประเภทสื่อ เอกสาร

10. ความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ป้าย ส่วนเกณฑ์ในการคัดเลือกแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับกำหนดรูปแบบการพัฒนา มี

9 ข้อ คือ

1) มีทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย

2) มีสาระความรู้ที่หลากหลาย

3) มีวัตถุประสงค์ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 25

4) การเข้าถึงสะดวกและปลอดภัย

5) มีวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้แนะนำ/ผู้สอน สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 23

6) มีทรัพยากรที่โดดเด่นน่าสนใจ สอดคล้องกับหลักสูตรและมีสาระการเรียนรู้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 23

7) มีการปฏิบัติกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

8) มีเนื้อหาสาระทางวิชาการหรือวิชาชีพที่ไม่มีหรือมีแต่เข้าถึงได้ยากในโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย

9) ในกรณีของเอกชนผู้ครอบครองหรือเจ้าของแหล่งเรียนรู้มีความเต็มใจที่จะพัฒนา

สุพล ทองคำ (2529, อ้างในสิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545) กล่าวว่ารูปแบบการจัด กิจกรรมในแหล่งเรียนรู้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริม กิจกรรมหลัก เป็นกิจกรรมที่ให้บริการด้านข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ในรูปแบบต่างๆ อย่างเป็นระบบต่อเนื่องและ ทัวถึง ลักษณะของข่าวสาร ความรู้นี้จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนตามหลักสูตรและ เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต สื่อที่ใช้มีหลายอย่างทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ และสื่อการเรียนรู้ประเภท อื่นๆ นอกจากนี้กิจกรรมหลักในแหล่งเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ คือ การประสานงานกับ หน่วยงานต่างๆ และคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมให้บริการสู่เป้าหมาย ส่วนกิจกรรมเสริมเป็น กิจกรรมที่เน้นการพัฒนาในแหล่งเรียนรู้ให้มีลักษณะที่มีชีวิตมีการเคลื่อนไหว มีกิจกรรมและ ให้บริการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์รวมกิจกรรมที่พัฒนาการเรียนรู้อย่าง แท้จริง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวต้องมีลักษณะที่เอื้อให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยมี รูปแบบและเนื้อหาที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนในท้องถิ่นมากที่สุด โดยสรุปแล้วการจัดกิจกรรม เสริมควรเป็นไปเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1. เพื่อประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้ชุมชนมาใช้บริการ

2. เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในแหล่งเรียนรู้มากขึ้น

3. เพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อร่วมทำกิจกรรมเป็นแหล่งวิชาการ แหล่งบันเทิงและแหล่งสังสรรค์

4. เพื่อให้แหล่งการเรียนรู้มีการเคลื่อนไหวในลักษณะที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนด้านความรู้ ทักษะคิดและการพัฒนาชีวิต

กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว อาจเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนหรือชุมชนริเริ่มจัดขึ้นหรืออาจเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนและชุมชนต้องการ กิจกรรมเหล่านี้อาจได้แก่

1. การจัดฉายภาพยนตร์ วิดีโอ เพื่อประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัว ชักจูงแนะนำให้มีความรู้ ความบันเทิง

2. การจัดกลุ่มสนใจวิชาชีพ เพื่อให้ข่าวสารความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิชาชีพ กระตุ้นให้เกิดการใฝ่รู้ค้นคว้าเพิ่มเติม

3. การจัดประกวดแข่งขันเฉพาะเรื่อง เช่น ประกวดแข่งขันประดิษฐ์กระทงลอยและโคมแขวน ประกวดพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์ ประกวดแข่งขันหมากรุก หมากฮอส เพื่อชักจูงให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม โดยอาจเริ่มจากกิจกรรมบันเทิงก่อนแล้วค่อยๆ สร้างความเคยชินที่จะให้คนที่ไม่เคยร่วมกิจกรรมเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ที่จัดขึ้นในครั้งต่อไป

4. การจัดกระดานข่าวสารท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทักษะคิดของตนกับผู้อื่น กระตุ้นให้เกิดการใฝ่รู้ ค้นคว้า รักการอ่าน การเขียน

5. การจัดรายการวิทยุหรือรายการเสียงตามสาย กระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกระจายข่าวสารความรู้แก่คนอื่นๆ เพื่อเป็นสื่อกลางในการติดต่อของคนในชุมชน

6. การจัดประชุม สัมมนา สังสรรค์ เพื่อให้เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชนให้ชาวบ้านมีโอกาสพบปะ อภิปรายปัญหาของชุมชนร่วมกันหาทางแก้ไข วางแผนกิจกรรม การทำงานของชุมชนร่วมกันซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองในการแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

บุญเลิศ มาแสง (2530, อ้างในสิริยุพา สกุนตะเสฐียร, 2545) กล่าวว่า ลักษณะของสื่อในแหล่งเรียนรู้จะต้องเป็นสื่อที่มีความเคลื่อนไหวหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา สามารถแยกประเภทของสื่อตามวิธีการเสนอข้อมูล แยกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. สื่อที่นำเสนอข้อมูล โดยผ่านเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องรับวิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียงและม้วนเทป เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ กล้องถ่ายรูป ภาพถ่าย เป็นต้น

2. สื่อที่สำเร็จในตัว ผู้ที่จะศึกษาเรียนรู้สามารถรับข้อมูลนั้นได้โดยตรง ไม่ต้องอาศัยเครื่องมือเป็นตัวแปลข้อมูล สื่อเหล่านี้ ได้แก่ หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ อุปกรณ์ เกมส์ต่างๆ เช่น หมากฮอส

หมากruk การต่อภาพแท่งไม้ ป้ายนิเทศ ผู้จัดนิทรรศการ สิ่งสำคัญในหมู่บ้าน ของดีในท้องถิ่น หรือ ผลงานหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น

จากการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมและสื่อของแหล่งเรียนรู้ สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้จะมี 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริม กิจกรรมหลักจะเป็น การให้บริการข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตผู้เรียน ส่วนกิจกรรมเสริมเป็นการเน้นการพัฒนาผู้เรียนในแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา มีการเคลื่อนไหว ลักษณะของสื่อที่นำมาใช้ในแหล่งเรียนรู้ควรเป็นสื่อที่หลากหลายและเหมาะสมกับการนำเสนอ หรือถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มีความเคลื่อนไหวหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา

2.4 แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ดังนี้

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนต้องมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตาม ความเหมาะสมและแต่ละระดับการศึกษาในเรื่อง ต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชนชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้และความเข้าใจและ ประสบการณ์เรื่องการจัดการการบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และประยุกต์ใช้ภูมิ ปัญญา

4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่าง ถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้ได้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันถึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียน การสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เพราะเป็นกิจกรรมให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รักการอ่าน การเขียน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะ ฝึกกระบวนการคิดการจัดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและ แก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถจดจำองค์ความรู้นั้นได้ตลอดไป

จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 คือ การจัดการศึกษาให้มีความหลากหลาย เพื่อ ตอบสนองให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ นอกจากการจัดการเรียนการสอนใน สถานศึกษาตามปกติแล้ว การจัดการศึกษานอกห้องเรียนนับเป็นกระบวนการเรียนรู้ ทั้งผู้เรียนจะ ได้รับจากประสบการณ์โดยตรงและเป็นการกระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้

และเกิดความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนการสอนบนพื้นฐานของจินตนาการและเป็นผลดีในการสร้างความจำและความตระหนักรู้เป็นอีกวิธีหนึ่ง

2.5 หลักการ แนวคิด การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.5.1 ความสำคัญ ความหมาย การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความสำคัญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 กล่าวว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” เป็นหลักการสำคัญที่สุด โดยให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า คือการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นหลักการสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาของชาติ เพราะการที่สังคมพัฒนาไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมและก้าวสู่ยุคความรู้ การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จึงต้องเปลี่ยนจากรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการเตรียมตัวเพื่อศึกษาต่อและจัดสำหรับผู้เรียนที่เป็นเยาวชนไปสู่รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถกลับมาเรียนซ้ำได้และจัดผู้เรียนหลายกลุ่มอายุ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 อ้างในจุฬินทิพา ชนะพลไกร : 2544) ซึ่งการปฏิรูปการศึกษาของชาติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้เรียนให้มีโอกาสและทางเลือกที่หลากหลายในการศึกษาหาความรู้ โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นรูปแบบการศึกษาที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยในอนาคตเพราะเป็นระบบการศึกษาที่สนองตอบต่อคุณสมบัติที่จำเป็นของไทย คือ การใฝ่รู้และการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อการเป็นคนดี คนเก่งและอยู่ในสังคมยุคความรู้หรือยุคข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีความสุข

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความพอใจ ตามความสนใจ ตามความสามารถ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ดี ดังแนวคิดต่อไปนี้

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ (2520, อ้างในจุฬินทิพา ชนะพลไกร : 2544) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ตลอดเวลา ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง มีความคิดปราดเปรื่อง เข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ดี มีเหตุผล

สุพล ทองคลองไทร (2525, อ้างในจุฬินทิพา ชนะพลไกร : 2544) กล่าวว่า คุณค่าการเรียนรู้ด้วยตนเองจะทำให้เกิดความรู้ มีสติปัญญาที่ดี สามารถแก้ไขปัญหาได้ สามารถรู้เท่าทันโลก เกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้และทำให้เป็นคนมีความสุขและมั่นใจในตนเอง

Alexander and Hines (1975, อ้างในจุฬินทิพา ชนะพลไกร:2544) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยตนเองนั้นจะมีความตื่นตัวและจะเรียนได้มากกว่าและดีกว่าผู้เรียนที่มีความเฉื่อย และผู้เรียนสามารถคงไว้ในสิ่งที่เรียนรู้ได้ยาวนานและใช้ประโยชน์ได้ยาวนานกว่าด้วย

ความหมาย การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยตอบสนองความต้องการให้บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เป็นการผสมผสานการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัยเข้าด้วยกันโดยยึดหลักแนวทางการจัดกิจกรรมโดยเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กุ่มส์ (1985, อ้างในจุฬินทิพา ชนะพลไกร:2544) ให้ความหมายว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการตลอดชีวิตที่ทุกคนได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติและรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวันและการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน และที่เล่นจากตัวอย่างและเจตคติของสมาชิกครอบครัวและเพื่อนจากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์ และหนังสืออ่าน โดยการฟังวิทยุ ภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ ตามปกติการศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการจัดไม่มีระบบและบางครั้งไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไปตลอดชีวิตของแต่ละคนอยู่อย่างมาก แม้แต่ผู้ที่มีการศึกษาในโรงเรียนมาแล้วก็ตาม

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2532, อ้างในจุฬินทิพา ชนะพลไกร:2544) ให้ความหมายว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต คือ ไม่ต้องอาศัยระบบใดๆ ทั้งสิ้นเป็นการศึกษาที่สร้างเสริมบุคลิกภาพ ทักษะ ค่านิยม และความรู้ต่างๆ จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันการศึกษาประเภทนี้ทำที่ไหน เมื่อใดก็ย่อมได้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสิ่งที่อยู่รอบตัวจากสมาชิกในครอบครัว จากเพื่อน จากการทำงาน ตลอดจนจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542, อ้างในจุฬินทิพา ชนะพลไกร:2544) ระบุว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

จากเหตุผลที่การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง รัฐจึงเห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 25 กล่าวว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายอีกทั้งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีแต่บรรพกาล แต่ได้กลับมามีบทบาทเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ความต้องการ ความรู้ ทักษะ ทักษะคิดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ คือ รู้แล้วทำได้ เป็นต้น (การศึกษาตลอดชีวิต: 2538, อ้างในจุฬินทิพา ชนะพลไกร:2544) นอกจากนี้การศึกษาตามอัธยาศัยยังมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อลดความเลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมกันทางด้านเศรษฐกิจ ผู้ที่มีโอกาสดี หรือผู้ที่ด้อยโอกาส ก็สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จัดสรรองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับตนเอง ได้มากเท่าที่ต้องการ

2. เพื่อลดความเลื่อมล้ำทางสังคม ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ทุกคนต้องก้าวหน้าทันโลก

3. เปิดโอกาสให้คนที่ระดับการศึกษาต่ำกว่าการแสวงหาความรู้ อยู่ในครอบครัว ในชุมชนที่ด้อยโอกาส ไม่มีประสบการณ์การทำงาน ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ได้ตามศักยภาพของตนเอง

นอกจากนี้หนังสือการศึกษาตลอดชีวิต (2538, อ้างในจุฬินทิพา ชนะพลไกร:2544) ยังได้สรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อความสมบูรณ์ของชีวิตโดยการพัฒนาคุณภาพของประชาชน
2. เพื่อปรับปรุงอาชีพ
3. เพื่อตอบสนองความต้องการ
4. เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตเป็นสุขในสังคม
5. เพื่อความเป็นพลเมืองดี

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมีกิจกรรมที่แตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย หนังสือการศึกษาตลอดชีวิต ได้สรุปลักษณะสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัด ไม่มีหลักสูตร
2. ระยะเวลาในการเรียนไม่แน่นอน
3. ไม่จำกัดอายุ
4. ไม่มีการลงทะเบียน
5. ไม่มีการสอบ
6. ไม่มีประกาศนียบัตร
7. มีหรือไม่มีสถานที่เรียนก็ได้

8. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และนันทนาการ

9. ส่วนใหญ่มีเวลาเรียนไม่จำกัดเวลา (ตลอดวัน)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่เปิดกว้างให้บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ จากสิ่งแวดล้อม จากการทำงาน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทักษะคติ สามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นทุกช่วงวัยตลอดชีวิตตามศักยภาพของตนเองเพื่อให้เป็นคนที่ทันโลก ทันเหตุการณ์ สามารถนำเอาความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น

2.5.2 แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดเป็นแหล่งหรือที่รวมสาระ ความรู้ อาจเป็นสถานที่ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร สาระความรู้และบุคคลที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีอยู่ทุกที่ทุกเวลา มีคุณค่า น่าสนใจ และกระจายอยู่รอบตัว ทุกส่วนของสังคมสามารถเป็นไป ได้ทั้งผู้ให้ความรู้ และผู้รับความรู้ พิพิธภัณฑน์ับเป็นแหล่งการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นในชุมชน ฉะนั้นถ้าได้มีการส่งเสริมให้พิพิธภัณฑน์ับได้มีการจัดกิจกรรมให้ประชาชนได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง พิพิธภัณฑน์ับจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่าจะเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (กัลยาณี ปฎิมาพรเทพ:2542, อ่างในอารี อิมสมบัติ:2550)

พิพิธภัณฑน์ับ ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2542, อ่างในอารี อิมสมบัติ:2550) หมายถึง สถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรม หรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ ในสังคมไทยพิพิธภัณฑน์ับอยู่คู่กับสังคมเมืองมานานตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิพิธภัณฑน์ับได้มีการพัฒนาทั้งโครงสร้างตลอดจนแนวคิดของพิพิธภัณฑน์ับเรื่อยมา จนกระทั่งปัจจุบันมีการตื่นตัวในการจัดพิพิธภัณฑน์ับในระดับภูมิภาคมากยิ่งขึ้น หรือที่นักวิชาการ ประชาชน หรือแม้กระทั่งชาวบ้าน รู้จักกันดีในนามของพิพิธภัณฑน์ับพื้นบ้าน

พิพิธภัณฑน์ับจึงเป็นหน่วยงานหนึ่งที่จะสามารถตอบสนองความต้องการด้านการศึกษาในอนาคตได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิพิธภัณฑน์ับในยุคปัจจุบันมีบทบาทสำคัญมากในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ จัดกิจกรรมการศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย ทุกระดับการศึกษาได้ตลอดชีวิต ลักษณะของพิพิธภัณฑน์ับต้องจัดเป็นสถานศึกษาที่เปิดโอกาสอันเท่าเทียมกันอย่างยิ่งให้แก่ทุกคนทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดชีวิตโดยอิสระ คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยสภาการพิพิธภัณฑน์ับเป็นสถาบันซึ่งอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมทุกประการของชาติไว้ เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารได้ทุกสาขาของศิลปวิทยา เป็นแหล่งของการศึกษานอก

ระบบ สามารถจัดให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ สามารถจัดเป็นแหล่งส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

ปัจจุบันการจัดทำพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีความสำคัญมากขึ้น เพราะนอกจากหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ในการเก็บรวบรวมสิ่งที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาติ ยังเป็นการสืบทอดมรดกแห่งอารยธรรมอันยาวนานและถ่ายทอดความรู้ที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษให้คงอยู่ อีกทั้งยังเป็นแหล่งของความรู้ที่ควรค่าในการศึกษาแก่มวลมนุษยชาติ โดยเฉพาะประชาชนในประเทศนั้นๆ ด้วย

ในระยะแรกพิพิธภัณฑ์มิได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ประการใดประการหนึ่ง โดยเฉพาะ นอกจากเพียงเพื่อการรวบรวมวัตถุที่น่าสนใจไว้เท่านั้น ต่อมาระบบและแนววิถีแห่งการบริหารและการศึกษา ได้พัฒนาจนเกิดวัตถุประสงค์ที่แน่นอน และสามารถแบ่งแยกชนิดของพิพิธภัณฑ์ได้ โดยสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ ได้จำแนกชนิดของพิพิธภัณฑ์ออกเป็นสาขาต่างๆ ตามหัวข้อแห่งการอภิปรายของนักการพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ทั่วโลกเป็นสาขา ดังนี้ (นิคม มุสิกคามะ และคณะ, 2521 อ้างในอารี อัมสมบัติ : 2550)

1. พิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยา และชาติพันธุ์วิทยา (Museum of Anthropology and ethnology)
2. พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology Museum)
3. พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นเมือง (Folk Art Museum)
4. พิพิธภัณฑ์ศิลปะแบบเปิด (Open Art Museum)
5. พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ และ โบราณคดี (Museum of History and Archaeology)
6. พิพิธภัณฑ์ภูมิศาสตร์ (Museum of Archaeology)
7. พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ (Museum of History)
8. พิพิธภัณฑ์พื้นที่ (Site Museum)
9. พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ (Museum of Art)
10. พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย (Gallery of contemporary Arts)
11. พิพิธภัณฑ์ประจำเมืองหรือท้องถิ่น (Regional Museum or City Museum)
12. พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยา (Natural History Museum)
13. พิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ และเครื่องจักร (Museum of Science and Technology)
14. พิพิธภัณฑ์แบบพิเศษ (Specialized Museum)
15. พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษา (University Museum)

จากการสรุปหลักการของกรมศิลปากร และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถจัดกลุ่มประเภทของพิพิธภัณฑ์ที่มีอยู่ในประเทศไทยเป็น 10 ประเภท (สกศ, 2548 อ้างในอารี อิมสมบัติ : 2550)

1. พิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยา และชาติพันธุ์วิทยา
2. พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ และ โบราณคดี
3. อนุสรณ์สถาน
4. พิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง
5. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน
6. พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา และสิ่งแวดล้อม
7. พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์
8. พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
9. พิพิธภัณฑ์ศิลปะ และประวัติศาสตร์
10. เมืองโบราณ

คุณค่าของความหมายพิพิธภัณฑ์นี้ได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมด้วยแก่นของหลักการพิพิธภัณฑ์ 10 ประการ ดังนี้ (The Museum Association, 2002)

1. เก็บรวบรวมวัตถุที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
2. เน้นที่การบริการสาธารณะ
3. ดึงดูดผู้คนให้เข้ามาสำรวจตามความต้องการเพื่อการเรียนรู้และเพื่อความเพลิดเพลิน
4. ให้คำปรึกษาและเข้าถึงสังคม
5. การได้มาของสิ่งของต้องได้อย่างซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบ
6. สงวนรักษาวัตถุที่สะสมไว้ที่เป็นที่น่าสนใจของสาธารณะในระยะยาว
7. พึ่งเห็นคุณค่าและสนใจผู้ที่สร้าง ที่ใช้ เจ้าของ วัตถุ หรือบริจาควัตถุแก่พิพิธภัณฑ์
8. สนับสนุนการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์
9. วิจัย แบ่งปัน และบอกกล่าวข้อมูลสารสนเทศ ของวัตถุที่รวบรวมไว้ สะท้อน

ความคิดออกมาในมุมมองที่หลากหลาย

10. ทบทวน และพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ที่มีต่อการศึกษา

การบริการการศึกษา มีความมุ่งหมายในการให้ความสนับสนุนการเรียนการสอนในระบบทั้งส่วนที่เป็นทางการ และไม่ใช่ว่าทางการ จิรา จงกล (2532, อ้างในอารี อิมสมบัติ : 2550) ได้ชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของการบริการการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ไว้ ดังนี้

1. ให้ความรู้จากวัตถุของจริงที่จัดแสดงไว้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักฐาน เรื่องราวที่สัมพันธ์กับวัตถุในพิพิธภัณฑ์
2. เพื่อสร้างความสนใจให้เกิดความคิด เกิดแรงบันดาลใจ ความอยากรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การค้นคว้าภายหลัง
3. เพื่อให้เกิดแรงจูงใจ และสร้างความประทับใจให้เกิดความรู้ที่ชื่นชม เห็นคุณค่าของวัตถุในพิพิธภัณฑ์
4. เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ความคิด และเหตุผลจากการดูวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์
5. เพื่อเปิดกว้างทางความคิด สร้างทัศนคติที่ดี และสร้างความรู้สึกรักเห็นคุณค่า และชื่นชมยินดีแก่ผู้ชมที่มีต่อพิพิธภัณฑ์ และวัตถุในพิพิธภัณฑ์
6. เพื่อศึกษาทักษะต่างๆ เช่น ทักษะการค้นคว้าศึกษา
7. เพื่อฝึกนิสัยให้มีเหตุผล มีความคิดพิจารณารอบคอบ
8. เพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
9. เพื่อสร้างนิสัยให้ตื่นตัวในการศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา เพราะถือว่าพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ซึ่งจะใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป ปลุกฝังให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
10. เพื่อพัฒนาส่งเสริมให้รสนิยมสูง

พิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษนั้น ให้ความสำคัญแก่พิพิธภัณฑ์เป็นอย่างมาก โดยกำหนดให้เป็นองค์กรอิสระ ทำงานในรูปของ “สภา” ที่เรียกว่า “สภาพิพิธภัณฑ์ หอสมุด และหอจดหมายเหตุ” รวมงานด้านห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ และข้อมูลสารสนเทศเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้พิพิธภัณฑ์ เป็น “แหล่งทรัพยากรทางการศึกษา” และเป็นศูนย์กลางด้านการเรียนรู้

นอกจากจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางด้านการเรียนรู้แล้วพิพิธภัณฑ์ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยเพราะในสังคมอังกฤษหรือสังคมทั่วไปนั้นจะมีกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นผู้ว่างงาน มีรายได้ต่ำ สุขภาพไม่ดี ยากจน ครอบครัวแตกแยก อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีอาชญากรรมสูง กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ถูกกีดกันจากสังคม ดังนั้นสถานที่ที่จะเป็นแหล่งให้เข้าไปได้รับความรู้และความบันเทิงได้นั้น ก็คือพิพิธภัณฑ์ หอสมุดและหอศิลป์ จากการแสดงผลงานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ และวัฒนธรรมที่ถูกจัดวางไว้อย่างสวยงาม สามารถทำให้เขาเหล่านั้น เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดจินตนาการ เกิดการเรียนรู้สร้างแรงจูงใจและพัฒนาทักษะต่างๆ และที่สำคัญก็คือสร้างความเชื่อมั่น ลดความรู้สึกที่พวกเขาถูกกีดกันทางสังคมลง พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่เป็นห้องเรียน

ที่นำสู่ประสบการณ์จริง เป็นการเรียนรู้ของชีวิต เป็นห้องเรียนเพื่อชีวิตในประเทศอังกฤษพบว่า พิพิธภัณฑณ์ั้นกระตุ้นให้เกิดสิ่งเหล่านั้นมากมาย ซึ่งพอสรุปได้คือ

1. เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กและผู้ใหญ่ที่ให้ความสนใจเป็นพิเศษในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
2. กระตุ้นให้ผู้ใหญ่ที่ไม่คุ้นเคยกับการศึกษาในระบบมีโอกาสได้ใช้พิพิธภัณฑณ์เป็นก้าวแรกนำไปสู่การเรียนรู้
3. ผู้เรียน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมในโครงการสำคัญๆ ของประเทศ
4. บุคคลและครอบครัวได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบในสิ่งแวดล้อมที่พึงประสงค์
5. เกิดการประสานอย่างใกล้ชิดระหว่างชุมชนและพิพิธภัณฑณ์ในการพัฒนาบริการใหม่ๆ ให้แก่ผู้ชมซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญ
6. ผู้เรียนขาดแรงจูงใจ นักศึกษา และผู้ใหญ่ ได้เข้ามาเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างอิสระ
7. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษากว้างขวางขึ้น ได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาหลักสูตรกลางด้านภาษา คณิตศาสตร์ กีฬา และวิชาอื่นๆ ที่สำคัญอีกมาก

สหรัฐอเมริกาในสมัยนายบิล คลินตันเป็นประธานาธิบดี ได้ออกกฎหมายเพื่อยกระดับความเป็นเลิศของเด็กทุกคน (Education Excellence For All Children Act, 1999) กฎหมายฉบับนี้ผ่านความเห็นชอบจากสภาและครอบคลุมการศึกษาทุกระดับ ในท้องถิ่นนั้นมอบหมายให้กับเด็กและเยาวชนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ในส่วนของการจัดแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (Learning Community) เพื่อให้มีส่วนช่วยการเรียนการสอนในโรงเรียนที่สำคัญในชุมชน พ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมมากยิ่งขึ้นควบคู่ไปกับการสนับสนุนจากภาครัฐและเพื่อให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญในเรื่องนี้สูง

นอกจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแล้วสถานที่ต่างๆ ประกอบไปด้วย พิพิธภัณฑณ์ ศูนย์ประวัติศาสตร์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ สวนสัตว์ หอศิลป์ ห้างสรรพสินค้าก็ล้วนจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้จะเห็นว่าคนอเมริกันทุก 2 ใน 5 คน ไปพิพิธภัณฑณ์อย่างน้อยปีละครั้ง และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ การศึกษาหาความรู้จากสถานที่เหล่านี้จึงเปรียบเสมือนแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญในทางเลือกของการเรียนรู้อย่างอิสระ (2550, อ่างใน ณีภูษณภูมิ เขียมศรีชัย www.thaiwisdom.org/p_learn/article_1/article_it.htm)

สำหรับในเอเชียมีประเทศญี่ปุ่นนับเป็นประเทศที่มีศิลปวัฒนธรรมปรากฏอยู่ตามสถานที่ต่างๆ มากมายทั้งที่เป็นสถานที่และบุคคล ดังนั้นจึงเป็นการง่ายที่โรงเรียนและสถานที่ที่เป็นหัวใจของการเรียนรู้จะได้ร่วมจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 12 ให้สัมฤทธิ์ผล เด็กญี่ปุ่นเป็นอีกประเทศหนึ่งที่โชคดีมีโอกาสศึกษาประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปะ ตามสถานที่ต่างๆ ไม่เพียงแต่โรงเรียนเท่านั้น ที่เห็นความสำคัญของการสร้างความรู้ให้กับผู้เรียน ภาคเอกชนก็เห็นความสำคัญเช่นกัน จึงไม่น่าแปลกใจที่ธนาคาร ห้างสรรพสินค้าส่วนใหญ่ก็จะสร้างหอศิลป์แสดงผลงานทางศิลปะ ประเพณีให้ได้เรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ของประเทศญี่ปุ่นมีอยู่มาก อยู่ในกรุงโตเกียวจะมีสวนญี่ปุ่นมากเป็นพิเศษ ในกรุงโตเกียวก็จะได้เห็นนักเรียนญี่ปุ่นนับร้อยคน หลายโรงเรียน เดินตามหัวหน้าชั้นเรียนหรือเพื่อถือธงบอกความเป็นกลุ่มอยู่ในพระราชวังฤดูร้อนกิตสึระ หรือวัดเรียวอันยิ ซึ่งมีสวนหินอันเลื่องชื่อ ครูที่พาเด็กไปทัศนศึกษายังแหล่งเรียนรู้ และยังสามารถให้ความรู้กับเด็กในเชิงบูรณาการ ได้หลายวิชา ทั้งในเรื่องศาสนา วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวรรณคดี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการขัดเกลา ทางจิตใจ สร้างความรักและความเข้าใจความเป็นมาของชาติ แม้จะเป็นประเทศที่มีความทันสมัย แต่ก็ยังรักษาเอกลักษณ์ความเป็นญี่ปุ่นได้อย่างมั่นคงและรัฐบาลยังส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับพื้นฐานต้องมีการจัดทัศนศึกษาให้กับเด็กนักเรียน ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ใน 1 ภาคการศึกษา เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ การจัดการศึกษาที่ชาญฉลาดนอกจากจะทำให้การศึกษาในระบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้วยังเป็นการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างชุมชน โรงเรียน และผู้เกี่ยวข้องให้จัดการศึกษาได้ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และสามารถนำความรู้ที่ตนเองพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป เป็นผลให้ประเทศญี่ปุ่น เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง (2550, อ้างใน ฌ็องส์กูมิ เจียมศรีชัย www.thaiwisdom.org/p_learn/article_1/article_it.htm)

ในประเทศไทยการดำเนินงานจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ชีวิตตลอดชีวิต มีวิธีการจัดตั้งที่หลากหลาย อาทิ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร หอวัฒนธรรมไทยนิทัศน์ พิพิธภัณฑ์เทคโนโลยีทางภาพ ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ฯลฯ (ฌ็องส์กูมิ เจียมศรีชัย:2550)

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ในปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณสนามหลวงใกล้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และโรงละครแห่งชาติ เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย ถือกำเนิดมาจากพิพิธภัณฑ์สถานส่วนพระองค์ในพระบรมมหาราชวังครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้าให้เป็นพิพิธภัณฑ์สถาน สมัยนั้นยังเรียกกันว่า “มิวเซียมหลวง” (Royal Museum) จวบจนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงให้มีการพัฒนาการจัด

แสดงอย่างสากล และเปิดให้เป็นพิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนคร เมื่อพุทธศักราช 2469 และ พุทธศักราช 2476 จึงมาเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร ปัจจุบันจัดเป็นพิพิธภัณฑ์สถานประเภทประวัติศาสตร์ ศิลปะ และ โบราณคดี แบ่งการจัดแสดงออกได้เป็น 3 ส่วน คือ ประวัติศาสตร์ชาติไทย โบราณคดี ประวัติศาสตร์ศิลปะและงานประณีตศิลป์ สิ่งสำคัญ อาทิ พระพุทธลีลาหิมาลัย พระพุทธรูปคู่ม่านเมือง ศิลปินหลักที่ 1 ราชรถ ในพระราชพิธี ถวายพระเพลิงพระบรมศพ ฯลฯ โดยรวมแล้วมีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่จัดแสดงอยู่ถึง 12,000 รายการและนอกจากนั้นยังมีความงดงามของพระที่นั่งของพระราชวังบวรสถานมงคลหลายหลัง เป็นตัวอย่างด้านสถาปัตยกรรมสมัยเริ่มก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ให้ได้ศึกษาอีกด้วย

ในหลายปีที่ผ่านมา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ได้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้พิพิธภัณฑ์สถานเป็นแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้น นอกเหนือจากกิจกรรมการบรรยายนำชมในวันสำคัญๆ การจัดนิทรรศการพิเศษ หรือนิทรรศการชั่วคราว ซึ่งจัดขึ้นปีละ 2-3 ครั้ง การผลิตเอกสารประกอบการเข้าชมและให้บริการแล้วยังมีกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องมาเป็นระยะๆ อาทิ

1. การจัดอบรม “ครู โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา” สายสังคมศึกษา ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะและโบราณคดี เพื่อให้เข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากพิพิธภัณฑ์สถาน

2. การจัดบรรยายตามโครงการ “เผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน” เป็นการเชิญ ภัณฑารักษ์ ผู้เชี่ยวชาญและวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิบรรยายให้ความรู้เรื่อง โบราณวัตถุ โบราณสถาน ประวัติศาสตร์ และเรื่องที่กำลังเป็นที่สนใจแก่ผู้เข้าชม และนำชมนิทรรศการ เฉพาะเรื่องนั้นๆ ทั้งในและนอกสถานที่เดือนละครั้ง กิจกรรมนี้ได้รับความสนใจมีผู้สมัครเป็นสมาชิกประจำเป็นจำนวนมาก

3. การอบรม “ยุวชนอาสาสมัครพิพิธภัณฑ์” โดยนำนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลุ่มละ ประมาณ 40 คน เข้ารับการอบรมให้ความรู้ในระดับเข้ม สามารถอธิบาย นำชมให้กับประชาชน นักเรียน ที่ขอเข้าชมเป็นหมู่คณะได้

4. ร่วมกิจกรรมกับกระทรวงศึกษาธิการในโครงการ “พาน้องเที่ยวชมสมบัติไทย” และโครงการ “เล่านิทานในพิพิธภัณฑ์” โดยนำนักเรียนและเยาวชนด้อยโอกาสเข้าชม พิพิธภัณฑ์สถานในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้

5. การจัดนิทรรศการระดับชาติโดยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลต่างประเทศ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร อาจเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งในจำนวน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สังกัดกรมศิลปากร หลายแห่งที่มีศักยภาพสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 อยู่แล้ว และกำลังพัฒนาให้มีศักยภาพที่สูงขึ้น เพื่อให้เป็นไปตาม

มาตรา 25 ที่ว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่าง เพียงพอและมีประสิทธิภาพ”

หอวัฒนธรรมไทยนิทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเปิด ดำเนินการมาตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ.2536 เป็นแหล่งที่ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในรูปแบบ นิทรรศการและพิพิธภัณฑ์ที่สำคัญของประเทศไทยที่รัฐบาลให้การสนับสนุนเป็นแหล่ง การเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทางสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นในประเทศไทย ซึ่งแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะ การนำเสนอประกอบด้วยเนื้อหาด้านประเพณี ศาสนา ความเชื่อ ภูมิปัญญา และศิลปะแขนงต่างๆ ที่มีคุณค่าแห่งความภาคภูมิใจของคนไทย

การจัดหอวัฒนธรรมไทยนิทัศน์ จัดตั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เป้าหมายใน การจัดหอวัฒนธรรมนิทัศน์ในภูมิภาคนั้น เพื่อต้องการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ท้องถิ่น ทั้ง 76 จังหวัด โดยโครงสร้างมุ่งเน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และ ประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ของตนเองในท้องถิ่น ปัจจุบัน ประเทศไทยมีหอวัฒนธรรมไทยนิทัศน์ในภูมิภาคที่เป็นพิพิธภัณฑ์ตามจุดประสงค์แล้ว จำนวน กว่า 40 จังหวัด

ในส่วนกลาง สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้จัดให้มี “หอวัฒนธรรม ไทยนิทัศน์” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมไทย โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสื่อ ปฏิสัมพันธ์กับหุ่นจำลอง วัตถุจำลอง วิดีทัศน์ และภาพโปรัง ในการจัดแสดงเรื่องราวอารยธรรม ไทยเป็นการเสริมความรู้ตามหลักสูตรการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ภาษาวรรณคดี และ สังคมศาสตร์

โครงสร้างเนื้อหาการจัดแสดง แบ่งออกเป็น 5 เรื่อง คือ ความเป็นมาของชนชาติไทย ข้างกับวิถีชีวิตไทย ภาษาและวรรณคดีไทย ประเทศไทยกับโลก และวีรกรรมชนชาติไทยและ เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย ปัจจุบันหอวัฒนธรรมไทยนิทัศน์เปิดบริการเป็นแหล่ง การเรียนรู้เชื่อมโยงกับสถานศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และการศึกษา ตามอัธยาศัย

พิพิธภัณฑ์เทคโนโลยีทางภาพในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ พิพิธภัณฑ์เทคโนโลยีทางภาพฯ เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ตั้งอยู่ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ในการรวบรวม รักษา ศึกษา จัดแสดงและให้ความรู้เกี่ยวกับวิวัฒนาการของกล้องถ่ายภาพ

อุปกรณ์ กระบวนการถ่ายภาพ รวมทั้งกระบวนการพิมพ์และเทคโนโลยี ทางภาพ เปิดให้ประชาชน เข้าชมเฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์เท่านั้น

ในยุคไฮเทคคำว่า “การถ่ายภาพ” ไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมวิทยาศาสตร์ การบันทึกภาพ ได้ทุกระบบ ดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันมีการผลิตภาพสามมิติโดยใช้แสงเลเซอร์ที่ เรียกกันว่า “โฮโลกราฟี” การถ่ายภาพระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้ฟิล์มแต่ใช้วัตถุที่เรียกว่า ซีซีดี เป็นต้น พิพิธภัณฑเทคโนโลยีทางภาพ ได้จัดบรรยายภาคการเรียนรู้ที่จะให้เยาวชนและประชาชนสามารถ เรียนรู้และได้ประสบการณ์ด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์การถ่ายภาพ การพิมพ์และเทคโนโลยีทาง ภาพอื่นๆ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่ก้าวหน้าล่าสุดด้วยตนเอง นอกจากนั้นผู้ชมได้รับความบันเทิง จากการแสดงในพิพิธภัณฑอีกด้วย

นอกจากประชาชนจะได้ชมนิทรรศการกล้องอุปกรณ์ประกอบและภาพแบบต่างๆ แล้วยังจะได้ชมประวัติศาสตร์กระบวนการผลิตภาพแบบต่างๆ จากวิดิทัศน์ที่ติดตั้งไว้ตามจุด ต่างๆ มีการแสดงการจัดแสงในสตูดิโอถ่ายภาพ การจัดแสดงห้องมืด อดขยายภาพ การจัดแสดง ภาพถ่ายทั้งภาพประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายร่วมสมัย และภาพสามมิติแบบธรรมดา และแบบฮอโลแกรม การจัดแสดง

2.5.3 สภาพแวดล้อมแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ประกาย จิโรจน์กุล (2538) ได้ให้ความหมายของ สิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้ สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่เกิดเองตามธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้น อาจเป็นสิ่งที่จับต้องหรือมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เช่น ต้นไม้ น้ำ อาคารบ้านเรือน หรือเป็นสิ่งแวดล้อมที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ต้องใช้กล้องจุลทรรศน์ส่องดู เช่น เชื้อจุลินทรีย์ บางอย่าง

มองไม่เห็นแต่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น ความร้อน ความเย็น เสียงดัง กลิ่นเหม็น และนอกจากนั้นสิ่งแวดล้อมยังรวมไปถึงสิ่งที่มองไม่เห็น ไม่อาจรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส แต่ทราบได้เมื่อเกิดเสียหายหรืออันตรายต่อมนุษย์เท่านั้น เช่น กัมมันตภาพรังสี รังสีอัลตราไวโอเลต และ พิษของสารต่างๆ เป็นต้น

ประเภทของสิ่งแวดล้อม (สนง. นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (Natural environment) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ชนิดได้แก่

ก. สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต ได้แก่ พืช สัตว์ มนุษย์

ข. สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต หรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ลม ฟ้า อากาศ ดิน

ภูมิประเทศ และไฟ เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man – made environment) จะเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ สิ่งเหล่านี้ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมสิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรม ศาสนา ระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและวิทยาการต่างๆ เป็นต้น

สภาพแวดล้อม โดยทั่วไป หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบร่างกายของสิ่งมีชีวิตที่มีปฏิกริยาหรือปฏิสัมพันธ์กับร่างกาย ทำให้สิ่งมีชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้น ดังนั้น สภาพแวดล้อมย่อมมีผลต่อความรู้สึกพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้

การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยความสามารถสติปัญญากำลังกายกำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ เทคโนโลยี ศิลปกรรม ที่กล่าวถึงสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 คือ ศิลปกรรมที่ใช้งานอยู่ เช่น วัด สถานที่ราชการ อาคารพาณิชย์ บ้านเรือน ย่านวัฒนธรรม ลักษณะที่ 2 คือ ศิลปกรรมที่ไม่ได้ใช้งาน (ตามหน้าที่เดิม) แล้ว เช่น ซากโบราณสถาน วัดร้าง กำแพงเมือง คูเมือง แหล่งประวัติศาสตร์ และ โบราณคดี ศิลปกรรมที่กล่าวถึงทั้ง 2 ลักษณะ นอกจากจะมีคุณค่า แห่งความงามอยู่ในตัวเองแล้ว สิ่งแวดล้อมก็มีความสำคัญด้วย คือ เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความงามของศิลปกรรมนั้นให้เด่นชัดยิ่งขึ้น สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ

1. ตัวศิลปกรรม ทั้ง 2 ลักษณะที่กล่าวแล้วข้างต้น

2. สภาพแวดล้อม ที่อยู่โดยรอบและที่เกี่ยวข้อง คือ ปริมาณพล รอบตัวศิลปกรรม หรือ อาณาบริเวณเมืองเก่า หรือชุมชนเมือง ที่แหล่งศิลปกรรม ดังกล่าวตั้งอยู่ เช่น กรุงรัตนโกสินทร์ เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองพิมาย เมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น แนวความคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เกิดจากการที่ท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศไทย มีแหล่งศิลปกรรมอยู่มากมาย แต่ความสำคัญของแหล่งศิลปกรรมกำลังถูกมองข้ามเพราะประชาชนในท้องถิ่นยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความสำคัญ ประโยชน์ และคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ จึงเกิดการทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แหล่งศิลปกรรมจึงอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมเสื่อมโทรม เป็นผลให้ต้องสูญหายหรือหมดคุณค่า หมดความสวยงาม เช่น การทำลายความงามแหล่งศิลปกรรมโดยตรง โดยการเปลี่ยนแปลง รื้อถอน ถักทอขุดเจาะ หรือการใช้ที่ดินโดยรอบ หรือภายในบริเวณแหล่งศิลปกรรมเพื่อที่จอดรถ จัดสรรเป็นอาคารพาณิชย์หรือการทำลายอันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาต่างๆ ประชิตรุกกล้าตัวศิลปกรรม ปัญหาการทำลายเช่นนี้ จึงเป็นปัญหาที่เกินกำลัง และอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานรับผิดชอบที่จะดูแล คือกรมศิลปากร จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่แหล่งศิลปกรรมเสื่อมโทรม นั้นมีสาเหตุ มาจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ

ความจำเป็นที่ต้องมีการอนุรักษ์ในการมีชีวิตอยู่ของมนุษยชาติ เพื่อแสวงหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความอุดมสมบูรณ์ของชนชาติ นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความจริงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนั้นคือ จิตจำกัของทรัพยากรสมดุลของระบบนิเวศความเป็นมาของด้านวัฒนธรรมรวมถึงความต้องการของมนุษย์ในอนาคต ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า "อนุรักษ์" การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 4 ประการ คือ

1. เพื่อธำรงไว้ซึ่งปัจจัยสำคัญของระบบสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์และสัตว์ และระบบสนับสนุนการดำรงชีวิต เป็นการปรับปรุงป้องกันพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก การหมุนเวียนแร่ธาตุอาหารพืช ตลอดจนการทำให้สะอาด

2. เพื่อสงวนรักษาการกระจายของชาติพันธุ์ ซึ่งขึ้นกับโครงการขยายพันธุ์ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการปรับปรุงการป้องกันศัตรูพืช สัตว์เลี้ยง และจุลินทรีย์ต่างๆ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ตลอดจนการคุ้มครองอุตสาหกรรม นานาชาติที่ใช้ทรัพยากรที่มีชีวิตเป็นวัตถุดิบ

3. เพื่อเป็นหลักประกันในการใช้พันธุ์พืชสัตว์และระบบนิเวศเพื่อประโยชน์ในการยังชีพตามความเหมาะสม

4. เพื่อสงวนรักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม ซึ่งเป็นมรดกล้ำค่าไว้ไปยังอนุชนรุ่นหลังรวมทั้งระบบสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 23 ระบุว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมและแต่ละระดับการศึกษาในเรื่อง ต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชนชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้และความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องจัดการการบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

การจัดการศึกษาดังกล่าวเป็นการส่งเสริมศักยภาพในการพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ เป็นการจัดการศึกษาที่ชาญฉลาดนอกจากจะทำให้การศึกษาในระบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้วยังเป็นการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างชุมชน โรงเรียน และผู้เกี่ยวข้องให้จัดการศึกษาได้ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และสามารถนำความรู้ที่นำมาพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป รวมทั้งการรักษาดูแลแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ท้องถิ่น ให้คงสภาพอย่างถาวร โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ประเภทโบราณวัตถุ โบราณสถาน ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถาปัตยกรรม ซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ มีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่จะต้องได้รับการดูแลรักษาไว้เพื่อเป็นสมบัติให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ซึ่งมีหลักการสำคัญว่า สิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบเป็นสิ่งส่งเสริมและรักษาคุณค่า ตลอดจนคุณภาพของแหล่งเรียนรู้ประเภทนี้ให้ดำรงอยู่ และมีความหมายยิ่งขึ้น หากสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ถูกทำลายหรือเสื่อมโทรมย่อมส่งผลกระทบต่อให้คุณภาพและคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ด้อยลง จนหมดความหมายในที่สุด

แนวความคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ประเภทโบราณวัตถุ โบราณสถาน ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถาปัตยกรรม ที่มีความสำคัญอาจถูกมองข้ามเพราะประชาชนในท้องถิ่นยังขาด ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความสำคัญประโยชน์ และคุณค่า จึงเกิดการทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นผลให้ต้องสูญหายหรือหมดคุณค่า หมดความสวยงาม เช่น การทำลายความงามโดยการเปลี่ยนแปลง รื้อถอน ถักลบขูดเจาะ หรือการใช้ที่ดินโดยรอบหรือภายในบริเวณแหล่งเพื่อเป็นที่จอดรถ จัดสรรเป็นอาคารพาณิชย์ เนื่องจากปัญหาการทำลายเช่นนี้ จึงเป็นปัญหาที่อาจกล่าวได้ว่า มีสาเหตุ มาจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ประเภทโบราณวัตถุ โบราณสถาน ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถาปัตยกรรม จึงต้องพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเป็นหลักฐานทางด้านอารยธรรมที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ไม่ว่าจะเป็น โบราณสถาน ร่องรอยของเมืองโบราณ แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดีนั้นหมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งเป็นหลักฐานที่บอกถึงการตั้งถิ่นฐาน และอารยธรรมอันต่อเนื่องกันมา รวมทั้งบอกถึงสิ่งแวดล้อมสภาพสังคมไทยในอดีตถึงปัจจุบัน ได้อย่างดี คุณค่าทางสถาปัตยกรรม ทำให้สามารถทราบถึงวิวัฒนาการและเทคโนโลยีในสมัยนั้น ตลอดจนงานศิลปะที่แสดงออกมา ในลักษณะต่างๆ กัน ก็ทำให้ทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความสวยงามของบรรพบุรุษ และอารยธรรมอันเก่าแก่ของชาติ และ

ยังสามารถใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี เป็นการส่งเสริมรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ภาวะมลพิษนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษต่อแหล่งเรียนรู้ เช่น แรงสั่นสะเทือนจากขบวนพาหนะต่างๆ ที่สัญจรไปมาในถนนที่ตัดผ่าน หรือแม้แต่แรงสั่นสะเทือนจากการก่อสร้าง เขม่าควัน และฝุ่นละออง ของวัตถุเคมี บางประเภท ทำลายส่วนประกอบ ของอาคาร โบราณสถาน และ บริเวณโดยรอบ เนื่องจากมีการตั้งแผงลอย การทิ้งขยะ การปล่อยให้เกิดน้ำเน่า น้ำเสีย และ น้ำท่วม รวมทั้งการตัดป่าโยธยา สายไฟฟ้า เสาวิทยุ โทรทัศน์ ล้วนเป็น เป็นมลพิษทางสายตา และก่อให้เกิดความสลดใจแก่ผู้ที่เห็นคุณค่าอย่างยิ่ง

หากชุมชน ท้องถิ่น สังคม ช่วยกันดูแลรักษาแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญประเภทมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถาปัตยกรรม แล้วจะยังเป็นการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ดังนี้

1. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

(1) ช่วยส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญของแหล่งศิลปกรรม ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural Resource) ให้เด่นชัดขึ้น

(2) ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจในอารยธรรมอันเก่าแก่ของชาติ

(3) ช่วยให้เกิดความสามัคคีในการร่วมมือร่วมใจ ดูแล ปกป้องและรักษาแหล่งศิลปกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ให้คงอยู่ต่อไป

(4) ช่วยเสริมสร้างชื่อเสียงที่โด่งดังทางศิลปวัฒนธรรมให้แก่ประเทศชาติ

2. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(1) ช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่ชุมชน

(2) ช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนในบริเวณนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

(3) ช่วยให้ชุมชนมีแหล่งสันทนาการเพื่อประโยชน์ทางด้านสุขภาพอนามัยจิตใจ

3. ด้านการศึกษาและวิจัย

(1) ช่วยยกระดับคุณภาพทรัพยากรบุคคลให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ทั้งทางด้านวิชาการและทัศนคติ

(2) ช่วยให้ความรู้ทางวิชาการที่จะนำไปสู่การศึกษาและวิจัยซึ่งจะมีประโยชน์มาสู่ท้องถิ่นในอนาคต

2.6 แหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

พระราชวังสนามจันทร์สร้างขึ้นด้วยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ขณะเมื่อทรงดำรงพระราชอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามบรมราชกุมาร เมื่อพุทธศักราช 2450 ให้เป็นเสมือนราชธานีสำรอง ด้วยการตั้งกองกำลังเสือป่า ฝึกข้าราชการฝ่ายพลเรือนให้รู้ยุทธวิธีป้องกันข้าศึกเป็นการเตรียมพร้อมเพื่อรับสถานการณ์หากบ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ร้ายแรงอย่างเช่นเมื่อครั้งเหตุการณ์ ร.ศ.112 พุทธศักราช 2436 มหาอำนาจรุกกล้าธิปไตยนำเรือรบปิดอ่าว เป็นกรณีพิพาทที่ต้องเสียค่าปฏิกรรมสงครามเป็นจำนวนมาก ล่อแหลมต่อการเสียเอกราช ด้วยเหตุนี้อาณาบริเวณของพระราชวังสนามจันทร์ จึงมีขอบเขตกว้างขวาง อาคารพระที่นั่งและตำหนักทั้งหลายมีประวัติศาสตร์ที่สะท้อนพระราชหฤทัยความรักชาติ ทรงปลุกใจให้คนไทยรู้จักรักสมเกียรติสามัคคีและมีความห่วงใยบ้านเมือง ทรงประกอบพระราชกรณียกิจด้านการรักษาความมั่นคงไว้เป็นแบบอย่าง เช่น บัญชาการซ้อมรบเสือป่า อันเป็นกิจกรรมเตรียมความพร้อมสำหรับตั้งรับภัยจากศัตรูนอกประเทศ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ได้เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับ ณ พระราชวังสนามจันทร์เสมอเกือบตลอดรัชกาล ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจหลายประการนอกจากการซ้อมรบ ทรงรับอักษรราชทูต ทรงพระอักษร พระราชนิพนธ์ กวีนิพนธ์ แสดงละคร

ปลุกใจและบันเทิงคดีที่ทรงแปลและดัดแปลงมาจากละครต่างประเทศกล่าวได้ว่า ในรัชกาลที่ 6 พระราชวังสนามจันทร์รุ่งโรจน์มาก

พระราชวังสนามจันทร์มีลักษณะพิเศษเป็นสถานที่รองรับงานอย่างกว้างขวางตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ทำการราชการ และสถานศึกษาระดับสูงของเยาวชน ก่อประโยชน์อนันต์แก่ชาติบ้านเมืองอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดมีประวัติศาสตร์ที่ควรแก่การเรียนรู้โดยเฉพาะศิลปกรรมของอาคารสถาปัตยกรรมทั้งหลาย ทั้งงานศิลปกรรมไทย ศิลปะประยุกต์ที่ประสมประสานระหว่างศิลปกรรมยุโรปและศิลปกรรมไทยล้วนวิจิตรงดงามน่าชื่นชม เป็นศิลปกรรมสมัยรัชกาลที่ 6 อย่างเด่นชัด คือมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ อันล้ำค่าที่บรรพชนสร้างสรรค์ไว้แก่แผ่นดิน ควรแก่การหวงแหนและภาคภูมิใจ

พระราชวังสนามจันทร์ หรือ พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ตั้งอยู่ด้านหลังองค์พระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีเนื้อที่ประมาณ 888 ไร่ 3 วา 4 ตาราง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่ทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมราชโอรสาธิราช สยามกุฎราชกุมาร ทรงซื้อที่ดินบริเวณสระน้ำจันทร์ เพื่อสร้างพระราชวัง และทรงพระราชทานนามว่า พระราชวังสนามจันทร์ ตามชื่อของสระน้ำ ซึ่งเป็นสระน้ำ

โบราณ พระราชวังสนามจันทร์ประกอบด้วย พระที่นั่ง พระตำหนัก และสิ่งก่อสร้างจำนวนมากเช่น พระตำหนักทับแก้ว และพระตำหนักทับขวัญ พระตำหนักมารีราชรัตนบัลลังก์ พระตำหนักชาลี มงคลอาสน์ ศาลาลงทรง โรงละคร สถานีรถไฟสนามจันทร์ เรือนพระกรรมสิทธิ์ ฯลฯ

พระราชวังสนามจันทร์ มีความสำคัญทั้งทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม มีหลากหลายทั้งแบบไทยและแบบตะวันตก ชื่อพระที่นั่งพระตำหนัก ถนน สะพานและเรือนต่างๆ ล้วนเป็นชื่อพระราชทานมีความลึกซึ้งทางด้านอักษรศาสตร์ บ่งบอกความเป็นสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ของเจ้าของพระราชวัง การที่จะทราบความหมายอันแท้จริงของชื่อนั้นๆ ว่าเกี่ยวข้องกับเจ้าของพระราชวัง หรือผู้พักอาศัยอย่างไร จำเป็นต้องสืบสาวทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ภาษา วรรณคดี และเทพปกรณัม ทั้งของไทยและ

ต่างประเทศ ชื่อเหล่านั้นยังบ่งบอกถึงอิทธิพล ทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู และลัทธิ เทวราช องค์พระมหากษัตริย์เป็นทั้งพระอินทร์ พระวิษณุอวตาร และพระอิศวร ชื่อเรือนต่างๆ บ่งบอกว่าเจ้าของเรือนเป็นประจักษ์เทพบริวาร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นยังทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จแปรพระราชฐานไปนครปฐมอยู่เนืองๆ และโดยปกติจะประทับที่ตำหนักใกล้ๆ องค์พระปฐมเจดีย์ เรียกว่า พระตำหนักบังกาโล (ปัจจุบัน ได้รื้อลงแล้ว) ทั้งนี้นอกจากจะพอพระราชหฤทัยในความร่มเย็นตามธรรมชาติของเมืองนครปฐมแล้ว ยังทรงสนพระราชหฤทัยในความเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมและศาสนาของเมืองนครปฐม ซึ่งเคยรุ่งเรืองมาหลายพันปีแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์พระปฐมเจดีย์ อันเป็นเจดีย์เก่าแก่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นเครื่องหมายแห่งการประดิษฐานพระพุทธศาสนาลงในสุวรรณภูมิ ดังปรากฏหลักฐานในพระราชหัตถเลขาเรื่อง การแก้ไขวิหารหลวงที่ว่า ในรัชกาล 5 นั้นได้ออกไปพักอยู่ที่นครปฐมบ่อยๆ จึงได้ใฝ่ใจในองค์พระนั้นมากแต่นั้นมา การเสด็จไปประทับนครปฐมบ่อยๆ ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงคุ้นเคยกับภูมิประเทศของเมืองนครปฐมและบริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างดี จึงเป็นต้นเหตุ ไปสู่พระราชดำริในการสร้างพระราชวังสนามจันทร์ไว้เป็นที่มั่น เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับรับวิกฤตการณ์ของประเทศอันอาจเกิดขึ้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระเจริญวัยขึ้นในระยะเวลาที่ประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตกกำลังล่าอาณานิคม ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงของไทยตกเป็นเมืองขึ้นของมหาอำนาจตะวันตกตามๆ กัน องค์พระประมุขของชาติไทยนับตั้งแต่รัชกาลที่ 3 มาจนถึงรัชกาลที่ 5 ต่างก็ทรงพยายามอย่างสุดความสามารถทุกวิถีทางที่จะรักษาเอกราชของชาติไว้ ไทยเราต้องเสียเปรียบมหาอำนาจทั้งด้านศาล การภาษี และต้องเสียสละดินแดนครั้งแล้วครั้งเล่า เพื่อแลกกับความอยู่รอดของประเทศชาติ ยิ่งกว่านั้น เมื่อสิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 มีพระชนมายุได้ 12 พรรษา

ขณะที่กำลังเตรียมพระองค์จะเสด็จไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม ร.ศ.112 (พ.ศ. 2436) ฝรั่งเศสนำเรือรบเข้ามาบุกรุกอริปไตยของไทยจนถึงลำน้ำเจ้าพระยาที่ปากน้ำไทย ขอร้องให้หยุด แต่เรือรบฝรั่งเศสไม่ยอมหยุด จึงต้องใช้ปืนยิง ไทยตกเป็นฝ่ายผิดต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงเป็นเนื้อที่ 143,000 ตารางกิโลเมตร ค่าปรับ 2 ล้านฟรังก์ ฝรั่งเศสเรียกเงินมัดจำ 3 ล้านบาท แล้วส่งทหารไปยึดจันทบุรี (2538, นवलผจง เสวตเวช อ่างในสำนักพระราชวัง; 2551) เหตุการณ์ดังกล่าวคงจะฝังพระราชหฤทัยอย่างไม่มีวันลืม

เมื่อเสด็จนิวัติสู่ประเทศไทย หลังจากทรงสำเร็จการศึกษาวิชาทหารจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกแซนด์เฮิสท์ ประกอบกับเคยประจำการกรมทหารราบเบาเดอรัลล์ของอังกฤษ และได้ทรงศึกษาวิชาการด้านพลเรือนมาจากมหาวิทยาลัยออกฟอร์ดในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นสำคัญแล้ว ในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่งรัชทายาทก็ทรงพระดำริเตรียมแผนป้องกันประเทศชาติ ทรงเห็นว่าที่พระราชวังสนามจันทร์เป็นปราการที่ตั้งอยู่ในที่เหมาะสมด้วยประการทั้งมวล สมัยนั้นถนนจากรชนบุรีไปนครปฐมไม่มี ถนนจากจันทบุรีไปนครปฐมเต็มไปด้วยคูคลองร่องสวน ทุ่งนา และป่ารก เข้าศึกไม่สามารถเดินทางเคลื่อนขบวนรถ รถถัง ตามไปได้ การเดินทางจากรชนบุรีไปนครปฐมไปทางเรือโดยอาศัยลำคลองกับทางรถไฟ ทางลำคลองเล็กๆ ซึ่งเต็มไปด้วยโคลนตมนั้นเข้าศึกย่อมตามเราไปไม่สะดวกเราเองย่อมรู้จักภูมิประเทศดีกว่า สามารถชุ่มโจมตีเข้าศึกได้โดยไม่ยากนัก ส่วนทางรถไฟเมื่อเกิดศึกก็อาจจะเบิดรางรถไฟเสียได้ ยิ่งกว่านั้นสมมติว่าเข้าศึกติดตามไปจนถึงนครปฐมได้อีก เรายังมีทางหนีที่ไล่อีกมากมายเพราะผืนแผ่นดินอันกว้างใหญ่ จากนครปฐมไปราชบุรี กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี ฯลฯ ล้วนเป็นทุ่งนาป่ารก มีบ้านเรือนราษฎรอยู่เป็นข่อมๆ ฝ่ายเราย่อมพร้อมที่จะหาเสบียงอาหารและน้ำได้ การสู้ศึกก็ใช้วิธีชุ่มโจมตี และหนีเข้าป่า แล้วค่อยชุ่มโจมตีใหม่ นานๆ เข้าเข้าศึกก็จะระอาไปเอง จะเห็นว่าล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 ทรงซ่อมรบเสื่อป่าบริเวณจังหวัดนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียงอยู่เป็นประจำตลอดรัชกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งมักจะทรงซ่อมรบเวลากลางคืน จนกระทั่งเสื่อป่าทั้งหลายรู้จักพื้นภูมิประเทศและแหล่งข่าวแหล่งน้ำในท้องถิ่นแถบนี้เป็นอย่างดี (2538, นवलผจง เสวตเวช อ่างในสำนักพระราชวัง ; 2551)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จนครปฐมก็มักจะเสด็จไปทอดพระเนตรที่ดินบริเวณสระน้ำจันทร์ หลังองค์พระปฐมเจดีย์บ่อยๆ ที่เรียกว่าหมู่บ้านเนินปราสาท เป็นพระราชวังเดิม มีกษัตริย์ปกครอง มีโบสถ์พราหมณ์และมีสระน้ำอยู่ข้างหน้า สันนิษฐานว่าเป็นสระน้ำใช้ในพิธีทางศาสนา (นवलผจง เสวตเวช : 2538) พระองค์ทรงเห็นว่าเป็นชัยภูมิสวยงาม มีหนองน้ำอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านเรียกว่า หนองน้ำจันทร์ บริเวณดังกล่าวราษฎรปลูกพืชล้มลุก เช่น กัญชง บ้าง สับปะรด เป็นทุ่งหญ้ารก และดงไม้ไผ่ป่าบ้าง ทรงให้ข้าราชการบริวารติดต่อกับ

ชาวบ้านเพื่อขอซื้อที่ดินเหล่านั้นด้วยการพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ในราคาที่สูงกว่าธรรมดา เพื่อมิให้ราษฎรเดือดร้อน มีเจ้าของที่ดินได้นำมาขายรวบรวมได้ทั้งหมดถึง 888 ไร่ กว่า เมื่อได้ที่ดิน เพียงพอตามพระราชประสงค์ ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิสุธรรมศิปปะระสิทธิ์ (น้อย ศิลปี เมื่อครั้งมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงพิทักษ์มานพ) เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างเมื่อราวปี พุทธศักราช 2450

พระราชวังสนามจันทร์ ประกอบด้วย พระที่นั่ง และพระตำหนักต่างๆ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงพระราชทานนามคล้องจองกัน ดังนี้คือ

1. พระที่นั่งพิมานปฐม
2. พระที่นั่งอภิรมย์ฤดี
3. พระที่นั่งวัชรรมยา
4. พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์
5. ปราสาทศรีวิชัย
6. เทวาลัยคเณศร์
7. ศาลาธรรมเทศน์โอฬาร
8. พระที่นั่งปาฏิหาริย์ทัศไนย
9. พระตำหนักชาลิมงคลอาสน์
10. พระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์
11. พระตำหนักทับแก้ว
12. พระตำหนักทับขวัญ

นอกจาก พระที่นั่ง และพระตำหนักต่างๆ แล้ว ยังมีสิ่งก่อสร้างสำคัญอื่นๆ อีก ในพระราชวังสนามจันทร์ ได้แก่ สถานที่ต่างๆ เรือน ถนน และสะพาน ประกอบด้วย

1. ศาลาลงทรง
2. โรงละคร
3. สถานีรถไฟสนามจันทร์
4. เรือนแพ
5. เถ้งรถไฟ
6. พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
7. อนุสาวรีย์ย่าเหล
8. ทับเจริญ

9. เรือนพระชนนีสวรร
 10. เรือนพระศฤงคาร
 11. เรือนพระเอกทันต์
 12. เรือนพระกรรติเกษะ
 13. เรือนพระนนทิการ
 14. เรือนพระนนทิสาน
 15. เรือนสุภรัถย์
 16. เรือนชาวที่
 17. คลังแสง
 18. เรือนที่พักราชวงศ์รัถย์
 19. เรือนที่พักพระตำราจหลวง
 20. เรือนพระธรณี
 21. เรือนพระสุรภี
 22. เรือนพระกรรมสักขี
 23. เรือนพระอัศวิน
 24. ถนน และสะพาน
- พระที่นั่งพิมานปฐม

เป็นพระที่นั่งองค์แรกที่สร้างขึ้นในพระราชวังสนามจันทร์ เมื่อ พ.ศ. 2450 ลักษณะสถาปัตยกรรมของพระที่นั่งพิมานปฐม ตัวอาคารเป็นอาคาร 2 ชั้น สร้างแบบตะวันตก โครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์ ผนังห้องชั้นบนเดิมเป็นไม้ แต่ได้ดัดแปลงให้เหมาะกับเมืองร้อน ช่องระบายลมและระเบียงลูกกรงโดยรอบลวดสลักเป็นลวดลายตามแบบไทยอย่างประณีตงดงาม พระที่นั่งชั้นบนประกอบด้วยห้องต่างๆ ซึ่งยังมีป้ายชื่อปรากฏอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ คือ ห้องบรรทม ห้องทรง ห้องบรรณาคม ห้องภุษา ห้องเสวย และห้องพระเจ้า ซึ่งเป็นห้องพระ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางปฐมเทศนา พระพุทธองค์นี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หล่อด้วยเงิน โดยปลูกโรงพิธีขึ้นข้างพระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2453 มีพระราชพิธีสมโภชเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2456 ที่ห้องพระเจ้ามีหลักฐานว่าเคยนำพระมหาเศวตฉัตรมาประดิษฐานไว้ด้วย แต่คงนำมาเก็บรักษาไว้หลังรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ย้ายไปไว้ที่กรุงเทพฯ เมื่อพุทธศักราช 2464 ที่ผนังห้องพระเจ้านั้นเขียนภาพเทพประณม พระที่นั่งพิมานปฐม ได้ใช้เป็นที่ประทับตั้งแต่ก่อนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ จนถึงปีพุทธศักราช 2458 นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่ทรงอักษร แปลบท

พระราชนิพนธ์ เรื่องโรมิโอและจูเลียต ที่เสด็จออกขุนนาง ที่รับรองพระราชอาคันตุกะ และออกให้ราษฎรเข้าเฝ้ามากกว่าพระที่นั่งและตำหนักอื่นๆ

พระที่นั่งอภิรมย์ฤดี

เป็นพระที่นั่งสองชั้นสร้างติดต่อกับพระที่นั่งพิมานปฐม ออกไปทางทิศใต้ สร้างขึ้นในปีพุทธศักราช 2463 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมคล้ายคลึงกับพระที่นั่งพิมานปฐม คือ เป็นพระที่นั่งแบบตะวันตก แต่มีลักษณะเล็กกว่า ซึ่งในช่วงนั้น สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายา ทรงใช้พระตำหนักองค์นี้ประทับ

พระที่นั่งวัชรนิรมยา

เป็นพระที่นั่งแฝดติดกับพระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์แต่สร้างขึ้นหลังพระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ในปีพุทธศักราช 2460 ลักษณะเป็นอาคารทรงไทย หลังคาลด 2 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี ทำนองเดียวกับหลังคาพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง ประดับด้วย ช่อฟ้า ใบระกา นาคสะดุ้ง และหางหงส์ อย่างวิจิตรงดงามบันไดทางขึ้นพระที่นั่งฯ มี 2 ด้าน คือ ด้านทิศตะวันออก และด้านทิศตะวันตก ทางทิศใต้ชั้นบนมีมุขเด็จเชื่อมต่อกับพระที่นั่งพิมานปฐม ที่หน้ามุขเด็จแกะสลักเป็นเข็มวชิราวุธ อยู่ภายใต้วงรัศมี ซึ่งมีกรอบล้อม มีลายกนกกลกรักปิดทอง พื้นประดับกระจกสีน้ำเงิน ล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง มีสาหร่ายรวงผึ้งห้อยลงระหว่างเสาหน้ามุขอย่างงดงาม หน้าบันของพระที่นั่งทางตะวันออกเป็นรูปช้างเอราวัณ บนหลังมีสัปคับลายทองตามแบบช้างทรงกษัตริราช ช้างในเข็มวชิราวุธล้อมรอบด้วยลายกนกกลกรักปิดทอง พื้นประดับกระจกสีน้ำเงิน หน้าบันใต้ด้านตะวันตกเหมือนกับหน้าบันมุขเด็จแต่ขนาดใหญ่กว่า พระทวารและพระบัญชา พระที่นั่งทั้งสองชั้นมีลักษณะคล้ายเรือนแก้ว มีบันแถลงเสียบไว้ด้วยลายกนกลกรักปิดทอง พื้นประดับกระจกสีน้ำเงิน พื้นสีแดงเข้ม ประดับดอกดวงซึ่งทำด้วยไม้แกะสลักปิดทอง เพดานชั้นล่างทาสีแดงเข้ม และปิดทอง ฉลุเป็นดาวประดับ พระที่นั่งวัชรนิรมยาใช้เป็นที่พักอักษรและประทับเป็นครั้งคราว พระที่นั่งวัชรนิรมยาและพระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ซึ่งซัดว่าเจ้าของพระราชวัง ทรงดำรงฐานะพระมหากษัตริย์ไทย ต่อมาก่อนที่สำนักพระราชวังจะเข้ามาดูแล ได้ใช้เป็นศาลากลางจังหวัดนครปฐม

พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์

ในพระราชกิจจานุเบกษากล่าวว่า พระที่นั่งองค์นี้เป็นท้องพระโรง ลักษณะเป็นพระที่นั่งโถงใหญ่ชั้นเดียว พื้นเป็นไม้สัก ยกพื้นเป็น 2 ระดับ หลังคาแบบทรงไทย เช่นเดียวกับพระที่นั่งวัชรนิรมยา และมีหลังคาเชื่อมติดต่อกัน เครื่องประดับตกแต่งหลังคาเหมือนกัน หน้าบันพระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์อยู่ทางทิศเหนือเป็นรูปจำหลักทำวอมรินทร์ราชประทานพร ประทับอยู่ใน

พิมานปราสาทสามยอด พระหัตถ์ขวาทรงวชิระพระหัตถ์ซ้ายประทานพร แวดล้อมด้วยบริวาร ประกอบด้วยเทวดาและมนุษย์ห้าหมู่ มีอัมรินทร์สองข้าง ด้านที่ต่อกับพระที่นั่งวัชรียามี พระทวารเปิดถึงกันสองข้างซุ้มพระทวารทั้งสองและซุ้มพระบัณฑูรใกล้ๆ พระทวารทั้งสองข้าง แกะสลักเป็นรูปกิริติมุข ลงรักปิดทอง ภายในพระที่นั่งโดยรอบมีเสานางจรัส แบ่งเขตท้องพระโรง กับเฉลียง ส่วนที่เป็นเฉลียงลดระดับลง เสานางจรัสนั้นลักษณะเป็นทรงแปดเหลี่ยมเช่นเดียวกับ เสาในพระที่นั่งวัชรียา ทำเป็นลายกลีบบัวจวงกลโดยรอบตลอดทั้งต้น เพดานพระที่นั่งสามัคคี มุขมาตย์มีลักษณะเดียวกับเพดานชั้นล่างพระที่นั่งวัชรียา คือทาสีแดงเข้มปิดทองฉลุเป็นลายดาว ประดับ มีโคมหวดห้อยอย่างงดงามในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้สำหรับ ประชุมเสื่อป่า ประกอบพิธีกรรมซ้อมและเล่น โขน-ละคร และใช้ในโอกาสสำคัญอื่นๆ อีก หลายครั้ง แต่ก่อนที่ทางจังหวัดนครปฐมจะซ่อมเกล้าฯ ถวายพื้นที่และพระตำหนักในบริเวณนี้ คือน พระตำหนักองค์นี้ใช้เป็นหอประชุมของจังหวัด ปัจจุบันมีการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยทุกวัน เสาร์และอาทิตย์

ปราสาทศรีวิชัย

มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ร.ศ. 130 ว่า ยังจะสร้างต่อไป และบอกตำแหน่งที่ตั้งไว้ ว่า ตั้งอยู่บนเนินปราสาทเก่าเป็นอนุสาวรีย์แห่งพระเจ้ากรุงศรีวิชัย อย่างไรก็ดี ตลอดจันรัชกาล ไม่ปรากฏว่ามีการสร้างปราสาทศรีวิชัยขึ้น กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มีพระราชดำริให้สร้างแต่ยังมีได้สร้างจนถึงรัชกาล

เทวาลัยคเณศร์

เทวาลัยคเณศร์ ตั้งอยู่ที่สนามด้านหน้าของพระที่นั่งพิมานปฐม และเมื่อมองจากพระที่นั่งพิมานปฐมจะเห็นพระปฐมเจดีย์ และเทวาลัยคเณศร์ อยู่ในแนวเดียวกันซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัตติวงศ์ทรงออกแบบ กล่าวคือลักษณะของเทวาลัยส่วนฐานยกพื้นสูง ต่อจากฐานก่อเป็นซุ้มสี่ขาทั้ง 4 ด้าน ที่มุมมีลายกลีบ 3 กลีบ ทำด้วยโลหะ กลีบตรงกลางใหญ่ มี 2 กลีบเรียวเล็กโค้งตามประกอบอีก 2 ข้าง คล้ายขอควชिरาฐ มีประตูสีแดงเปิด-ปิด เข้าด้านใน ด้านละ 2 บาน ส่วนบนของซุ้มมีลายประดับทำด้วยโลหะ เหนือขึ้นไปเป็นที่ประดิษฐานพระคเณศร์อยู่ในซุ้มเทวาลัยรูปร่างคล้ายอุบ ด้านขวาและซ้ายมีซุ้มยื่นออกมาทั้งสองข้าง ส่วนล่างประกอบด้วยโลหะกลีบบัวต่อขึ้นไปเป็นเสาเทวาลัย มีลายกลีบทำด้วยโลหะส่วนบนของเสาเป็นลายกระจัง กรอบซุ้มส่วนบนเป็นลายดอกจันทร์ โค้ง 2 ข้างลงมาป็น ตัวมกรคานนาค ตรงกลางของซุ้มเทวาลัยมียอดแหลม องค์พระคเณศร์หล่อด้วยโลหะดำ ประทับที่ราบ พระพักตร์ตรง พระหัตถ์ขวาทือเชือกบัววงบาศ วางเหนือเข้าขวา พระหัตถ์ซ้ายถือถาดก้อนน้ำตาล (ขนมโมทกะ)

อยู่เหนือเข้าซ้าย เทวาลัยคเณศร์ เป็นที่ประดิษฐาน พระคเณศร์ หรือ พินนเสวร เพื่อให้เป็น ศาลเทพารักษ์ประจำพระราชวังสนามจันทร์ องค์พระพินนเสวร เทพเจ้าผู้มีเศียรเป็นช้าง เป็นเทพ เจ้าแห่งศิลปะวิทยาการทั้งปวงเป็นเทพแห่งปัญญา ทั้งยังเป็นเทพผู้ขจัดอุปสรรคทั้งมวลด้วย เทวาลัยคเณศร์ตั้งอยู่ที่สนามหญ้าหน้าพระที่นั่งพิมานปฐม สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเทวาลัยนี้ไว้ ณ ที่อันเป็นศูนย์กลางของพระราชวังสนามจันทร์ สำหรับ บวงสรวงบูชาและเพื่อความป็นสิริมงคลแห่งพระราชวังสนามจันทร์

ศาลาธรรมเทศน์โอฬาร

ในราชกิจจานุเบกษา ใช้คำว่า ศาลาธรรมเทศน์โอฬาร เป็นศาลาที่ทรงตั้งพระราชหฤทัย จะให้เป็น ธรรมศาลาสำหรับพระราชวังสนามจันทร์ เพื่อใช้เป็นที่ประชุมและอบรมเสื่อป่า เนื่องจากเสื่อ ป่ามีจำนวนมากขึ้นทุกที เมื่อมีการประชุมใหญ่พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์จุเสื่อป่าได้ไม่หมด อย่งไร ก็ตาม ศาลานี้ยังมีได้สร้าง

พระที่นั่งปาฏิหาริย์ทักษิณ

เป็นพระที่นั่งองค์เล็ก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นหลังจากได้ทอดพระเนตร ปาฏิหาริย์แห่งองค์พระปฐมเจดีย์ เมื่อปีพุทธศักราช 2452 ครั้งหนึ่ง และเมื่อปีพุทธศักราช 2457 อีก ครั้งหนึ่ง พระที่นั่งปาฏิหาริย์ทักษิณ ตั้งอยู่บนชานชาลาชั้นบนระหว่างพระที่นั่งพิมานปฐมกับ พระที่นั่งวัชรวิมลยา ใช้เป็นที่ประทับทอดพระเนตรพระปฐมเจดีย์ ในปีพุทธศักราช 2470 หลังรัชกาลที่ 6 เสด็จสวรรคตแล้ว กระทรวงวังได้ให้หรือไปปลูกไว้บนชานชาลาหน้าพระที่นั่งพุทไธ สวรรค์ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครแต่ปัจจุบันได้ย้ายไปอยู่บริเวณข้างอาคารจัดแสดง ราชรถ

พระตำหนักชาลิมงคลอาสน์

เป็นพระตำหนักที่มีลักษณะคล้ายปราสาทขนาดเล็ก เป็นสถาปัตยกรรมแบบ โรแมน ดิกส์ (Romantic) ในลักษณะผสมผสานระหว่างอิทธิพลของปราสาททองแบบเรอเนสซองส์ (Renaissance) ของฝรั่งเศส กับอาคารแบบฮาล์ฟทิมเบอร์ (Half Timbered) ของอังกฤษ แต่ดัดแปลงให้เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศเมืองไทย พระตำหนักชาลิมงคลอาสน์ เป็นพระตำหนัก สองชั้นทาสีไขไก่ หลังคามุงกระเบื้องสีแดง ชั้นบนทางทิศตะวันตก มีห้องบรรทม และห้องสรง อยู่ต่อเนื่องกัน ส่วนทางทิศตะวันออกเป็นห้องพระอักษร ด้านทิศใต้มีประตูเปิดไปสู่ถนนที่เป็นสะพานยาวทอดข้ามคูน้ำ เชื่อมต่อกับชั้นบนของพระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์ ซึ่งอยู่ทาง ทิศเหนือ ถนนที่เป็นสะพานนี้สร้างด้วยไม้สัก ผนังทั้งสองด้านมีหน้าต่างซึ่งกรุด้วยกระจกฝ้า และมีหลังคาตลอดแนวสะพาน เฉพาะตรงกลางสะพานทำหลังคาทรงแปดเหลี่ยม ซึ่งบริเวณของ

ฉนวนสะพาน ส่วนนี้เป็นที่ตั้งโต๊ะบิลเลียดขนาดเล็ก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เคยเสด็จมาทรงเล่นบิลเลียดเพื่อทรงพักผ่อนพระอิริยาบถ

พระตำหนักนี้แต่เดิมเรียกว่า พระตำหนักเหล็ก ดังปรากฏในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน วันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2453 ว่า เสด็จไปประทับที่พระตำหนักเหล็ก ทอดพระเนตรการกริษาต่อมามีประกาศในราชกิจจานุเบกษาพระราชทานนามพระตำหนักนี้ว่า พระตำหนักชาลิมงคลอาสน์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เป็นที่ประทับในฐานะที่ทรงเป็นผู้บัญชาการเสือป่า เมื่อมีการซ้อมรบเสือป่า ณ พระราชวังสนามจันทร์ และพระองค์โปรดที่จะประทับตลอดช่วงปลายรัชกาล เมื่อเสด็จยังพระราชวังสนามจันทร์

พระตำหนักมหาราชรัถบัลลังก์

เป็นพระตำหนักสร้างคู่กับพระตำหนักชาลิมงคลอาสน์ โดยมีสะพานเป็นฉนวนเชื่อมพระตำหนักทั้งสองทางด้านจากชั้นบนด้านหลังของพระตำหนักชาลิมงคลอาสน์ ข้ามคูน้ำไปเชื่อมกับชั้นบนด้านหน้าพระตำหนักมหาราชรัถบัลลังก์ ฉนวนสะพานดังกล่าวหลังคามุงกระเบื้องและติดหน้าต่างกระจกทั้งสองด้านตลอดความยาวของสะพาน มีหลักฐานว่าได้มีการเดินไฟฟ้าและต่อท่อน้ำที่พระตำหนักนี้เมื่อปีพุทธศักราช 2466 ทั้งหมดนี้เป็นกลุ่มอาคารที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯให้สร้างขึ้นด้วยแรงบันดาลใจพระราชหฤทัยจากบทละครเรื่อง My Friend Jarlet ของ Arnold Golsworthy และ E.B. Norman ซึ่งทรงแปลบทละครเรื่องนี้เป็นภาษาไทยชื่อว่า “มิตรแท้” โดยทรงนำชื่อตัวละครในเรื่องมาเป็นชื่อของพระตำหนัก

ในด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรม พระตำหนักมหาราชรัถบัลลังก์ เป็นตำหนักสองชั้นแบบนีโอคลาสสิก (Neo Classic) ของประเทศทางตะวันตกแต่สร้างด้วยไม้สักทอง ทาสีแดง หลังคาทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องว่าว เปิดหน้าจั่วเสาของอาคารส่วนหน้า มีลักษณะเป็นเสากลม ตกแต่งลวดลายที่ฐานและหัวเสาด้วยไม้แกะสลักมีการทำซุ้มโค้งเหนือประตูหน้าต่างที่หน้าจั่ว หลังคาประดับไม้แกะสลักเป็นลวดลายอย่างงดงาม เป็นการสร้างโดยปรับปรุงองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมบางส่วนให้เหมาะสมกับภูมิอากาศแบบบ้านเมืองร้อนโดยการทำหน้าต่างบานเกร็ดทำ ระบายโล่ง และทำช่องลมเหนือประตูเพื่อช่วยระบายอากาศ หลังจากมีการบูรณะพระตำหนักองค์นี้ใหม่ทั้งองค์ จึงได้จัดเป็นพิพิธภัณฑ์พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจที่สำคัญในด้านต่างๆ ณ ห้องชั้นล่าง ซึ่งเป็นการจำลองมาจัดแสดง เช่น ฉลองพระองค์ชุดเสือป่า และเครื่องหมายวีรราชู เป็นต้น นอกจากนี้ยังจัดแสดงพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการศึกษา การปกครอง กิจการเสือป่า และเรื่องของพระราชวังสนามจันทร์ ตลอดจนจัดแสดงป้ายชื่อและวัสดุอุปกรณ์ของ

พระตำหนักก่อนการบูรณะส่วนชั้นบนจัดแสดงเกี่ยวกับบทพระราชนิพนธ์ต่างๆ รวมทั้งบทละคร เช่น ภาพแสดงละครเรื่อง My Friend jarlet มิตรแท้ และเพื่อนตาย ซึ่งเป็นบทละครที่เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของชื่อพระตำหนักชาลิมงคลอาสน์ และพระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์ นอกจากนี้ยังจัดแสดงพระมาลาจำลองแบบต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ด้วย

พระตำหนักทับแก้ว

เป็นตึกสองชั้นขนาดเล็กกะทัดรัดอยู่เชิงสะพานสุนทรถวาย ทาสีเขียวอ่อน ภายในพระตำหนักมีเตาผิงหลังคามีปล่องไฟตามลักษณะของบ้านชาวตะวันตก ชั้นบนมีพระบรมสาทิสลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นภาพเขียนคล้ายเขียนด้วยเส้นดินสอสีดำ บนแผ่นหินอ่อน ประดิษฐานอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นภาพฝีพระหัตถ์ของสิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 ในระหว่างที่มีการซ่อมรบเสื่อป่า พระตำหนักเป็นที่ตั้งกองบัญชาการเสื่อป่า กองเสนาน้อยราบเบา รักษาพระองค์ ในระหว่างที่มีการซ่อมรบเสื่อป่า ในปัจจุบันสำนักพระราชวังอนุญาตให้สมาคมประวัติศาสตร์ฟุตบอลแห่งประเทศไทยดำเนินการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเรื่องราวประวัติฟุตบอลไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ถึงปัจจุบัน เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ซึ่งให้กำเนิดฟุตบอลไทย

พระตำหนักทับขวัญ

เป็นเรือนไทยที่สมบูรณ์แบบ สร้างขึ้นคู่กับ พระตำหนักทับแก้ว ประกอบด้วยกลุ่มเรือน 8 หลัง หลังใหญ่ 4 หลัง หันหน้าเข้าหากันสี่ทิศ คือ หอนอน 2 หอ กับเรือนโถงและเรือนครัว ห้องเล็ก 4 หลัง อยู่ที่มุมทั้งสี่ มุมละ 1 หลัง ได้แก่ หอนก 2 หลัง เรือนคนใช้และเรือนเก็บของ มีชานกลางเรือนเชื่อมเรือนเหล่านี้ให้ติดต่อกัน มีต้นจันทร์ใหญ่ขึ้นอยู่กลางนอกชานตามลักษณะของเรือนไทยด้วย บันไดอยู่ที่ส่วนเชื่อมต่อกันของชานระเบียงเรือนใหญ่กับเรือนเล็ก กลุ่มเรือนทับขวัญมองดูงามได้ส่วนสักถือว่าเป็นฝีมือครู ซึ่งไม่สามารถหากกลุ่มเรือนไทยในลักษณะนี้ที่ไหนดูได้อีก ทับขวัญเป็นเรือนไม้ฝากระดาน แต่เดิมมุงจากหลบหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา ภายหลังเปลี่ยนเป็นมุงด้วยกระเบื้องดินเผา ตัวเรือนทุกหลังรวมทั้งพื้นนอกชานทำด้วยไม้สักล้วน ใช้วิธีเข้าไม้ตามแบบบ้านไทยโบราณ ฝาเรือนทำเป็นฝากระปอน กรอบลูกฟัก ฝีมือประณีต เเชิงชาย และไม้ค้ำยันสลักเสลา สวยงาม รอบๆ บริเวณปลูกไม้ไทย มีต้นจันทร์ จำปี นางแย้ม นมแมว เป็นต้น บรรยากาศนอกชานทับขวัญคล้ายกับบรรยากาศนอกชานเรือนของขุนช้างในเสภาเรื่องขุนช้าง ขุนแผน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อรักษาศิลปะบ้านไทยแบบโบราณ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีเฉลิมพระตำหนักทับขวัญ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2454 ในสมัยนั้น เมื่อมีการซ่อมรบเสื่อป่า พระตำหนักองค์นี้ได้ใช้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการเสื่อป่าราบหนักรักษาพระองค์

พระตำหนักทับขวัญเป็นโบราณสถานอันทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมไทย เป็นเรือนไทยตัวอย่างสำหรับการศึกษาด้านวิชาสถาปัตยกรรม และมีประวัติอันสวยงามทางด้านประวัติศาสตร์ นับเป็นอนุสรณ์สำคัญชิ้นหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ปัจจุบันได้จัดห้องบรรทมเป็นห้องแสดงพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจในด้านไทยศึกษาเรื่องต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น เรื่องเกี่ยวกับภาษาไทย วรรณคดีไทย โบราณคดี การทำนุบำรุงพุทธศาสนา กิจการเสือป่า และลูกเสือไทย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้จัดตกแต่งด้วยเครื่องแขวนไทยที่งดงาม ได้แก่ ฉัตร วิมานพระอินทร์ วิมานแท่นผ้าทิพย์ชอบประตู่ และเครื่องแขวนสำหรับโคมหวดเพื่อใช้เป็นแหล่งสำหรับศึกษาหาความรู้ด้านวิชาการในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ พระที่นั่ง และพระตำหนักต่างๆ แล้ว ยังมีสิ่งก่อสร้างสำคัญอื่นๆ อีกในพระราชวังสนามจันทร์ ได้แก่

ศาลาลงทรง

เป็นศาลาขนาดเล็ก มีความวิจิตรงดงาม สมบูรณ์ตามแบบแห่งสถาปัตยกรรมไทย ศาลาลงทรงของรัชกาลที่ 6 เดิมอยู่ที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ภายหลังได้มีการรื้อไปปลูกไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

โรงละคร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นที่ข้างพระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ พระองค์โปรดศิลปะการละครอย่างที่สุด ขณะที่ประทับอยู่ที่พระราชวังสนามจันทร์ แม้บางวันจะทรงมีพระราชกรณียกิจมากมาย จะมีทรงงดเว้นการซ้อมละคร หรือเล่นละครในเวลากลางคืน บางทีก็ทรงเล่นดัมพ์ครีมโบ (ละครปริศนา) ด้วย บางคืนตอนหัวค่ำ ทรงซ้อมรบเสือป่า ตอนดึกทรงซ้อมละคร และในปีพุทธศักราช 2464 ปรากฏว่ามีละครไม่ต่ำกว่า 10 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง หามิยให้ผิว วิวาหพระสมุทร ชิงนาง ตัวกอวิลสัน เสียดละ เสือเฒ่า เป็นต้น

ในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้มีการย้ายจากซ้อมหน้าโรงและซ้อมประตู่มาใช้ในราชการของกระทรวงวังที่กรุงเทพฯ และต่อมาได้มีการรื้อโรงละคร ไปปลูกเป็นโรงพยาบาลของเรือนจำ จังหวัดนครปฐม

สถานีรถไฟพระราชวังสนามจันทร์

เป็นสถานีรถไฟหลวง อยู่ทางทิศเหนือของพระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ มีถนนจากสะพานจักรียาตราซึ่งเป็นสะพานโยงตรงไปยังสถานี ต่อมาภายหลังกรมรถไฟหลวงนำไปปลูกไว้ที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แก่งรถไฟ

เป็นแก่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับเมื่อเสด็จโดยรถไฟ มีลักษณะเป็นอาคารไม้หลังเล็กๆ กะทัดรัด หลังคามีลักษณะโค้งคล้าย ตู้รถไฟแต่สวยงามกว่า ปัจจุบัน แก่งรถไฟ อยู่ที่วัดเสนาหา พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

เรือนแพ

เรือนแพ หรือ พระตำหนักเรือนแพ เดิมอยู่ที่คลองด้านหลังพระตำหนักชาลิมงคลอาสน์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ต่อมาได้นำมาสร้างเป็นศาลาขนาดเล็ก ตั้งชื่อใหม่ว่า รัชฎสมสุขศาลา เพื่อเป็นอนุสรณ์รำลึกถึง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และนำมาปลูกสร้างครั้งแรกในเขตพุทธาวาส ที่ลานพระปฐมเจดีย์หน้า พระร่วงโรจนฤทธิ์ใช้เป็นี่อ่านหนังสือ และเป็นที่พักทำนองศาลาประชาม ของชาวบ้าน จนเรียกกันทั่วไปว่า ศาลานกกระจอก ปัจจุบันได้ถูกรื้อย้ายเรือนคัดแปลงเป็นหอสมุดอาคาร ทรงไทยของวัดพระปฐมเจดีย์

พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ตรงสนามด้านทิศตะวันออกของ เทวาลัยคเณศร์ พระบรมราชานุสาวรีย์นี้จัดสร้างโดย ประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชน จังหวัด นครปฐมบริจาคสมทบทุนในการสร้างเพื่อเทิดพระเกียรติด้วยความรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยความร่วมมือจากกรมศิลปากรในการออกแบบ ปั้นหล่อพระบรมรูปขนาดเท่าครึ่งของพระองค์จริงในฉลองพระองค์เสื้อป่า ประทับพระเก้าอี้สนาม พระหัตถ์ขวาทรงปากกา พระหัตถ์ซ้ายทรงสมุดสำหรับจดบันการซ้อมรบเสื้อป่า

อนุสาวรีย์ย่าเหล

“ย่าเหล” เป็นสุนัขพันธุ์ทาง หางเป็นพวง สีขาวดำ หูตก เกิดในเรือนจำจังหวัด นครปฐม เป็นสุนัขของหลวงชัยอาญา (โพธิ์ เกษะนันท์) ซึ่งเป็นพะทำมะรง (ผู้ควบคุมนักโทษ) อยู่ในขณะนั้น (ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระพุทธเกษตราบุรี) เมื่อ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ได้น้อมเกล้าฯ ถวายจึงทรงรับมาเลี้ยงและ พระราชทานนามว่า “ย่าเหล” ซึ่งมาจากคำว่า jarlet (ยาร์เลต) ผู้เสียชีวิตเพื่อลูกและเพื่อนใน บทละครเรื่อง My Friend jarlet ของ Arnold Golsworthy และ E.B. Norman ทั้งนี้พระองค์ได้ ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องนี้ใหม่เป็นภาษาไทย 2 ส่วนวน ซึ่งได้ทรงตั้งชื่อเรื่องในภาษาไทย ว่า มิตรแท้ และ เพื่อนตาย

“ย่าเหล” ได้รับการเลี้ยงดูอยู่ในราชสำนักใกล้ชิดพระยุคลบาท มีความเฉลียวฉลาดและ มีความจงรักภักดีต่อพระองค์เป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นที่โปรดปรานอย่างมาก คินหนึ่ง “ย่าเหล” ได้หนี

ออกมาเที่ยวตามวิสัยสัตว์ และได้กักกับสุนัขอื่นในบริเวณกรมทหาร มหาดเล็กรักษาพระองค์ (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกรมรักษาดินแดน) และพลัดถูกกระสุน ซึ่งทหารผู้หนึ่งได้ยิงปืนออกมา เมื่อได้ยินเสียงสุนัขกักกัน และไม่ทราบว่กระสุนได้พลัดไปถูกย่าเหล

การสูญเสีย “ย่าเหล” สุนัขที่โปรดปรานในครั้งนี้ ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเศร้าสลดพระทัยเป็นอย่างยิ่ง จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานศพ “ย่าเหล” เป็นอย่างดี และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอนุสาวรีย์ “ย่าเหล” ขึ้น ณ บริเวณด้านหน้าพระตำหนักชาลีมงคลอาสน์หล่อด้วยโลหะรมดำยืนอยู่บนแท่นไว้หน้าพระตำหนักนี้ และทรงพระราชนิพนธ์คำไว้อาลัย ซึ่งออกมาจากความรู้สึกส่วนลึกของพระราชหฤทัยของพระองค์จารึกไว้บนแผ่นโลหะรมดำใต้อนุสาวรีย์แห่งนี้ด้วย

ทับเจริญ

ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นบ้านพักเจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล.เพ็ญ พึ่งบุญ) เจ้ากรมมหาดเล็กหลวง ปัจจุบันมหาวิทยาลัยศิลปากรใช้ เป็นที่ตั้งของสถาบันวัฒนธรรมภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

เรือนพระชนนศวร

เป็นเรือนที่สวยงามมาก มีศาลาเล็กๆ บนเนินดินริมน้ำ มีการสันนิษฐานว่าเป็นบ้านพักของเจ้ากรมพระคลังข้างที่ ในสมัยต้นรัชกาล คือ พระยาสุภกรบรณสาร (นุ้ม วสุธาร) และสมัยปลายรัชกาล คือ พระยาบริบูรณ์ราชสมบัติ (ม.ร.ว.มุล ดารากร) เรือนหลังนี้ได้มีการบูรณะตัวเรือนให้สวยงามมาโดยตลอด และในปีพุทธศักราช 2536 สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้คัดเลือกให้เรือนพระชนนศวรได้รับรางวัลดีเด่นด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย

เรือนพระกรรมศักดิ์

เป็นเรือนที่พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี เคยประทับเมื่อทรงพระเยาว์ ปัจจุบันอยู่ในอาณาเขตของมหาวิทยาลัยศิลปากร

เรือนพระนนทิการ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเรือนพักของเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล) เสนาบดีกระทรวงวัง ข้าราชการบริหารคนสำคัญใช้เป็นที่พักเมื่อตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาพระราชวังสนามจันทร์ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ใช้เป็นที่พักของผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม

นอกจากนี้ ยังมีเรือนพระคฤหบดี เรือนพระเอกทันต์ เรือนพระกรรติเกษะ เรือนพระนนทิสเน เรือนสุภรัถย์ เรือนชาวที่ เรือนที่พักของศรีรัถย์ เรือนที่พักพระตำรวจหลวง เรือนพระธรณี เรือนพระสุภักดิ์ เรือนพระอัศวิน ซึ่งเป็นเรือนข้าราชการทั้งหลายในพระราชวังสนามจันทร์สร้าง

ด้วยไม้สักอย่างงดงาม ช่อระบายลม และลูกกรงระเบียงจลุลักษณ์อย่างประณีตงดงาม ความเด่นเป็นสง่า ปกติเรือนข้าราชการมักจะมีชื่อเป็นชื่อเทพเจ้าในศาสนาฮินดู ดังที่กล่าวแล้วว่ามีเรือนพระกรรมศักดิ์ เรือนพระนนทิการ เรือนพระชนเสวร และยังมีเรือนอื่นๆ ที่มีได้กล่าวถึง เช่น เรือนเอกทันต์ (ชื่อหนึ่งของพระคเณศวร) เรือนพระอัศวิน (เทพเจ้าฝ่าแผลรูปงาม) เรือนพระธรณี เรือนพระคงคา เป็นต้น ทั้งนี้ชื่อเจ้าของผู้พักอาศัยเดิมทุกๆ หลัง ตำแหน่งหน้าที่การงาน บรรดาศักดิ์หรือสกุล ล้วนมีความสัมพันธ์กัน ชื่อต่างๆ ในพระราชวังสนามจันทร์ อันได้แก่ชื่อพระที่นั่ง พระตำหนัก ชื่อเรือนต่างๆ ถนน สะพาน ล้วนเป็นชื่อพระราชทาน ทั้งสิ้น แสดงถึงพระอัจฉริยภาพอันสูงยิ่งทางด้านภาษาและวรรณคดีทั้งไทยและต่างประเทศ และความแตกฉานลึกซึ้งในเรื่องเทพเจ้าในศาสนาฮินดู ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมขอพระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

พระราชวังสนามจันทร์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เป็นค่ายหลวงเป็นที่ซ้อมรบเสือป่าและพักพลเสือป่า เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับป้องกันประเทศในยามคับขันดังกล่าวแล้ว ปกติจะแปรพระราชฐานมาประทับระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคม อันเป็นฤดูแล้งเหมาะแก่การซ้อมรบ นอกจากการซ้อมรบเสือป่า ซึ่งบางทีก็มีการซ้อมรบทหาร และตำรวจร่วมด้วย ทรงประกอบพระราชกรณียกิจพิเศษอื่นๆ รวมทั้งพระราชกรณียกิจปกติทำนองเดียวกับที่ทรงประกอบอยู่ในพระนคร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับต่างประเทศเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความปลอดภัยแก่ประเทศและเพื่อความเข็มบ่าเข็มไหล่กับประเทศตะวันตก ขณะประทับที่พระราชวังสนามจันทร์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทูตานุทูตและบุคคลสำคัญชาวต่างประเทศเข้าเฝ้าอยู่เสมอ

พระราชกรณียกิจที่ทรงประกอบอยู่เป็นประจำและแสดงพระอัจฉริยภาพเป็นพิเศษคือทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรม ณ พระราชวังสนามจันทร์แห่งนี้ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงให้กำเนิดวรรณคดีสำคัญของชาติหลายเรื่อง เช่น เรื่องท้าวแสนปม และทรงแปล โรมิโอและจูเลียตของเชกสเปียร์ เป็นต้น นอกจากนี้เวลาเย็นมักจะโปรดให้มีกีฬาและกรีฑาต่างๆ พระองค์ประทับอยู่ที่นั่นหรือพระตำหนักใด ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เล่นในสนามหญ้าที่นั่น หรือพระตำหนักนั้น กีฬาบางประเภท เช่น ราวด์เตอร์ มักจะทรงร่วมเล่นด้วย แต่บางประเภทก็จะประทับทอดพระเนตร บางเย็นจะทรงกระเชียงเรือไปรอบๆ คูพระราชวัง แล้วเสด็จขึ้นเสวยน้ำชาที่เขาดินหลังพระตำหนักทับแก้ว เวลากลางคืนมักทรงซ้อมละครและทรงเล่นละคร บางคืนก็จะทรงซ้อมรบเสือป่าตอนหัวค่ำ และทรงซ้อมละครตอนดึก นอกนั้นก็มีการเล่นดัมพ์แควมโบ ภาพยนตร์ ดนตรี ไร่ ระบาย ลีเก และลำตัด เป็นต้น พระราชวังสนามจันทร์ ในสมัยที่พระมหาธีรราชเจ้าประทับอยู่นั้นจึงเต็มไปด้วยชีวิตจิตใจ

พระราชวังสนามจันทร์ มีประวัติความเป็นมาอย่างงดงาม ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรม สิ่งก่อสร้างบางชิ้นแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เช่น พระที่นั่งวัชรนิรมยา พระตำหนักทับขวัญ พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ เป็นต้น ก็จะเป็นสมบัติของชาติซึ่งอนุชนรุ่นหลังจะได้ภาคภูมิใจต่อไป งานสถาปัตยกรรมบางชิ้นก็มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งจะหาจากที่ไหนไม่ได้อีก เช่น พระตำหนักชาลิมงคลอาสน์ เป็นต้น

2.7 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ลำพอง ศรีทับทิม (2538) ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพบริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแควจังหวัดกาญจนบุรีพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยยังมีความพึงพอใจกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติบริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแคว และพบว่าอายุ สถานภาพ การสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ จังหวัดที่อยู่อาศัย ประเภทของกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวนที่พักต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ศศิธร จันดำ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดสวนสัตว์ในเขตเมืองในทัศนะของผู้ใช้บริการ : กรณีศึกษาสวนสัตว์ดุสิต พบว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะทางเศรษฐกิจ/สังคม ได้แก่ รายได้ อาชีพ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม / การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสวนสัตว์ดุสิต กับความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการสวนสัตว์ ดุสิต พบว่า อายุ รายได้ อาชีพ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม / การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสวนสัตว์ดุสิตของประชาชนมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการสวนสัตว์ดุสิต ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงสวนสัตว์ดุสิต ซึ่งเห็นว่าควรพัฒนาหรือปรับปรุงมากที่สุด สามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านจัดแสดงสัตว์ ด้านการบริการ และรองลงมาได้แก่ การขยายพื้นที่ให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว และให้สัตว์มีที่อยู่ใกล้ธรรมชาติไม่แออัดจนเกินไป ควรย้ายสัตว์ไปอยู่พื้นที่บริเวณชานเมืองที่เดินทางสะดวก ควรอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและต้นไม้ไว้โดยจัดบริเวณให้ร่มรื่น สวยงาม และเป็นระเบียบ นำพักผ่อน ตลอดจนหาพันธุ์ไม้ป่า ไม้หายากมาปลูกให้ประชาชนได้ศึกษา ควรจัดให้มีที่จอดรถเป็นสัดส่วน มีระเบียบ และจอดรถได้มากขึ้น จัดหาสัตว์ป่าที่หายากมาให้ศึกษาและเพิ่มจำนวนสัตว์ให้มากขึ้น

พัชราภา ลากลือชัย (2546) ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และตลาดน้ำท่าคา จังหวัด

สมุทรสงคราม พบว่านักท่องเที่ยวเพศหญิงเดินทางมาท่องเที่ยวตลาดน้ำท่าคา และตลาดน้ำดำเนินสะดวกมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 15-25 สถานภาพโสด การศึกษาอยู่ระดับมัธยม และปวช. อาชีพเป็นพนักงานเอกชน และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 6500 บาท ลักษณะการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวกและตลาดน้ำท่าคา มีความคล้ายคลึงกัน โดยพบว่าส่วนใหญ่ต้องการพักผ่อน เป็นแรงจูงใจในการท่องเที่ยวมีโอกาสท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ นักท่องเที่ยวจะร่วมเดินทางมาจับจองที่นอนมากที่สุด ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวกและตลาดน้ำท่าคาแตกต่างกัน โดยระดับความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำท่าคาสูงกว่าระดับความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก และให้ความสำคัญกับสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในตลาดน้ำมากที่สุด ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ พาหนะที่ใช้ในการเดินทางที่แตกต่างกัน ส่วนการรับรู้ข่าวสารจากนิตยสาร/วารสาร บุคคลในครอบครัว เพื่อเพื่อนบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำท่าคา ได้แก่ อายุที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้มีอายุน้อยจะมีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก การรับรู้ข่าวสารจากเพื่อน/เพื่อนบ้าน และความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำท่าคา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับความพึงพอใจ

ศกาวรรณ นุชพันธ์ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.16 อายุระหว่าง 20-30 ปี ร้อยละ 35.59 ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 43.69 มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 31.98 รายได้ต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท ร้อยละ 28.38 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจในด้านการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารของบุคลากรที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว และด้านการประชาสัมพันธ์ตามลำดับ ส่วนด้านการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ เป็นอันดับสุดท้าย

อุษณีย์ ศรีภูมิ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวทัศนศึกษาในเขตฐานทัพเรือสัตหีบ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในเขตฐานทัพเรือสัตหีบในระดับดีมาก ในเรื่องของความสะดวกในการเดินทาง ความสะดวกในการผ่านเข้าออก ความสวยงามของสภาพแวดล้อม การรักษาความปลอดภัยในระดับดี การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การประชาสัมพันธ์ การจัดเจ้าหน้าที่ระลึกลับ ความคิดเห็นต่อกิจกรรมทัศนศึกษา ที่ได้ไปเยี่ยมชมโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เรียงตามลำดับความคิดเห็น

ในเชิงบวก ดังนี้ การเยี่ยมชมศูนย์อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางทะเลการทำศศึกษาบริเวณอ่าวสัตหีบ และกิจการสโมสรเรือใบ สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าปัจจัยด้านอายุและระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ เพศ สถานภาพ อาชีพ รายได้ ที่แตกต่างกันไม่มีผลให้มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ฉัตรสุดา อู่เนื่อง (2546) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม โดยการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวชมโบราณสถานเวียงกุมกาม จำนวน 300 ราย สถิติใช้ในการศึกษาได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่าถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวกับครอบครัวและมาเป็นครั้งมากที่สุด ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโบราณสถานเวียงกุมกามจากคำบอกเล่าของเพื่อนและญาติ และสาเหตุที่มาเที่ยวเนื่องจากต้องการทราบถึงประวัติของท้องถิ่นมากที่สุด นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังเห็นว่าฤดูกาลมีผลกระทบต่อกรท่องเที่ยว มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเยี่ยมชมครั้งละน้อยกว่า 500 บาท

การศึกษาด้านปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวได้กำหนดปัจจัยที่ทำการศึกษา 10 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านราคา การคมนาคม สถานที่พักผ่อน ร้านอาหาร การบริการด้านธุรกิจการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจ ความสามารถในการพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้ ของที่ระลึก ความปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกอื่นๆ เช่น ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวค่อนข้างมาก ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อน เช่น ไม่มีสถานที่พักผ่อนเพียงพอ ไม่มีบริการห้องน้ำและบริการน้ำดื่มเป็นต้น ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจ เช่น สภาพแวดล้อมหรือชุมชนรอบๆ ไม่ค่อยดี สิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เพียงพอกับความต้องการเป็นต้น

ประวัติ เสมติ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน : ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม วัตถุประสงค์ศึกษาความคิดเห็น ของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ประชาชน อายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่เข้ามาภายในบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ จำนวน 400 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (statistical Package for Social Science) โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง การผันแปรทางเดียว และการวิเคราะห์การผันแปรและการวิเคราะห์การจำแนกหมู่ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์ผันแปร พบว่าการให้คุณค่า

โบราณสถาน ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานมีผลต่อความคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เพศ อายุ มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน การใช้ประโยชน์จากพระราชวังสนามจันทร์ที่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายมีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลายหรือเทียบเท่า ประกอบอาชีพรับจ้าง/ทำงานบริษัท ไม่เคยไปเที่ยว/ทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน ใช้ประโยชน์จากบริเวณพระราชวังสนามจันทร์เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อน/เป็นสถานที่ศึกษา และมีระดับการให้คุณค่าโบราณสถานสูง เห็นด้วยกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์มากกว่ากลุ่มอื่น ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชน นักท่องเที่ยวและไกด์/มัคคุเทศก์ ฯลฯ รวมทั้งควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชน/เยาวชนหรือนักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของโบราณสถาน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน

จุพินทิพา ชนะพลไกร (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ตามอัยาศัยเกี่ยวกับนิทรรศการของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ตามอัยาศัยเกี่ยวกับนิทรรศการของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ทั้งหมด 12 นิทรรศการในด้านต่างๆ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านจัดกิจกรรม และด้านรูปแบบการจัดแสดง จำแนกตามตัวแปรที่แตกต่างกันคือ ภูมิภาค เพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนผู้ชมนิทรรศการของศูนย์วิทยาศาสตร์จำนวน 600 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ยคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า T-test และค่า F-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ชมนิทรรศการมีความคิดเห็นต่อภาพรวมของเนื้อหา และด้านรูปแบบการจัดการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 12 นิทรรศการ ได้แก่ นิทรรศการสื่อสารดาวเทียม หุ่นยนต์ เปิดโลกพลังงาน ประวัติเวลา ทองแดน ปีโตเลียม วิทยาศาสตร์ชีวภาพ โลกคอมพิวเตอร์ โลกคิกคำบรรพ์ ฟอสซิลมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ โลกของแมลง ส่วนด้านกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 10 นิทรรศการ ส่วนอีก 2 นิทรรศการ ได้แก่ นิทรรศการประวัติศาสตร์ และนิทรรศการฟอสซิล มีด้านจัดกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ชมนิทรรศการตามภูมิภาคต่างกัน ได้แก่ ภูมิภาค เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน ใน แต่ละนิทรรศการทั้งหมด 12 นิทรรศการ พบว่า ใน

ภาพรวมผู้ชมที่มีภูมิหลังต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในรายข้อใหญ่ แต่เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้านมักไม่ค่อยแตกต่าง

ศรินทิรา ปัทมาคม (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภัณฑารักษ์ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภัณฑารักษ์ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มประชากร คือ ผู้บริหารและภัณฑารักษ์ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่คัดเลือก 96 แห่งประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียน 69 คนและครูศิลปศึกษา 84 คน เครื่องมือในการทำการวิจัยเป็น แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคำตอบ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผนการใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ด้านหลักการและความสำคัญของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับโรงเรียน 3) ด้านการดำเนินงาน ใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 4) ด้านผลที่คาดหวัง จากการใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ยังมีประชากรจากทั้งสองสถาบันยังต้องการสนับสนุนในด้านการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ความชำนาญในการใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อการสอนศิลปศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

เสาวลักษณ์ จันทราสกุล (2546) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การสร้างและทดลองใช้คู่มือท่องเที่ยวโบราณสถานในเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม เป็นการศึกษาเพื่อสร้างและทดลองใช้คู่มือท่องเที่ยวโบราณสถานในเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม พร้อมทั้งหาประสิทธิภาพของคู่มือดังกล่าวด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวไทย คุณภาพคู่มือจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ใช้คู่มือท่องเที่ยวฯ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเป็นนักท่องเที่ยวไทยที่เข้าเที่ยวชมพระราชวังสนามจันทร์ ซึ่งสุ่มเลือกแบบบังเอิญจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา แสดงด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ฐานนิยม ใช้สถิติวิเคราะห์ t-test เพื่อทดสอบผลก่อนและหลังการทดลองใช้คู่มือท่องเที่ยวฯ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลังการอ่าน

หนังสือคู่มือท่องเที่ยว สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนการอ่าน หนังสือคู่มือท่องเที่ยวฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่านักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องโบราณสถานในเขตพระราชวังเพิ่มมากขึ้นจากการอ่านคู่มือท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นคู่มือที่น่าสนใจ มีความพึงพอใจคู่มือท่องเที่ยวฯ มาก และส่วนใหญ่ระบุว่ามีความต้องการคู่มือท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในสถานที่อื่นๆ ด้วย และเห็นว่าคู่มือท่องเที่ยวฉบับนี้มีคุณค่าสาระที่เหมาะสมและควรเผยแพร่ต่อไป

กล่าวโดยสรุปจากแนวคิด เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่าการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการและต่อเนื่องตลอดชีวิตและแหล่งการเรียนรู้นับเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งการกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ซึ่งสถาบันทางสังคม ได้แก่ สำนักพระราชวัง ได้จัดให้พระราชวังสนามจันทร์ หรือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 6 เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมที่มีหลากหลายทั้งแบบไทยและแบบตะวันตก ที่เชื่อมโยงกับสถานศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย และเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าชม ศึกษา ค้นคว้า ตลอดจนการจัดกิจกรรมและการบริการในด้านต่างๆ อำนวยความสะดวกในการเข้าใช้บริการ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์โดยนำสาระของแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการมาเป็นฐานในการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการงานบริการแหล่งการเรียนรู้ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปเป็นผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ การเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 150 คน ได้แก่ นักเรียน จำนวน 50 คน นักศึกษา จำนวน 50 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 50 คน

3.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยจะได้ทำการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ โดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นแบบสอบถาม โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบ่งเป็น เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ได้แก่ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นที่ได้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ได้แสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติม

เกณฑ์การให้คะแนนและแปลความหมาย

สำหรับคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งช่วงวัดระดับเป็น 5 ช่วง และมีการกำหนดน้ำหนักของคะแนน ดังนี้

ระดับความพึงพอใจมากที่สุด	5	คะแนน
ระดับความพึงพอใจมาก	4	คะแนน
ระดับความพึงพอใจปานกลาง	3	คะแนน
ระดับความพึงพอใจน้อย	2	คะแนน
ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด	1	คะแนน

กำหนดเป็นเกณฑ์คะแนนได้ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2532)

4.50 – 5.00	คะแนน	หมายถึง	ผู้รับบริการที่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด
3.50 – 4.49	คะแนน	หมายถึง	ผู้รับบริการที่มีระดับความพึงพอใจมาก
2.50 – 3.49	คะแนน	หมายถึง	ผู้รับบริการที่มีระดับความพึงพอใจปานกลาง
1.50 – 2.49	คะแนน	หมายถึง	ผู้รับบริการที่มีระดับความพึงพอใจน้อย
1.00 – 1.49	คะแนน	หมายถึง	ผู้รับบริการที่มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ได้ดำเนินการสร้างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การบริการ แห่งการเรียนรู้และแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์
2. รวบรวมสาระเนื้อหาจากการศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย
3. สร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ของความพึงพอใจ 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ศึกษานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านเพื่อตรวจสอบ แนะนำ และปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบสอบถามปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมสารนิพนธ์อีกครั้ง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการตามลำดับ ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต เพื่อขออนุญาตจากเลขาธิการสำนักพระราชวังในการแจกแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติ SPSS for Windows (Statistical package for Windows) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 0.05 โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.4.1 ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวจำแนกตามภูมิภาคหลัง สภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และนำข้อมูลมาหาความถี่และร้อยละ

3.4.2 สถิติขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

3.4.3 สถิติที่ใช้ทดสอบค่าเฉลี่ยความแตกต่างของประชากรที่เป็นอิสระต่อกัน 2 กลุ่ม คือ Independent Samples t-test

3.4.4 สถิติทดสอบค่าเฉลี่ยความแตกต่างของประชากรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : Anova หรือ f-test) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธี Scheffe' นำเสนอผลการศึกษาโดยการพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์” จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งครอบคลุมข้อมูลภูมิหลังของผู้รับบริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำเสนอเป็น 3 ส่วน โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามภูมิหลังของผู้รับบริการ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ภูมิหลังของผู้รับบริการ

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์จากผู้รับบริการ

4.1 ภูมิหลังของผู้รับบริการ

ข้อมูลภูมิหลังของผู้รับบริการ ซึ่งตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลภูมิหลัง สภาพของผู้รับบริการ

ข้อมูลภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	57	38
หญิง	93	62
รวม	150	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
15-17 ปี	29	19.3
18-30 ปี	72	48.0
31-40 ปี	14	9.3
41-50 ปี	13	8.7
51 ปี ขึ้นไป	22	14.7
รวม	150	100.0
สถานภาพ		
กลุ่มนักเรียน	50	
กลุ่มนักศึกษา	50	
กลุ่มบุคคลทั่วไป	50	
รวม	150	
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	0	0
ระดับประถมศึกษา	0	0
ระดับมัธยมศึกษา	50	33.3
ระดับอนุปริญญา	2	1.3
ระดับปริญญาตรี	85	56.7
สูงกว่าปริญญาตรี	13	8.7
รวม	150	100.0
อาชีพ		
นักเรียน	50	33.3
นักศึกษา	50	33.3
ข้าราชการ/พนักงาน/รัฐวิสาหกิจ	33	22.0
พนักงานเอกชน	15	10.0
รับจ้างทั่วไป	2	1.4
รวม	150	100.0

ข้อมูลทั่วไปของผู้รับบริการ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่า

ด้านเพศ ประกอบด้วย เพศชาย จำนวน 57 คน เพศหญิง จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 และ 62.0 ตามลำดับ

ด้านอายุ เป็นผู้ที่มียุ่ช่วง 18-30 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.0 ซึ่งมีสถานภาพ เป็นนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาได้แก่ อายุ 15-17 ปี อายุ 51 ปีขึ้นไป อายุ 31-40 ปี และ อายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.3 14.7 9.3 และ 8.7 จำนวน 57 คน ตามลำดับ

ด้านสถานภาพ กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพเป็นนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป กลุ่มละ 50 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33

ด้านระดับการศึกษา มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช. คิดเป็นร้อยละ 33.3 ส่วนระดับสูงกว่าปริญญาตรี และระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. มีจำนวนน้อย คิดเป็นร้อยละ 8.7 และ 1.3 ตามลำดับ

ด้านอาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพนักเรียนและมีอาชีพนักศึกษา มีจำนวนเท่ากัน คือ 50 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาได้แก่ ข้าราชการ/พนักงาน/รัฐวิสาหกิจ พนักงานเอกชน และ รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 22.0 10.0 และ 1.4 ตามลำดับ

4.2 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ผู้วิจัยได้สอบถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้รับบริการแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีต่องานบริการการศึกษา แหล่งเรียนรู้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสาระของแหล่งเรียนรู้ ด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านการให้บริการ และด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้
พระราชวังสนามจันทร์

งานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้ 4 ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ พึงพอใจ
1. ด้านสาระแห่งการเรียนรู้	4.10	0.645	มาก
2. ด้านรูปแบบการจัดแสดง	4.03	0.554	มาก
3. ด้านการให้บริการ	3.60	0.596	มาก
4. ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม	4.38	0.472	มาก
รวม	4.03	0.448	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ มีความพึงพอใจในระดับมากในทุกด้านกิจกรรม โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม ด้านสาระแห่งการเรียนรู้ ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวัง
สนามจันทร์ จำแนกตามเพศ

งานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้ 4 ด้าน	เพศ				t-test	P Value
	ชาย		หญิง			
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.		
1. ด้านสาระแห่งการเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม)	4.08	0.584	4.11	0.683	0.064	0.80
2. ด้านรูปแบบการจัดแสดง	4.04	0.582	4.03	0.539	0.000	0.994
3. ด้านการให้บริการ	3.65	0.654	3.57	0.559	0.611	0.436
4. ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม	4.36	0.475	4.39	0.473	0.155	0.695
รวม	4.03	0.483	4.03	0.428	0.004	0.947

จากตารางที่ 4.3 เมื่อพิจารณาถึงความพึงพอใจของผู้ใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชาย

และเพศหญิงมีความพึงพอใจด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาระแห่งการเรียนรู้ ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ

จากการทดสอบความแตกต่างของความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการ การศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจไม่ต่างกัน

ตารางที่ 4.4 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวัง สนามจันทร์ จำแนกตามอายุ

งานบริการการศึกษา แห่ง เรียนรู้ 4 ด้าน	อายุ					F- test	P Value
	15-17ปี	18-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51ปีขึ้นไป		
	ค่าเฉลี่ย S.D.	ค่าเฉลี่ย S.D.	ค่าเฉลี่ย S.D.	ค่าเฉลี่ย S.D.	ค่าเฉลี่ย S.D.		
1.ด้านสาระแห่งการเรียนรู้	4.26 0.723	4.00 0.617	3.80 0.341	3.94 0.695	4.49 0.564	4.143	0.003*
2.ด้านรูปแบบการจัดแสดง	4.25 0.487	4.00 0.581	3.70 0.435	3.85 0.357	4.15 0.585	3.297	0.003*
3.ด้านการให้บริการ	3.94 0.501	3.60 0.604	3.27 0.494	3.20 0.346	3.59 0.628	5.566	0.000*
4.ด้านกายภาพและ สภาพแวดล้อม	4.61 0.325	4.37 0.486	4.13 0.487	4.16 0.438	4.38 0.489	3.674	0.007*
รวม	4.27 0.370	3.99 0.452	3.73 0.381	3.79 0.333	4.15 0.446	5.817	0.000*

* หมายถึง P Value < .05

ตารางที่ 4.4 พบว่า ทุกกลุ่มอายุ มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาระแห่งการเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านรูปแบบการจัดแสดง และ ด้านการให้บริการ ตามลำดับ

จากการทดสอบความแตกต่างของความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษา แห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามอายุที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน จะมีความพึงพอใจในทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยในระหว่าง 2 กลุ่มอายุ

เมื่อทำการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีการทดสอบแบบจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons test) โดยค่าสถิติ LSD (Least Significance Different's Method) พบว่า

ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ กลุ่มอายุที่มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ กลุ่มอายุ 15-17 ปี มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุ 31-40 ปี และ กลุ่มอายุ 18-30 ปี มีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไป และ กลุ่มอายุ 31-40 ปี มีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไป และกลุ่มอายุ 41-50 ปีมีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไป

ด้านรูปแบบการจัดแสดง กลุ่มอายุที่มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ กลุ่มอายุ 15-17 ปี มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุ 18-30 ปี กลุ่มอายุ 31-40 ปี และกลุ่มอายุ 41-50 ปี นอกจากนี้กลุ่มอายุ 31-40 ปี มีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไป

ด้านการให้บริการ กลุ่มอายุที่มีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ กลุ่มอายุ 15-17 ปี มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ ทั้งหมด กลุ่มอายุ 18-30 ปี มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุ 31-40 ปี และกลุ่มอายุ 41-50 ปี ในขณะที่กลุ่มอายุ 41-50 ปี มีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไป

ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม กลุ่มอายุที่มีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ กลุ่มอายุ 15-17 ปี มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุ 18-30 ปี กลุ่มอายุ 31-40 ปี กลุ่มอายุ 41-50 ปี และกลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไป

ในภาพรวม กลุ่มอายุที่มีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ กลุ่มอายุ 15-17 ปี มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุ 18-30 ปี กลุ่มอายุ 31-40 ปี และกลุ่มอายุ 41-50 ปี กลุ่มอายุ 18-30 ปี มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุ 31-40 ปี กลุ่มอายุ 31-40 ปี มีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไป กลุ่มอายุ 41-50 ปี มีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 4.5 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามสถานภาพ

งานบริการการศึกษา แห่งการเรียนรู้ 4 ด้าน	สถานภาพของผู้รับบริการ						F-test	P value
	นักเรียน		นักศึกษา		บุคคลทั่วไป			
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.		
1. ด้านสาระแห่งการเรียนรู้	4.18	0.740	3.98	0.547	4.13	0.629	1.340	0.265
2. ด้านรูปแบบการจัดแสดง	4.21	0.548	3.96	0.550	3.92	0.528	4.061	0.019*
3. ด้านการให้บริการ	3.83	0.674	3.59	0.477	3.39	0.545	7.407	0.001*
4. ด้านกายภาพและ สภาพแวดล้อม	4.61	0.357	4.28	0.479	4.24	0.485	10.543	0.000*
รวม	4.21	0.434	3.96	0.415	3.922	0.446	6.637	0.002*

* หมายถึง P Value < 0.05

ตารางที่ 4.5 เมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นจำแนกตามกลุ่มผู้รับบริการ 3 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป พบว่า กลุ่มนักศึกษา และประชาชนทั่วไป มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาระแห่งการเรียนรู้ ด้านรูปแบบการจัดแสดง และ ด้านการให้บริการ ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มนักเรียนมีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านสาระแห่งการเรียนรู้ และ ด้านการให้บริการ ตามลำดับ

จากการทดสอบความแตกต่างของความพึงพอใจผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามสถานภาพ 3 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกันจะมีความพึงพอใจในด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านการให้บริการ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยในระหว่าง 2 กลุ่มสถานภาพ สำหรับด้านสาระแห่งการเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) พบว่า กลุ่มที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อทำการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีการทดสอบแบบจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons test) โดยค่าสถิติ LSD (Least Significant Different's Method) พบว่า

ด้านรูปแบบการจัดแสดง กลุ่มผู้รับบริการที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา และบุคคลทั่วไป

ด้านการให้บริการ กลุ่มผู้รับบริการที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจต่อการรับบริการ จากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษาและบุคคลทั่วไป

ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม กลุ่มผู้รับบริการที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา และบุคคลทั่วไป

ในภาพรวม กลุ่มผู้รับบริการที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา และบุคคลทั่วไป

ตารางที่ 4.6 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามระดับการศึกษา

งานบริการการศึกษา แหล่งเรียนรู้ 4 ด้าน	ระดับการศึกษา				F-test	P Value
	มัธยมศึกษา หรือ เทียบเท่า ปวช	ระดับ อนุปริญญา หรือ ปวส	ระดับ ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี		
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย		
	S.D.	S.D.	S.D.	S.D.		
1. ด้านสาระแหล่ง เรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จาก การมาเยี่ยมชม)	4.19 0.740	4.50 0.707	4.05 0.585	4.02 0.645	0.780	0.507
2. ด้านรูปแบบการจัด แสดง	4.21 0.548	4.60 0.566	3.92 0.528	4.00 0.566	3.791	0.012*
3. ด้านการให้บริการ	3.83 0.675	4.20 1.131	3.50 0.498	3.31 0.520	5.325	0.002*
4. ด้านกายภาพและ สภาพแวดล้อม	4.61 0.357	5.00 0.000	4.27 0.462	4.08 0.526	10.009	0.000*
รวม	4.21 0.434	4.58 0.601	3.94 0.414	3.85 0.461	6.160	0.001*

* หมายถึง P Value < 0.05

ตารางที่ 4.6 พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช.4.และระดับอนุปริญญาหรือ ปวส มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) และด้านการให้บริการ ตามลำดับ ในขณะที่ กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านรูปแบบการจัดแสดง และ ด้านการให้บริการ ตามลำดับ

จากการทดสอบความแตกต่างของความพึงพอใจผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามระดับการศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีที่ระดับการศึกษาต่างกันจะมีความพึงพอใจในด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านการให้บริการ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยในระหว่าง 2 กลุ่มระดับการศึกษา สำหรับด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) พบว่า กลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อทำการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีการทดสอบแบบจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons test) โดยค่าสถิติ LSD (Least Significance Different's Method) พบว่า

ด้านรูปแบบการจัดแสดง กลุ่มผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช.มีความพึงพอใจมากกว่าระดับปริญญาตรี

ด้านการให้บริการ กลุ่มผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการรับบริการ จากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช.มีความพึงพอใจมากกว่าระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี

ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม กลุ่มผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการรับบริการ แหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช. มีความพึงพอใจมากกว่าระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในขณะที่ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส มีความพึงพอใจมากกว่าระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีข้อสังเกต จากการที่ผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษามีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจเท่ากับ 5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0 แสดงว่าผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาอนุปริญญาหรือ ปวส ทุกคนที่ตอบแบบสอบถามเห็นพ้องต้องกันว่ามีความพึงพอใจด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมในระดับมากที่สุด

ในภาพรวม กลุ่มผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช.มีความพึงพอใจมากกว่าระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในขณะที่ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส.มีความพึงพอใจมากกว่าระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี

ตารางที่ 4.7 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามอาชีพ

งานบริการการศึกษา แหล่งเรียนรู้ 4 ด้าน	อาชีพ					F-test	P Value
	นักเรียน	นักศึกษา	ข้าราชการ / พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	พนักงาน เอกชน	รับจ้างทั่วไป		
	ค่าเฉลี่ย S.D.	ค่าเฉลี่ย S.D.	ค่าเฉลี่ย S.D.	ค่าเฉลี่ย S.D.	ค่าเฉลี่ย S.D.		
1. ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม)	4.19 0.740	3.98 0.548	4.32 0.587	3.79 0.558	3.50 0.424	3.147	0.016*
2. ด้านรูปแบบการจัดแสดง	4.21 0.549	3.96 0.551	4.05 0.515	3.73 0.505	3.40 0.000	3.477	0.010*
3. ด้านการให้บริการ	3.82 0.675	3.59 0.477	3.54 0.555	3.12 0.391	2.80 0.000	5.923	0.000*
4. ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม	4.61 0.358	4.28 0.479	4.29 0.497	4.17 0.459	3.80 0.283	6.015	0.000*
รวม	4.21 0.434	3.95 0.415	4.05 0.424	3.70 0.385	3.37 0.177	6.207	0.000*

* หมายถึง P Value < 0.05

ตารางที่ 4.7 พบว่า กลุ่มที่มีอาชีพนักศึกษา และพนักงานเอกชน มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ ด้านรูปแบบการจัดแสดง และ ด้านการให้บริการ ตามลำดับ กลุ่มที่มีอาชีพนักเรียน มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ ด้านการให้บริการ ตามลำดับ กลุ่มที่มีอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจมีความพึงพอใจในด้านสาระแหล่ง

เรียนรู้ มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ กลุ่มที่มีอาชีพรับจ้าง มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ

จากการทดสอบความแตกต่างของความพึงพอใจผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษา แหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามอาชีพที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน จะมีความพึงพอใจในทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยในระหว่าง 2 กลุ่มอาชีพ

เมื่อทำการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีการทดสอบแบบจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons test) โดยค่าสถิติ LSD (Least Signifcane Different's Method) พบว่า

ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ กลุ่มอาชีพที่มีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ต่างกัน ได้แก่ นักเรียน มีความพึงพอใจมากกว่าพนักงานเอกชน กลุ่มนักศึกษา มีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มที่มีอาชีพเป็นพนักงานเอกชน

ด้านรูปแบบการจัดแสดง กลุ่มอาชีพที่มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ต่างกัน ได้แก่ นักเรียน มีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา กลุ่มอาชีพพนักงานเอกชน และอาชีพรับจ้างทั่วไป

ด้านการให้บริการ กลุ่มอาชีพที่มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ต่างกัน ได้แก่ นักเรียน มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่นๆ ทั้งหมด ในขณะที่นักศึกษา มีความพึงพอใจมากกว่าพนักงานเอกชน และอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความพึงพอใจมากกว่าพนักงานเอกชน

ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม กลุ่มอาชีพที่มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ต่างกัน ได้แก่ นักเรียน มีความพึงพอใจมากกว่าทุกกลุ่มอาชีพ

ในภาพรวม กลุ่มอาชีพที่มีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ต่างกัน ได้แก่ นักเรียน มีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา พนักงานเอกชน และอาชีพรับจ้างทั่วไป กลุ่มที่มีอาชีพนักศึกษา มีความพึงพอใจมากกว่าพนักงานเอกชน และกลุ่มที่มีอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความพึงพอใจมากกว่าอาชีพพนักงานเอกชน และผู้ที่รับจ้างทั่วไป

ตารางที่ 4.8 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวัง
สนามจันทร์ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้

งานบริการการศึกษา แหล่งเรียนรู้ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ พึงพอใจ
1.1 ความรู้ที่มีเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์	4.23	0.770	มาก
1.2 ความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน	4.10	0.792	มาก
1.3 ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรม	4.15	0.775	มาก
1.4 ความรู้เกี่ยวกับราชสำนัก ราชประเพณี	3.92	0.764	มาก
1.5 ความรู้ที่ได้รับเกิดการกระตุ้นเตือน ปลุก จิตสำนึก	4.11	0.796	มาก
ภาพรวมด้านสาระแหล่งเรียนรู้	4.10	0.645	มาก

ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ ผู้รับบริการมีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้ที่มีเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรม ความรู้ที่ได้รับเกิดการกระตุ้นเตือนปลุกจิตสำนึก ความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน และความรู้เกี่ยวกับราชสำนัก ราชประเพณี ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวัง
สนามจันทร์ ด้านรูปแบบการจัดแสดง

งานบริการการศึกษา แหล่งเรียนรู้ ด้านรูปแบบการจัดแสดง	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ พึงพอใจ
2.1 การจัดแสดงศิลปกรรม โบราณวัตถุ	4.27	0.791	มาก
2.2 สภาพภูมิทัศน์และ โบราณสถาน	4.46	0.652	มาก
2.3 ความเชื่อมโยงของศิลปกรรม โบราณวัตถุโบราณสถาน	4.26	0.718	มาก
2.4 เทคนิคการถ่ายทอด / อุปกรณ์ สื่อความหมาย	3.93	0.696	มาก
2.5 การแสดง การละเล่น	3.26	0.965	ปานกลาง
ภาพรวมด้านรูปแบบการจัดแสดง	4.03	0.554	มาก

ด้านรูปแบบการจัดแสดง กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ สภาพภูมิทัศน์และโบราณสถาน การจัดแสดงศิลปกรรม โบราณวัตถุ ความเชื่อมโยงของศิลปกรรมโบราณวัตถุโบราณสถาน เทคนิคการถ่ายทอด / อุปกรณ์สื่อความหมาย และการแสดง การละเล่น

ตารางที่ 4.10 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้ พระราชวังสนามจันทร์ ด้านการให้บริการ

งานบริการการศึกษา แหล่งเรียนรู้ ด้านการให้บริการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ พึงพอใจ
3.1 คู่มือ, แผ่นพับ, โปสเตอร์เกี่ยวกับพระราชวัง สนามจันทร์	3.17	0.965	ปานกลาง
3.2 การให้บริการของวิทยากร มัคคุเทศก์	3.99	0.665	มาก
3.3 การบริการของเจ้าหน้าที่	3.75	0.707	มาก
3.4 ช่วงเวลาการเปิดให้บริการ	3.81	0.781	มาก
3.5 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ พระราชวังสนามจันทร์	3.31	0.948	ปานกลาง
ภาพรวมด้านการให้บริการ	3.60	0.596	มาก

ด้านการให้บริการ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การให้บริการของวิทยากร มัคคุเทศก์ ช่วงเวลาการเปิดให้บริการ การบริการของเจ้าหน้าที่ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์ และเอกสารคู่มือ แผ่นพับ โปสเตอร์เกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์

ตารางที่ 4.11 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้
พระราชวังสนามจันทร์ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

งานบริการการศึกษา แห่งเรียนรู้ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ พึงพอใจ
4.1 จัดสภาพสื่อให้เห็นการอนุรักษ์ศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน	4.57	0.583	มากที่สุด
4.2 การจัดการสภาพภูมิทัศน์ภายนอก	4.61	0.612	มากที่สุด
4.3 การจัดการด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้เข้าชม	4.49	0.610	มาก
4.4 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ให้บริการที่จอดรถ ห้องน้ำ ฯลฯ	3.71	0.952	มาก
4.5 ความสะดวก ในการการเดินทางมายังพระราชวังฯ	4.51	0.588	มากที่สุด
ภาพรวม ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม	4.38	0.472	มาก

ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่การจัดการสภาพภูมิทัศน์ภายนอก จัดสภาพสื่อให้เห็นการอนุรักษ์ศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน ความสะดวก ในการการเดินทางมายังพระราชวังฯ การจัดการด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้เข้าชม และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ให้บริการที่จอดรถ ห้องน้ำ ฯลฯ

4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

ตารางที่ 4.12 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้

พระราชวังสนามจันทร์ ข้อเสนอแนะจากผู้รับบริการ

ประเด็นที่เสนอแนะ	จำนวนข้อเสนอแนะ
1. ด้านสาระแหล่งเรียนรู้	3
ปรับเนื้อหาสาระความรู้ให้เข้าใจง่ายขึ้น	3
2. ด้านรูปแบบการจัดแสดง	21
ควรมีป้ายความรู้อธิบายให้ผู้ชมสามารถอ่านเองได้	15
สื่อแสดงน่าจะใช้รูปแบบที่ทันสมัย	6
3. ด้านการให้บริการ	36
ควรมีเอกสารความรู้แจก	18
ควรมีวิทยากรให้ความรู้ทุกจุด	15
อนุญาตให้ถ่ายภาพได้	3
4. ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม	17
เพิ่มจำนวนห้องน้ำ	5
มีที่นั่งพักผ่อนให้เพียงพอ	4
มีจุดจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม	4
มีการจัดวางรองเท้าให้เป็นระเบียบ	2
มีรถรับบริการระหว่างจุด	1
ควรมีป้ายบอกทางให้ชัดเจน	1

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ผู้รับบริการได้ให้ข้อเสนอแนะด้านการให้บริการ รองลงมาได้แก่ด้านรูปแบบการแสดง ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม และด้านสาระแหล่งเรียนรู้ ตามลำดับ นอกจากนี้ ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ควรนำมาปรับปรุงในเรื่อง การแสดง การละเล่น บางครั้งอาจใช้การประยุกต์คำพูด ให้เข้ากับเหตุการณ์ที่ทันสมัย เข้าใจผู้ชม การให้บริการคู่มือ แผ่นพับ โปสเตอร์เกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์ ควรปรับเนื้อหาให้เข้าใจง่าย และมีเอกสารแจกอย่างทั่วถึง การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์ ควรทำในเชิงรุก อาจจะผนวกเป็นแห่งท่องเที่ยวใน โปรแกรมทัวร์ของบริษัทที่รองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์” ครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปการวิจัย

5.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ตามภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

5.1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปเป็นผู้รับบริการจากแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ การเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 150 คน ได้แก่ นักเรียน จำนวน 50 คน นิสิต นักศึกษา จำนวน 50 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 50 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยการศึกษาตามแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากบทที่ 2 โดยแบ่งคำถามเป็น 3 ส่วนต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้รับบริการจากแห่งเรียนรู้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ได้แก่ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นที่เป็นผู้รับบริการจากแหล่งเรียนรู้ได้แสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

3) การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ก) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้ทำการรวบรวมจากผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ มาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์จำนวน 150 ชุด เพื่อเตรียมสำหรับนำมาวิเคราะห์

ข) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 1 มาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละแล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ค) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 2 มาวิเคราะห์แต่ละด้านโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายชื่อและรายค้านำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ง) เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างโดยทำการทดสอบค่าที (T-Test) ค่าเอฟ (F-test) สำหรับกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา การเข้ามศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์หากพบข้อมูลที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธี LSD (Least Significance Different's Method)

จ) นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 มาสรุป แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

5.2 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

5.2.1 ผลศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

1) ภูมิหลังของผู้รับบริการ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 150 คน จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน 57 คน เพศหญิง จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 และ 62.0 ตามลำดับ และเป็นผู้ที่มีอายุช่วง 18-30 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.0 ซึ่งมีสถานภาพเป็นนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาได้แก่ อายุ 15-17 ปี อายุ 31-40 ปี และ อายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.3 14.7 9.3 และ 8.7 จำนวน 57 คน ตามลำดับ ในด้านสถานภาพ กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพเป็นนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป กลุ่มละ 50 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ด้านระดับการศึกษา มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช. คิดเป็นร้อยละ 33.3 ส่วนระดับสูงกว่าปริญญาตรี และระดับอนุปริญญาหรือ

ปวส. มีจำนวนน้อย คิดเป็นร้อยละ 8.7 และ 1.3 ตามลำดับ ด้านอาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพนักเรียนและมีอาชีพนักศึกษา มีจำนวนเท่ากัน คือ 50 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาได้แก่ข้าราชการ/พนักงาน/รัฐวิสาหกิจ พนักงานเอกชน และรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 22.0 10.0 และ 1.4 ตามลำดับ

2) ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ในภาพรวม พบว่า ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากในทุกด้านกิจกรรม โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม ด้านสาระแห่งการเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการตามลำดับ เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า

ด้านสาระแห่งการเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้ที่มีเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรม ความรู้ที่ได้รับเกิดการกระตุ้นเตือนปลูกจิตสำนึก ความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน และความรู้เกี่ยวกับราชสำนักราชประเพณี ตามลำดับ

ด้านรูปแบบการจัดแสดง กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ สภาพภูมิทัศน์และโบราณสถาน การจัดแสดงศิลปกรรม โบราณวัตถุ ความเชื่อมโยงของศิลปกรรมโบราณวัตถุโบราณสถาน เทคนิคการถ่ายทอด / อุปกรณ์ สื่อความหมาย และการแสดง การละเล่น

ด้านการให้บริการ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การให้บริการของวิทยากร มัคคุเทศก์ ช่วงเวลาการเปิดให้บริการ การบริการของเจ้าหน้าที่ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์ และเอกสารคู่มือ แผ่นพับโปสเตอร์เกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์

ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ จัดสภาพสื่อให้เห็นการอนุรักษ์ศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน การจัดการสภาพภูมิทัศน์ภายนอก ความสะดวก ในการการเดินทางมายังพระราชวังฯ การจัดการด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้เข้าชม และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ให้บริการที่จอดรถ ห้องน้ำ ฯลฯ

เมื่อพิจารณาถึงความพึงพอใจของผู้ใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกภูมิหลัง พบว่า

จำแนกตามเพศ กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ และจากการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นของผู้ใช้บริการ แหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน จะมีความพึงพอใจไม่ต่างกัน

จำแนกตามกลุ่มอายุ พบว่า ทุกกลุ่มอายุ มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านรูปแบบการจัดแสดง และ ด้านการให้บริการ ตามลำดับ และจากการทดสอบความแตกต่างของความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ณ แหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามอายุที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน จะมีความพึงพอใจในทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยในระหว่าง 2 กลุ่มอายุ เมื่อทำการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีการทดสอบแบบจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons test) โดยค่าสถิติ LSD (Least Significance Different's Method) พบว่า ในภาพรวมกลุ่มอายุที่มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ กลุ่มอายุ 15-17 ปี มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุ 18-30 ปี กลุ่มอายุ 31-40 ปี และกลุ่มอายุ 41-50 ปี กลุ่มอายุ 18-30 ปี มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุ 31-40 ปี กลุ่มอายุ 31-40 ปี มีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอายุ 51ปีขึ้นไป กลุ่มอายุ 41-50 ปี มีความพึงพอใจน้อยกว่า กลุ่มอายุ 51ปี ขึ้นไป

จำแนกตามสถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกันจะมีความพึงพอใจในด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านการให้บริการ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยในระหว่าง 2 กลุ่มสถานภาพ สำหรับด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) พบว่า กลุ่มที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

เมื่อทำการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีการทดสอบแบบจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons test) โดยค่าสถิติ LSD (Least Significance Different's Method) พบว่า

ด้านรูปแบบการจัดแสดง กลุ่มผู้บริการที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา และบุคคลทั่วไป

ด้านการให้บริการ กลุ่มผู้บริการที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา และบุคคลทั่วไป

ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม กลุ่มผู้รับบริการที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา และบุคคลทั่วไป

ในภาพรวม กลุ่มผู้รับบริการที่มีสถานภาพต่างกันมีความพึงพอใจต่อการรับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา และบุคคลทั่วไป

จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช. และระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) และด้านการให้บริการ ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ และจากการทดสอบความแตกต่างของความพึงพอใจผู้ใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามระดับการศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกันจะมีความพึงพอใจในด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านการให้บริการ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยในระหว่าง 2 กลุ่ม ระดับการศึกษา เมื่อทำการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีการทดสอบแบบจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons test) โดยค่าสถิติ LSD (Least Significance Different's Method) พบว่า ในภาพรวม กลุ่มผู้ใช้บริการที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช. มีความพึงพอใจมากกว่าระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในขณะที่ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. มีความพึงพอใจมากกว่าระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี

จำแนกตามอาชีพ พบว่า กลุ่มที่มีอาชีพนักศึกษา และพนักงานเอกชน มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ กลุ่มที่มีอาชีพนักเรียน มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านการให้บริการ ตามลำดับ กลุ่มที่มีอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจมีความพึงพอใจในด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ กลุ่มที่มีอาชีพรับจ้าง มีความพึงพอใจในด้านกายภาพและ

สภาพแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ และจากการทดสอบความแตกต่างของความพึงพอใจผู้ใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามอาชีพที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกันจะมีความพึงพอใจในทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยในระหว่าง 2 กลุ่มอาชีพ เมื่อทำการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีการทดสอบแบบจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons test) โดยค่าสถิติ LSD (Least Significant Different's Method) พบว่า ในภาพรวม กลุ่มอาชีพที่มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ต่างกัน ได้แก่ นักเรียน มีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา พนักงานเอกชน และอาชีพรับจ้างทั่วไป กลุ่มที่มีอาชีพนักศึกษา มีความพึงพอใจมากกว่าพนักงานเอกชน และกลุ่มที่มีอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความพึงพอใจมากกว่าอาชีพพนักงานเอกชน และผู้ที่มิรับจ้างทั่วไป

5.2.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะ ด้านการให้บริการมากที่สุด 36 ข้อคิดเห็น เช่น ควรมีโอกาสความรู้แจก ควรมีวิทยากรให้ความรู้ทุกจุด และควรอนุญาตให้ถ่ายรูปได้ รองลงมา ได้แก่ ด้านรูปแบบการแสดง 21 ข้อคิดเห็น เช่น ควรมีป้ายความรู้อธิบายให้ผู้ชมสามารถอ่านเองได้ สื่อเสนองานจะใช้รูปแบบที่ทันสมัย ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม 17 ข้อคิดเห็น เช่น เพิ่มจำนวนห้องน้ำ มีที่นั่งพักผ่อนให้เพียงพอ มีจุดจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม มีการจัดวางรองเท้าให้เป็นระเบียบ มีรถรางบริการระหว่างจุด ควรมีป้ายบอกทางให้ชัดเจน และด้านสาระแหล่งเรียนรู้ 3 ข้อคิดเห็น เช่น ปรับเนื้อหาสาระความรู้ให้เข้าใจง่ายขึ้น

5.3 อภิปรายผล

5.3.1 ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

ในภาพรวม พบว่าความคิดเห็นของผู้ใช้บริการจากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากในทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม) ด้านรูปแบบการจัดแสดง และด้านการให้บริการ ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการศึกษาของลำพอง (2533) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยยังมีความพึงพอใจกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติบริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแควในระดับมาก และสอดคล้องกับอุษณีย์ ศรีภูมิ (2544) ที่พบว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในเขตฐานทัพเรือ

สตีบในระดับดีมาก และ ยังสอดคล้องกับจุฬินทิพา ชนะพลไกร (2544) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ตามอักษยาศัยเกี่ยวกับนิทรรศการของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ผู้ชมนิทรรศการมีความคิดเห็นต่อภาพรวมของเนื้อหา และด้านรูปแบบการจัดการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่ไม่สอดคล้องกับผกาวรรณ นุชพันธ์ (2548) ที่ทำการศึกษารื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม พบว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และไม่สอดคล้องกับประวัตติ เสมดี (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน : ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ในระดับปานกลาง

สาเหตุดังกล่าวผู้ศึกษามีความเห็นว่าผลการศึกษาดังกล่าวอาจเนื่องมาจากช่วงเวลาการศึกษาต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาทั้งหมดทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน จะมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน จะมีความพึงพอใจในทุกด้านแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ กลุ่มอายุน้อยจะมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอายุมาก กลุ่มผู้ใช้บริการที่มีสถานภาพต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการ ณ แหล่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ต่างกัน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษาและบุคคลทั่วไป กลุ่มผู้ใช้บริการที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการ ณ แหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ต่างกัน ได้แก่ กลุ่มที่มีระดับการศึกษาน้อยจะมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาสูง ในด้านอาชีพ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษา และกลุ่มที่มีอาชีพนักศึกษา มีความพึงพอใจมากกว่าพนักงานเอกชน ในขณะที่กลุ่มที่มีอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความพึงพอใจมากกว่าอาชีพพนักงานเอกชน และผู้ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของลำพอง ศรีทับทิม (2533) ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพบริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแควจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า อายุ การศึกษา อาชีพ ต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับศศิธร จันล่า (2544) วิจัย เรื่องแนวทางการจัดสวนสัตว์ในเขตเมืองในทัศนะของผู้ใช้บริการ : กรณีศึกษาสวนสัตว์ดุสิต ที่พบว่า อายุ อาชีพ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการสวนสัตว์ดุสิต ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับพัชรภา ลากลือชัย (2546) ที่ทำการศึกษารื่อง ความพึงพอใจของ

นักท่องเที่ยวยุโรปต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และตลาดน้ำท่าคา จังหวัด สมุทรสงคราม พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำท่าคา ได้แก่ อายุที่แตกต่างกันซึ่งผู้มีอายุน้อยจะมีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก และสอดคล้องกับ จุฬินทิพา ชนะพลไกร (2544) ซึ่งได้ทำการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ตามอัครศาสตร์เกี่ยวกับนิทรรศการของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่าในภาพรวมผู้ชมที่มีภูมิหลังต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับ อุษณีย์ ศรีภูมิ (2544) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวทัศนศึกษาในเขตฐานทัพเรือสัตหีบ พบว่า ปัจจัยด้านอายุและระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านเพศที่แตกต่างกันไม่มีผลให้มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาในครั้งนี้ ไม่สอดคล้องกับอุษณีย์ ศรีภูมิ (2544) ซึ่งวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวทัศนศึกษาในเขตฐานทัพเรือสัตหีบ พบว่า ปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ สถานภาพ อาชีพ รายได้ แตกต่างกันไม่มีผลให้มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และไม่สอดคล้องกับ ประวัติ เสมดี (2541) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน : ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม ที่พบว่า เพศ อายุ มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ดังนั้นผู้ศึกษามีความเห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่สมควรนำมาพิจารณากำหนดแนวทางการจัดการให้สอดคล้องกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มาท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพ ทั้งนี้อาจวางแผนการจัดการ โดยนำข้อมูลสถิติผู้เยี่ยมชมมาวิเคราะห์ว่าแนวโน้มของผู้เข้าชมในอนาคตมีปัจจัยส่วนบุคคลแบบใด ลักษณะใด และนำมากำหนดเป็น Road Map ในแต่ละปีเพื่อวางแผนดำเนินการให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายในอนาคต

5.3.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์จากผู้รับบริการ

ผู้รับบริการได้ให้ข้อเสนอแนะ ด้านการให้บริการมากที่สุด 36 ข้อคิดเห็น เช่น ควรมีโอกาสความรู้แจก ควรมีวิทยากรให้ความรู้ทุกจุด และควรอนุญาตให้ถ่ายรูปได้ รองลงมาได้แก่ ด้านรูปแบบการแสดง 21 ข้อคิดเห็น เช่น ควรมีป้ายความรู้อธิบายให้ผู้ชมสามารถอ่านเองได้ สื่อแสดงน่าจะใช้รูปแบบที่ทันสมัย ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม 17 ข้อคิดเห็น เช่น เพิ่มจำนวนห้องน้ำ มีที่นั่งพักผ่อนให้เพียงพอ มีจุดจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม มีการจัดวางรองเท้าให้

เป็นระเบียบ มีรตรางบริการระหว่างจุด ควรมีป้ายบอกทางให้ชัดเจน และด้านสาระแหล่งเรียนรู้ 3 ข้อคิดเห็น เช่น ปรับเนื้อหาสาระความรู้ให้เข้าใจง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ศศิธร จันดำ (2544 : บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดสวนสัตว์ในเขตเมืองในทัศนะของผู้ใช้บริการ : กรณีศึกษาสวนสัตว์ดุสิตและพบว่า ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงสวน สัตว์ดุสิตที่ควรปรับปรุงมากที่สุด คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านจัดแสดงสัตว์ ด้านการบริการ และ รองลงมาได้แก่ การขยายพื้นที่ให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว ควรอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ ถึงแวดล้อมและต้นไม้ไว้ โดยจัดบริเวณให้ร่มรื่น สวยงาม และเป็นระเบียบ นำพักผ่อน ตลอดจนหา พื้นที่ไม้ป่า ไม้หายากมาปลูกให้ประชาชนได้ศึกษา ควรจัดให้มีที่จอดรถเป็นสัดส่วน มีระเบียบ และ จอดรถได้มากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของฉัตรสุดา อุ้เนื่อง (2546) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยว ค่อนข้างมาก ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อน เช่น ไม่มีสถานที่พักผ่อนเพียงพอ ไม่มีบริการห้องน้ำ และบริการน้ำดื่มเป็นต้น ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจ เช่น สภาพแวดล้อมหรือชุมชนรอบๆ ไม่ค่อยดี สิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เพียงพอกับความต้องการเป็นต้น นอกจากนี้ ประวิติ เสมติ (2541) ได้ทำ การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณ โบราณสถาน : ศึกษา กรณีพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม มีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ ความรู้และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชน นักท่องเที่ยวและไกด์/ มัคคุเทศก์ รวมทั้งควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชน/เยาวชนหรือนักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของ โบราณสถาน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน

5.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์จาก ผลการวิจัย

5.4.1 เนื่องจากความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลมีนัยสำคัญ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำข้อมูลสถิติปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เยี่ยมชม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และ อาชีพมาวิเคราะห์แนวโน้มของผู้เข้าชมในอนาคต ว่ามีปัจจัยส่วนบุคคลแบบใด ลักษณะใด และ นำมากำหนดเป็น Road Map ในแต่ละปี เพื่อวางแนวทางการใช้ประโยชน์ ในฐานะแหล่งเรียนรู้ของ ชุมชนและกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษา ในด้านสาระแหล่งเรียนรู้ ด้านรูปแบบการจัด แสดง ด้านการให้บริการ และด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับแนว โน้ม กลุ่มเป้าหมายในอนาคต โดยนำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้ พระราชวังสนามจันทร์จากผู้รับบริการมาพิจารณาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ พระราชวัง สนามจันทร์

5.4.2 พิจารณาหาแนวทางเพื่อให้มีจำนวนผู้เข้าชมแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ให้มากขึ้น โดยเน้นการได้รับความรู้จากการมาชมสถานที่ เช่น ควรมีเอกสารความรู้แจก ควรมีวิทยากรให้ความรู้ทุกจุด ควรมีป้ายความรู้อธิบายให้ผู้ชมสามารถอ่านเองได้ สื่อเสนอน่าจะใช้รูปแบบที่ทันสมัยเป็นต้น

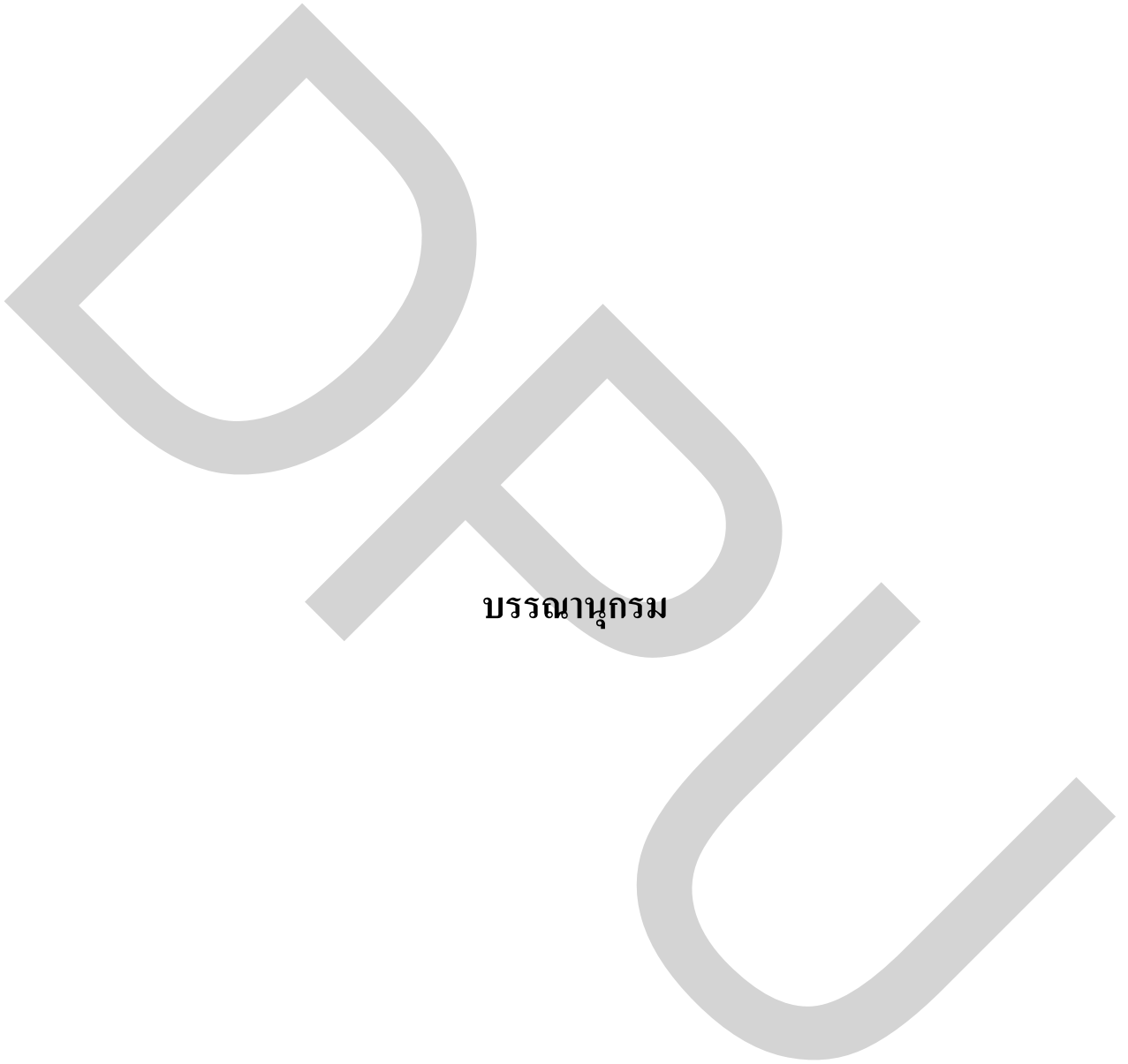
5.4.3 เนื่องจากแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ ไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการจัดการรายได้ ดังนั้นเพื่อให้ได้งบประมาณเพียงพอต่อการดำรงความเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ อาจทำข้อตกลงขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชนอื่นๆ

5.4.4 เนื่องจากที่ผ่านมา มีผู้ศึกษาหลายท่าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ จากงานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้บริการแก่ผู้สนใจเข้าเยี่ยมชม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้า และเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก

5.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมทั้งปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภาวะคุกคาม เพื่อผลการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทรงคุณค่าอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภาวะคุกคาม เพื่อนำผลการศึกษาไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของพระราชวังอื่นๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : คุรุสภา.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2539). การตรวจสอบผลการดำเนินงาน:กลยุทธ์ในการปรับปรุงบริการภาครัฐ. กรุงเทพฯ:คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- จารุบุญฉวี ปาณานนท์. (2533). การสร้างสรรค์จุดปลายทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2543). จิตวิทยาการบริหารอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2542). การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทิพย์สุดา สุขเมธเสนีย์และคณะ. (2539). การศึกษาในวิถีของชุมชนรูปแบบและการปฏิบัติ (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2532). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : อภิชาติการพิมพ์.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2538). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ:สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2534). พระราชวังสนามจันทร์และพระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์. กรุงเทพฯ:อมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2539). พระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์และพระราชวังสนามจันทร์. กรุงเทพฯ:อมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ระพีพรรณ ใจภักดี. (2545). วังและตำหนัก. กรุงเทพฯ:แสงแดดเพื่อนเด็ก.
- สำนักพระราชวัง. (2551). เฉลิมฉลอง 100 ปี พระราชวังสนามจันทร์ :พระที่นั่งพิมานปฐม พระราชวังดุสิต. กรุงเทพฯ:บริษัท ดิน ดีไซน์ จำกัด.
- สุทธาสินี วัชรบูล (2554). พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิพิธภัณฑ์ศึกษาประเทศอังกฤษ (รายงานการวิจัย). นนทบุรี : เจริญผล.

ศุมน อมรวิวัฒน์. (2544). กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

ศุมาลี สังข์ศรี. (2544). การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 . กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อาชัญญา รัตอุบล. (2539). การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์

จุพินทิพา ชนะพลไกร. (2544). ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ตามอัยยาศัยเกี่ยวกับ นิทรรศการของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษากรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัทรสุดา อู่เมือง. (2546). การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม. การค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

ณัฐภูมิ เจียมศรีชัย. (2550). การศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ของ สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เบญจมาศ ประยูรหงส์. (2549). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว สวนสัตว์ดุสิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนันทนาการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประวดี เสมดี. (2541). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน : ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ผกาวรรณ นุชพันธุ์. (2548). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวจังหวัด นครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

- พัชรภา กลกือชัย. (2546). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และตลาดท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลำพอง ศรีทับทิม. (2538). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพบริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรวิภา เพ็งพันธ์. (2548). การวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำ อ่างเก็บน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรวิภา วัชรเสถียร. (2539). การพัฒนาคุณภาพการบริการในด้านผู้ให้บริการ ศึกษากรณี พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน). สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์.
- ศรินทิรา ปัทมาคม. (2544). ความคิดเห็นของผู้บริหารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ผู้บริหารโรงเรียนและครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิธร จันลา. (2543). แนวทางการจัดการสวนสัตว์ในเขตเมืองในทัศนะของผู้ใช้บริการ : กรณีศึกษาสวนสัตว์ดุสิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก.
- สิริยุพา ศกุนตะเสถียร. (2545). การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. นครปฐม : สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- สุชาดา วงษ์ชัยภูมิ. (2551). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุพร จงอุดมการณ์. (2547). การศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการสวนสาธารณะบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สุรชัย รอดทอง. (2551). การจัดการการให้บริการกิจกรรมของสวนสัตว์เชียงใหม่. **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา. เชียงราย : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เสาวลักษณ์ จันทราสกุล. (2546). การสร้างและทดลองใช้คู่มือท่องเที่ยวโบราณสถานในเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อมรทิพย์ เจริญผล. (2550). การจัดการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา. **วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อารี อิมสมบัติ. (2550). การนำเสนอรูปแบบพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเสมือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาโสตทัศนศึกษาบัณฑิต** วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษณีย์ ศรีภูมิ. (2544). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวทัศนศึกษาในเขตฐานทัพเรือสัตหีบ. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เอนก ทิพย์บรรจง. (2544). ระบบบริหารตลาดกลางที่มีผลต่อการใช้บริการของเกษตรกร ศึกษากรณีตลาดกลางสินค้าเกษตร ช.ก.ส. ขอนแก่น. รายงานการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554 จาก, <http://www.oncp.go.th/ncecd>

ด
ร
ช

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

DPU 2611

 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
 แห่งวิชาการประจักษ์ด้านความรู้ธุรกิจ

Dhurakij Pundit University

 ๑๑๐/๑-๔ ถนนประชาชื่น หลัดสี่ กรุงเทพฯ ๑๒๒๐ โทรศัทพ์ (๐๒๒) ๙๕๔-๗๓๐๐ โทรสาร (๐๒๒) ๙๕๓๗๐๕-๖
 110/1-4 Prachachuen Rd., Laksi, Bangkok 10210 Tel. (662) 954-7300 Fax: (662) 589-9905-6 www.dpu.ac.th

ที่ มธบ 0401(1)/02256

19 กุมภาพันธ์ 2554

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือทำสารนิพนธ์

เรียน นายรัตนาวุธ วัชรโรทัย

ด้วย นางสาวสรารักษ์ หงสะมัต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชา การจัดการการศึกษา จะทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อประกอบการทำสารนิพนธ์ เรื่อง "ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์"

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอกความอนุเคราะห์จากท่านตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นิดา จิตร์น้อมรัตน์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติการแทน

อธิการบดี

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2954-7300-29 ต่อ 570

(นางสาวสรารักษ์ หงสะมัต 081-563-1974)

บันทึก
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ที่ บว.0401(1)/009

วันที่ 14 มกราคม 2554

จาก บัณฑิตวิทยาลัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สันธะวา คามศิษฐ

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือทำสารนิพนธ์

ด้วย นางสาวสรารักษ์ หงสะมัด นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการการศึกษา จะทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อประกอบการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์”

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สันธะวา คามศิษฐ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2954-7300-29 ต่อ 570

(นางสาวสรารักษ์ หงสะมัด 081-563-1974)

DPU 2511

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ Dhurakij Pundit University

แหล่งวิชาการประสานความรู้ธุรกิจ

๑๑๐/๑-๔ ถนนประชาชื่น หลัดสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐ โทรศัพท์ (๖๖๒) ๕๕๔-๗๓๐๐ โทรสาร (๖๖๒) ๕๕๔-๗๓๐๕-๖
110/1-4 Prachachuen Rd., Laksi, Bangkok 10210 Tel. (662) 954-7300 Fax. (662) 589-9905-6 www.dpu.ac.th

ที่ มธบ 0401(1)/01200

14 มกราคม 2554

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือทำสารพณฑ์

เรียน อาจารย์ ดร. อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์

ด้วย นางสาวสรารักษ์ หงษ์ระมัด นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชา การจัดการการศึกษา จะทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์"

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญ ในเรื่องดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิกา จิตรน้อมรัตน์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติการแทน

อธิการบดี

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2954-7300-29 ต่อ 570

(นางสาวสรารักษ์ หงษ์ระมัด 081-563-1974)

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

1. นายรัตนวุธ วัชรโรทัย
ที่ปรึกษากิจการพิเศษ สำนักพระราชวัง
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สนิธระวา กามดิษฐ์
ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารการศึกษาคำ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
3. อาจารย์ ดร.อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์
ภาควิชานโยบายและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถาม

DPU 2511

มหาวิทยาลัยบูรพา 2511 Dhurakij Pundit University

แห่งวิชาการประสานความรู้จักจ ๑๑๐/๑-๔ ถนนประชาชื่น หล้ากั กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐ โทรศัพท์ (๖๖๒) ๙๕๔-๗๓๐๐ โทรสาร (๖๖๒) ๕๘๙-๙๖๐๕-๖
110/1-4 Prachachuen Rd., Laksi, Bangkok 10210 Tel. (662) 954-7300 Fax. (662) 589-9605-6 www.dpu.ac.th

ที่ มธบ 0401(1)/01321

19 มกราคม 2554

เรื่อง ขอแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลประกอบการทำสารนิพนธ์

เรียน เลขาธิการสำนักพระราชวัง

ด้วย นางสาวสรารักษ์ หงสะมัต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการการศึกษา จะทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อประกอบการทำสารนิพนธ์ เรื่อง "ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่องานบริการศึกษาแหล่งเรียนรู้ พระราชวังสนามจันทร์"

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา 2511 จึงขออนุญาตแจกแบบสอบถามภายในหน่วยงานของท่าน ข้อมูลที่ได้มาจะใช้สำหรับการทำสารนิพนธ์เท่านั้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณิศา จิตร์น้อมรัตน์)

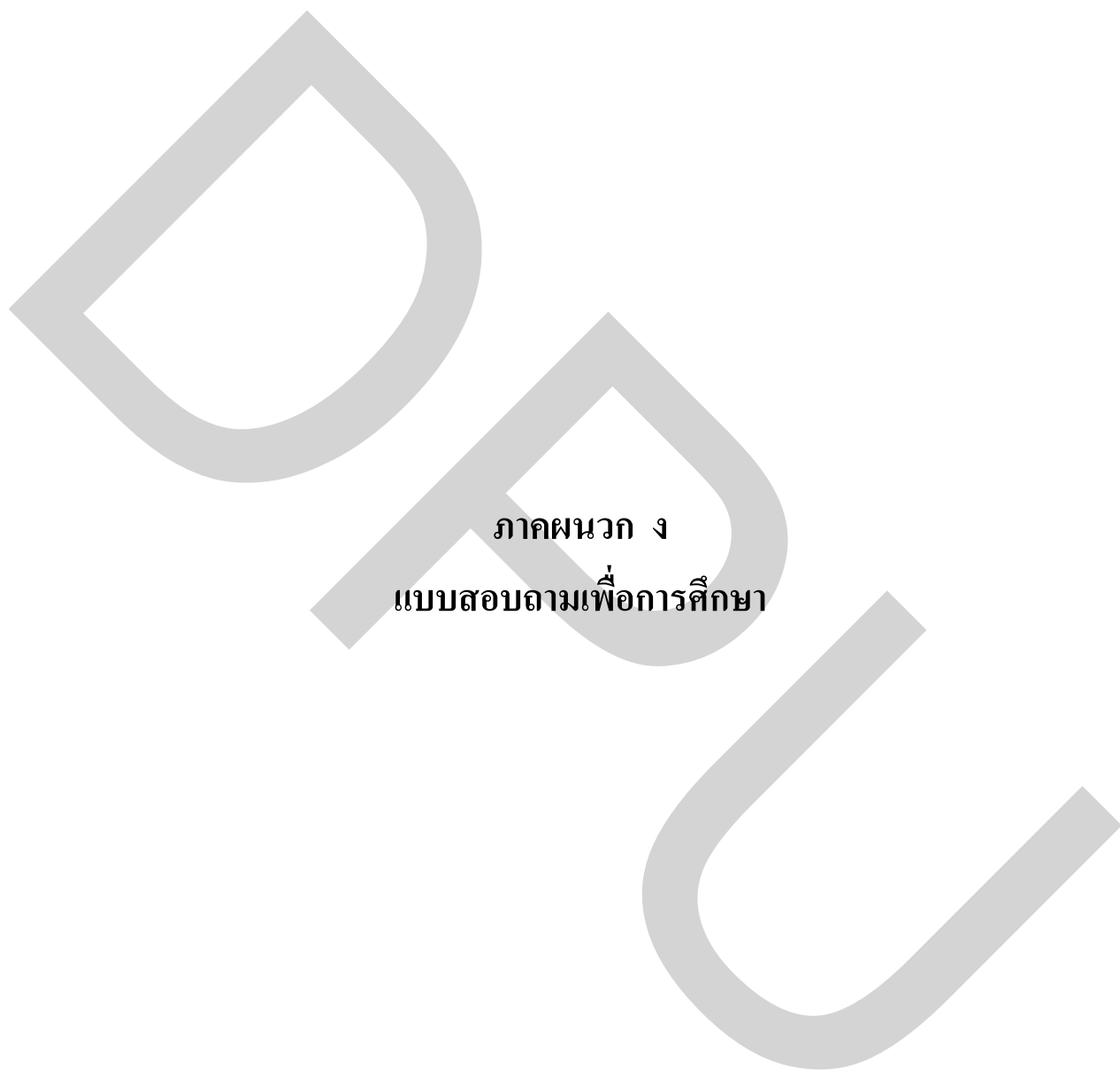
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติการแทน

อธิการบดี

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2954-7300-29 ต่อ 570

(นางสาวสรารักษ์ หงสะมัต 081-563-1974)

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการศึกษา

แบบสอบถาม
เรื่อง ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษา
แหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

คำชี้แจง กรุณาตอบแบบสอบถามโดยทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และแสดงข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยในการทำสารนิพนธ์เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของผู้รับบริการ

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

15 – 17 ปี

18 – 30 ปี

31 – 40 ปี

41 – 50 ปี

ตั้งแต่ 51 ปี ขึ้นไป

3. สถานภาพ

นักเรียน

นักศึกษา

บุคคลทั่วไป

4. ระดับการศึกษา

ไม่ได้ศึกษา

ระดับประถมศึกษา

มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปวช

ระดับอนุปริญญา หรือ ปวส

ระดับปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

5. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ

นักเรียน

นักศึกษา

ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ

พนักงานเอกชน

ธุรกิจส่วนตัว

รับจ้างทั่วไป

เกษียณ

แม่บ้าน

ว่างงาน

อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

รายการกิจกรรม	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. ด้านสาระแห่งเรียนรู้ (ความรู้ที่ได้จากการมาเยี่ยมชม)					
1.1 ความรู้ที่มีเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์					
1.2 ความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน					
1.3 ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม					
1.4 ความรู้เกี่ยวกับราชสำนัก ราชประเพณี					
1.5 ความรู้ที่ได้รับเกิดการกระตุ้นเตือน, ปลุกจิตสำนึก					
2. ด้านรูปแบบการจัดแสดง					
2.1 การจัดแสดงศิลปกรรม โบราณวัตถุ					
2.2 สภาพภูมิทัศน์และ โบราณสถาน					
2.3 ความเชื่อมโยงของศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน					
2.4 เทคนิคการถ่ายทอด / อุปกรณ์ สื่อความหมาย					
2.5 การแสดง การละเล่น					
3. ด้านการให้บริการ					
3.1 คู่มือ, แผ่นพับ, โปสเตอร์เกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์					
3.2 การให้บริการของวิทยากร มัคคุเทศก์					
3.3 การบริการของเจ้าหน้าที่					
3.4 ช่วงเวลาการเปิดให้บริการ					
3.5 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพระราชวังสนามจันทร์					
4. ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม					
4.1 การจัดสภาพสื่อให้เห็นการอนุรักษ์ศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน					
4.2 การจัดการสภาพภูมิทัศน์ภายนอก					
4.3 การจัดการด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้เข้าชม					
4.4 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ให้บริการที่จอดรถ ห้องน้ำ ฯลฯ					
4.5 ความสะอาด ในการการเดินทางมายังพระราชวังฯ					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของผู้รับบริการ

4.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ด้านสาระแห่งเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ด้านรูปแบบการจัดแสดง

.....

.....

.....

.....

4.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านการให้บริการ

.....

.....

.....

.....

4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวสรารักษ์ หงสะมัด
ภูมิลำเนา	อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
สถานที่ทำงาน	สำนักบริหารงานวิจัย สำนักงานวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่บริการการศึกษา P6
ประวัติการศึกษา	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศรีอยุธยา ถนนศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร ปีที่สำเร็จ พ.ศ. 2522 ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่สำเร็จ พ.ศ. 2526